

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Návrh tematických geografických exkurzí pro 2. stupeň ZŠ v Litoměřicích a okolí

Bakalářská práce

Studijní program: B1301 – Geografie
Studijní obory: 7504R181 – Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)
7507R036 – Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Autor práce: **Alena Janoušková**
Vedoucí práce: Mgr. Emil Drápela, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Alena Janoušková**
Osobní číslo: **P15000184**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obory: **Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)**
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Návrh tematických geografických exkurzí pro 2. stupeň ZŠ
v Litoměřicích a okolí**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce pojednává o zařazení tematických geografických vycházek do výuky zeměpisu na 2. stupni základních škol. Tyto vycházky se odehrávají v Litoměřicích a okolí, a mohou se tedy hodit jako výukový materiál pro základní školy právě v této lokalitě. Cílem je, aby děti to, co se učí ve škole, dokázaly poznat i v realitě a pochopily souvislosti. Snahou bude zapojit do výuky něco netradičního, než pouze výuku v lavicích a přitom tak děti zaujmout, aby je výuka zeměpisu bavila. Všude kolem nás jsou geografické zajímavosti, a proto je dobré učit se přímo z terénu.

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah pracovní zprávy: 40 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

ČAPEK, R., 2015. Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3450-7.

KALHOUS, Z., OBST, O., et al., 2009. Školní didaktika. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-571-4.

PETTY, G., 1996. Moderní vyučování. Praha: Portál. ISBN 80-7178-070-7.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., Mareš, J., 2013. Pedagogický slovník. 7. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

SKALKOVÁ, J., 2007. Obecná didaktika. 2. rozš. a aktual. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1821-7.

VÁVRA, J., 2006. Didaktika geografie 1: od vzdělávacího programu k vyučovací hodině v zeměpisu na ZŠ, na příkladu tématu Světový oceán. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7372-083-3.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Emil Drápela, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 8. ledna 2018
Termín odevzdání bakalářské práce: 2. května 2018

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. RNDr. Kamil Zágorský, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 12. ledna 2018

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Emilu Drápelovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Dále bych chtěla poděkovat ředitelce Základní školy a mateřské školy Brozany nad Ohří paní Mgr. Alici Marešové, která mi poskytla možnost realizace exkurze na jejich škole. Největší poděkování patří mé rodině, která mě během celého studia po všech stránkách podporovala a byla mi velikou oporou.

Anotace

Předmětem této bakalářské práce je zapojení exkurzí ve výuce zeměpisu na 2. stupni základních škol. Teoretická část je zaměřena na detailnější zhodnocení problematiky exkurze v hodinách zeměpisu a zařazením exkurze v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a následně ve školním vzdělávacím programu vybrané školy, v tomto případě v Základní škole a mateřské škole Brozany nad Ohří. Součástí bakalářské práce je charakteristika oblasti Litoměřic a okolí, pro které budou exkurze primárně určeny. Výstupem je pak návrh čtyř exkurzí na zájmovém území s vytvořenými pracovními listy a k nim náležitých metodických pokynů. Jedna exkurze je pak přímo realizována v praxi s žáky Základní a mateřské školy Brozany nad Ohří.

Klíčová slova

exkurze, Litoměřice, rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program, 2. stupeň základních škol, pracovní list, zeměpis

Annotation

The topic of this bachelor's thesis is the involvement of excursions in teaching geography at Lower-secondary schools. The theoretical part focuses on a detailed assessment of the role of excursions in geography classes and their position in the national curriculum for primary education and subsequently in the school curriculum for primary education of a selected school, in this case Primary school and nursery school Brozany nad Ohří. Further, the thesis contains the characteristics of Litoměřice and its vicinity, for which the excursions will primarily be intended. The output is a proposal of four excursions in the area of interest, for which pertinent worksheets and methodological instructions have been created. One of the excursions is then directly implemented in practice with pupils from Primary and nursery school Brozany nad Ohří.

Key words

excursion, Litoměřice, national curriculum, school curriculum, Lower-secondary schools, worksheet, geography

Obsah

Seznam obrázků.....	10
Seznam tabulek.....	10
Úvod.....	11
1 Exkurze ve výuce zeměpisu.....	13
1.1 Základní charakteristika exkurze	13
1.2 Exkurze jako organizační forma výuky	15
1.2.1 Skupinová práce.....	15
1.2.2 Projektová výuka	16
1.3 Fáze exkurze	17
1.4 Cíle exkurze	18
1.4.1 Kategorie cíle výuky	19
1.5 Přístupy k exkurzi	20
1.6 Dělení exkurzí.....	23
1.7 Nejčastější chyby učitele při realizaci exkurzí	24
1.8 Výhody a nevýhody proč zařazovat exkurzi do výuky.....	25
1.8.1 Šest důvodů, proč zařazovat exkurze do výuky.....	26
1.9 Mezipředmětové vazby/vztahy	26
2 Vymezení pojmů pracovní list, metodická příručka	28
3 Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů	30
3.1 Systém kurikulárních dokumentů	30
3.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	31
3.2.1 Postavení zeměpisu v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání	33
3.2.2 Postavení terénní výuky v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání	34
3.3 Školní vzdělávací program	35
3.3.1 Charakteristika školy ZŠ a MŠ Brozany nad Ohří	35
3.3.2 Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Brozany nad Ohří	36
3.3.3 Zapojení exkurzí ve školním vzdělávacím programu ZŠ a MŠ Brozany nad Ohří.....	38
4 Litoměřice a okolí	40
4.1 Charakteristika oblasti	40

4.2 Litoměřice	41
4.3 Zájmové oblasti v okolí Litoměřic.....	42
4.3.1 Brozany nad Ohří.....	42
4.3.2 Radobýl.....	43
4.3.3 Říp.....	45
4.3.4 Terezín	45
4.3.5 Ústí nad Labem.....	46
4.3.6 Úštěk	47
4.3.7 Zámek Libochovice	48
4.3.8 Zámek Ploskovice.....	49
5 Návrh exkurzí do okolí	50
5.1 Exkurze č. 1: Město vesnice	51
5.1.1 Metodické pokyny č. 1.....	51
5.1.2 Pracovní list: Město, vesnice	58
5.1.3 ŘEŠENÍ:	65
5.2 Exkurze č. 2: Po stopách.....	68
5.2.1 Metodické pokyny č. 2.....	68
5.2.2 Pracovní list: Po stopách.....	76
5.2.3 ŘEŠENÍ:	85
5.3 Exkurze č. 3: Vzhůru na Radobýl.....	89
5.3.1 Metodické pokyny č. 3.....	89
5.3.2 Pracovní list: Vzhůru na Radobýl.....	94
5.3.3 ŘEŠENÍ:	99
5.4 Exkurze č. 4: Ústí nad Labem a jeho dominanta	102
5.4.1 Metodické pokyny č. 4.....	102
5.4.2 Pracovní list: Ústí nad Labem a jeho dominanta	107
5.4.3 ŘEŠENÍ:	113
5.5 Realizace exkurze č. 1	115
5.5.1 Hodnocení z pohledů žáků.....	117
5.5.2 Hodnocení z pohledu učitele.....	117
Závěr	118
Seznam použitých zdrojů.....	120
Seznam příloh	125

Příloha č. 1: Mapa turistických cílů v ORP Litoměřice v roce 2017	126
Příloha č. 2: Zájmové oblasti v Litoměřicích a okolí	127
Příloha č. 3: Dva vybrané vyplněné pracovní listy žáků z realizované exkurze	129

Seznam obrázků

Obr. 1: Systém kurikulárních dokumentů ČR

Obr. 2: Všichni žáci, kteří se zúčastnili exkurze na parkánech v Litoměřicích

Obr. 3: Žáci pracují na některých cvičeních ve společenské místnosti informačního centra, kde jsme se schovali před deštěm

Obr. 4: Návštěva vyhlídkové věže Kalich

Seznam tabulek

Tab. 1: Cíle výuky v krajině a příklady činností žáků

Tab. 2: Přístupy k terénní výuce

Úvod

Pokud se máme stát pedagogem, neměli bychom pouze vynikat v našem oboru, ale navíc být schopni naše znalosti účelně předat žákům. Práce pedagoga není ukázat žákům, co všechno víme, ale naučit je, co víme. A proto by každý kvalitní pedagog měl uvažovat nad způsoby a metodami, jak udělat výuku svého předmětu co nejefektivnější. Správného učitele svá práce baví, a pokud je tomu tak, takový učitel dělá všechno pro to, aby výuka bavila také jeho žáky. O kvalitním učení mluvíme tehdy, pokud žák dělá něco z vlastního přesvědčení, že to má smysl, nikoli z donucení. Když děláme něco z vlastních pohnutek, cíl nás přitahuje a činnosti nás baví, naučíme se přece mnohem více.

V této bakalářské práci se zaměříme na to, jak zefektivnit výuku zeměpisu na 2. stupni základních škol. Nejvíce se žáci naučí ze svých zkušeností, a z toho, co mohou vnímat nejlépe všemi svými smysly. Právě exkurze přivádí žáka do situace, kdy může vidět danou problematiku v praxi. Mimoškolní prostředí je pro žáka motivující a neobvyklé, což podněcuje jeho zvědavost a pozornost. Do vyučování tak vstupuje skutečný svět. A jak říká náš učitel národů: „*Teorie zůstane pouhou teorií, pokud nepřikročíme k činu*“ (J. A. Komenský).

Základem pro realizaci této bakalářské práce je prostudování odborné literatury a sestavení teoretického rámce znalostí v oblasti dané problematiky, tedy v oblasti exkurze či terénní výuky. Zaměříme se na definici pojmu exkurze, dále pak na cíle, fáze, ale především celkový význam a detailněji tak tuto problematiku prozkoumáme. Navíc je třeba se zamyslet nad zařazením exkurze v Rámcovém vzdělávacím programu a následně i ve školním vzdělávacím programu vybrané školy, v tomto případě Základní školy a mateřské školy Brozany nad Ohří. Součástí práce je také charakteristika zájmových oblastí Litoměřic a okolí, v kterém budou exkurze probíhat, což může sloužit jako inspirace pro případné další exkurze v této lokalitě.

Nedílnou součástí práce jsou celkem čtyři zkoncipované exkurze, a k nim náležící pracovní listy a metodické pokyny. Exkurze se budou odehrávat v Litoměřicích a okolí a mohou posloužit místním vyučujícím zeměpisu, ušetřit jim čas s přípravou, nebo pro ně být návodem, jak obohatit výuku zeměpisu. Výhodou je znalost tohoto území žáky, pro které jsou exkurze především určeny. Všechny čtyři exkurze jsou primárně

sestaveny pro využití na Základní a mateřské škole Brozany nad Ohří, s kterou bylo spolupracováno, tudíž výstupy a učivo exkurze vycházejí z jejich školního vzdělávacího programu. Snahou je využít potenciál prostředí žáků, kde bydlí, a uplatnit tak výuku zeměpisu k prozkoumání místní krajiny. Navíc můžeme v rámci těchto exkurzí formovat u žáků vztah k místní krajině a regionu. Přestože jsou exkurze doplněny výkladem pedagoga, důraz je kladen na práci s informacemi, které žáci nejen uslyší, ale sami si dokážou zjistit.

Jedna exkurze bude přímo využita v praxi s žáky Základní a mateřské školy Brozany nad Ohří, aby bylo možné následně zhodnotit, zda jsou zmiňované teoretické návody realizovatelné v praxi.

Cílem předložené bakalářské práce je zaměřit se na využití geografických exkurzí v předmětu zeměpis na 2. stupni základní školy, jako prostředek, díky kterému žáci látku lépe pochopí, názorně si upevní probrané téma, a propojí tak učivo s reálným světem.

Vedlejším cílem je v teoretické části popsat problematiku zabývající se pojmem exkurze a zaměřit se na zasazení exkurzí v kurikulárních dokumentech.

Stěžejním prostředkem splnění cílů je vypracování návrhu metodických pokynů a k nim náležícím pracovních listů, které se budou věnovat výuce na území Litoměřic a okolí. Důležitým cílem je si ověřit návrhy exkurzí v praxi a zhodnotit jejich výsledek.

Mým osobním přáním je, aby se dnešní učitelé oprostili od tradičního vyučování, a využili ve své výuce i mimoškolní prostředí. Exkurze znamenají pro žáka něco nového, atraktivního a zvyšuje se tak jejich zájem o učivo. To má být cílem každého kvalitního učitele, aby přiměl žáka se o daný předmět zajímat ze své iniciativy, a viděl v tom smysl. Navíc je důležité ukázat žákům, jak využít jejich znalosti v běžném životě a spojit tak učivo s tím, co mohou pozorovat okolo sebe.

1 Exkurze ve výuce zeměpisu

Výuka zeměpisu na 2. stupni základních škol by se neměla odehrávat pouze ve školních lavicích, ale také ve venkovním prostředí. Exkurze by tedy měly být nedílnou součástí výuky zeměpisu. Díky nim si žák spojí probrané učivo s běžným životem a mohou tak být aktivně rozvíjeny poznatky žáků. Geografie je přece všechno kolem nás, tak proč nevyužít potenciál místní krajiny a zefektivnit tak výuku zeměpisu?

1.1 Základní charakteristika exkurze

Exkurzi definuje Průcha, Walterová a Mareš (2013, s. 75) jako: „*skupinovou návštěvu významného nebo zajímavého místa či zařízení, která má poznávací cíl. Jedna z organizačních forem výuky konaných v mimoškolním prostředí, má přímý vztah k obsahu vyučování: ilustruje, doplňuje, rozšiřuje žakovu zkušenost.*“ Čapek (2015, s. 194) dále rozšiřuje pojem exkurze jako: „*metodu, jak spojit školu s běžným životem a dát vyučování nový atraktivnější rozměr.*“

Pojem exkurze chápeme jako další formu výuky sloužící k propojení teoretické a praktické složky výuky. Doplnění a upevnění znalostí získaných při výuce ve škole by mělo být hlavním cílem exkurze. Žáci si při exkurzi vytvářejí vztah k přírodě a životnímu prostředí, a navíc si lépe uvědomují vliv člověka na životní prostředí a jeho zásahy (Švecová in Pavlasová 2015, s. 10).

Exkurze se zpravidla realizuje na nějaké významné či pozoruhodné místo. Díky exkurzi dochází k propojení školy s reálným světem, a proto je zde předpoklad, že se děti mnoho naučí. Je důležité, aby pedagog předem znal cíle, kterých chce během exkurze dosáhnout a jakými výstupy budou žáci disponovat. Prostor, do kterého se žáci vydají, by mělo být učiteli dobře známo. Navíc nesmí pedagog zapomenout si připravit výklad v takovém rozsahu, aby byl přiměřený pro žáky (Čapek 2015, s. 194-195).

„Exkurze může sehrát významnou roli při motivaci studenta k učení či k získání nových zájmů a ovlivnit tak výběr žákova povolání“ (Čapek 2015, s. 195).

Čapek (2015, s. 195) dále upozorňuje na to, že klíčová je nejen řádná příprava, ale také zhodnocení celé exkurze, a to jak ze strany učitele, tak ze strany žáků. Problémem je, že reflexe exkurze je na našich školách poměrně zanedbávána.

Skalková (1999, s. 216) navíc zdůrazňuje, že neustále narůstá význam exkurze ve spojení s modernizací vyučování a ve své práci uvádí: „*Exkurze se používá s různými cíli: podporuje názornost vyučování, prohlubuje společenskovední, přírodovědné, technické či pracovní znalosti žáků, ukazuje praktický význam osvojovaných poznatků a jejich využití, navozuje vztah vyučování k praktickému životu, posiluje motivaci, zájem, předprofesionální orientaci žáků.*“

Pojem exkurze můžeme chápat v širším smyslu. Jedná se o výuku v mimoškolním prostředí, což může být nejen přírodní prostředí, ale také různé instituce. Podle určitého charakteru výuky poté tento způsob vyučování označují různí autoři odlišnými názvy, jako například vycházka, prohlídka, terénní práce, terénní výuka nebo terénní vyučování (Pavlasová 2015, s. 10).

Pokud mluvíme o **vycházce**, jedná se o krátkodobou, zpravidla 1-2 hodinovou aktivitu, která je prováděna v okolí školy. Krátkodobá exkurze je také **prohlídka**, která se liší od vycházky místem konání. Nekoná se tedy v přírodě, ale v určité instituci. Velikým přínosem prohlídky je, že v krátkém čase seznámí žáky s celým požadovaným komplexem objektů (Altmann in Pavlasová 2015, s. 10-11).

Definici terénní výuky formuluje Hofmann (2003, s. 6) takto: „*Terénní výuka je komplexní výukovou formou, která v sobě zahrnuje různé výukové metody (pokus, laboratorní činnosti, pozorování, projektová metoda, kooperativní metody, metody zážitkové pedagogiky...) a různé organizační formy výuky (vycházka, terénní cvičení, exkurze, tematické školní výlety – expedice...), přičemž těžiště spočívá v práci v terénu – především mimo školu.*“

Pro příklad výuky v terénu můžeme dále použít pojmy jako: vyučování v terénu, výuka v krajině, terénní cvičení, vyučování venku nebo praktické cvičení v přírodě. Tyto pojmy pak můžeme použít jako synonyma (Pavlasová 2015, s. 11).

1.2 Exkurze jako organizační forma výuky

Organizační forma výuky je prostředek, jak uspořádat vyučovací proces. Patří sem tedy prostředí, kde je výuka realizována a způsob, jakým je činnost učitele a žáků při výuce organizována (Kalhous, Obst 2009, s. 293).

Podle Kalhouse a Obsta (2009, s. 294) se organizační výuka dělí dle dvou hledisek, která jsou z pohledu pedagoga klíčová. Za prvé mluvíme o hledisku „**s kým a jak**“ pracujeme, tedy zda se jedná o výuku individuální, párovou či skupinovou a do jaké míry je podporována spolupráce žáků.

Za druhé mluvíme o hledisku „**kde**“ výuka probíhá. V našem případě je důležité, že výuka bude probíhat v mimoškolním prostředí. V této bakalářské práci se tedy budeme věnovat těm organizačním formám výuky, které budeme moci využít při exkurzi či v terénním vyučování (Kalhous, Obst 2009, s. 294).

Hofmann (2003, s. 11) ve své práci dodává: „*Při terénním vyučování se také zákonitě uplatňují progresivní vyučovací způsoby – formy a metody – jako je například skupinové, projektové a problémové vyučování. Důraz je kladen na spolupráci všech zúčastněných (tj. učitelů, studentů a žáků) při řešení praktických úkolů.*“

1.2.1 Skupinová práce

Rozdělení žáků do skupin při terénní výuce se přímo nabízí. Práce ve skupinách představuje pro žáky mnohem atraktivnější a zábavnější činnost, než kdyby pracovali samostatně. Žáci jsou při ní velice aktivní, a dokonce i nesmělí žáci se k činnosti dají přimět lépe právě ve skupině. Díky skupinové práci se žáci navzájem kontrolují, pomáhají si a zároveň se více poznávají se svými spolužáky, což může mít příznivý vliv na celkovou atmosféru ve třídě. Žáci si během exkurze rozšiřují slovní zásobu, učí se hodnotit, pracovat i komunikovat s ostatními a osvojují si další dovednosti (Petty 1996, s. 175).

Ovšem i práce ve skupině má svá omezení. Je důležité si uvědomit, že některé činnosti je lepší dělat sám. Skupiny mohou podléhat vlivu vůdčímu typu jednotlivce, který o všem rozhoduje a nenechá projevit názor ostatních. Někteří členové skupiny mohou být pasivní a přenechat práci a iniciativu jen na ostatní. Pedagog by měl tuto meto-

metodu vyučování používat s rozmyslem a vždy se zamyslet nad výhodami, ale také nevýhodami, které může skupinová práce při dané aktivitě přinést (Petty 1996, s. 176).

Maňák a Švec (2003, s. 138) ve své publikaci charakterizují skupinovou výuku těmito rysy:

- spolupráce žáků při řešení obvykle náročnější úlohy nebo problému
- dělba práce žáků při řešení úlohy, problému
- sdílení názorů, zkušeností, prožitků ve skupině
- prosociálnost tj. vzájemná pomoc členů skupiny
- odpovědnost jednotlivých žáků za výsledky společné práce

1.2.2 Projektová výuka

Maňák a Švec (2003, s. 170) vymezují projekt jako: „*komplexní praktickou úlohu (problém, téma) spojenou se životní realitou, kterou je nutno řešit teoretickou i praktickou činností, která vede k vytvoření adekvátního produktu.*“

Maňák a Švec (2003, s. 170) dodávají, že projektová výuka se neodehrává pouze ve třídě, ale také v mimoškolním prostředí. Žáci při projektu využívají svou životní zkušenost a přebírají za svou práci odpovědnost. Navíc při projektu žáci využijí znalosti i z ostatních předmětů. Cílem projektové výuky je propojit život, učení a práci, a to v kooperaci učitelů, žáků, rodičů, popřípadě přizvaných expertů tak, aby dané téma bylo propracováno ve spojení se společenskými a současně individuálními potřebami.

Projekty mohou být z časového hlediska velice různorodé, a to jak krátkodobé, střednědobé tak i dlouhodobé. Projektová výuka využívá různé organizační formy, žáci tedy mohou na projektu pracovat individuálně či ve skupinách. Může zapojit jen jednu třídu, ale třeba také celou školu (Maňák, Švec 2003, s. 171).

Projektová výuka je tak prospěšná, neboť při ní žáci řeší problémy, s kterými se mohou setkat v reálném životě. Klíčové je, že zvyšuje iniciativu a motivaci žáků. Navíc rozvíjí kreativitu, spolupráci a vytrvalost (Maňák, Švec 2003, s. 170).

1.3 Fáze exkurze

1. Přípravná fáze

„Didaktická účinnost exkurze do značné míry závisí na její důkladné a promyšlené přípravě“ (Skalková 2007, s. 216).

V přípravné fázi je důležité, aby si pedagog ujasnil, jaké cíle a úkoly bude exkurze mít. Pedagog by měl předem znát a být seznámen s místem, kde bude exkurze probíhat. Dále se předpokládá, že si pedagog předem načte vhodnou literaturu a pohovoří s odborníky. Nakonec je nezbytné, aby si učitel řádně promyslel vlastní postup při exkurzi. V přípravné fázi exkurze učitel obeznámí žáky o tom, jak bude exkurze probíhat, seznámí je s tématem exkurze a jevy, s nimiž se žáci setkají. V neposlední řadě se žáci učí některé techniky, které při terénním cvičení využijí, jako například jak správně provést zápis, načrtnout mentální mapu, popřípadě sběr vzorků, rostlin aj. (Skalková 2007, s. 216).

Vávra (2006, s. 53) ve své publikaci podotýká, že příprava a plánování výuky je klíčová. Dále dodává, že při přípravné fázi by si pedagog měl pokládat tyto otázky:

- Co budeme učit (obsah)?
- Kolik na to máme času?
- Koho to budeme učit?
- Kde to budeme učit?
- Co k tomu budeme potřebovat?
- Co žáci už znají?
- Co po výuce bude znát většina, co žáci, kteří udělají větší pokrok a co žáci, kteří očekávaný pokrok neudělají?
- Jak budeme kontrolovat výsledky?

2. Vlastní provedení exkurze

V této fázi využívá učitel řadu metod a technik, aby docílil žádaných výstupů. Důležité je, aby pedagog zaujal pozornost žáků. Cílem je motivovat žáky a přimět je tak k tomu, aby byli aktivní a tudíž si osvojili požadované znalosti a dovednosti. Vý-

stupem exkurze by pak mělo být spojení názorných ukázek s dosavadními poznatky a zkušenostmi (Skalková 2007, s. 126).

3. Fáze zhodnocení a využití exkurze

V poslední fázi exkurze si žáci společně s učitelem shrnou nové zkušenosti a vědomosti, které se díky exkurzi naučili. Uvědomují si cíle výuky a hodnotí, zda jich bylo naplněno. Uvedou získané znalosti do širších souvislostí, shromáždí získané materiály, popřípadě sepišou, co se dozvěděli. Zároveň dochází k hodnocení exkurze jak ze strany učitele, tak ze strany žáků (Skalková 2007, s. 216).

Vávra (2006, s. 54) dodává, že po výuce je třeba si klást otázky:

- Dosáhli jsme očekávaných/zamýšlených vzdělávacích cílů?
- Co by bylo potřeba změnit a proč?

1.4 Cíle exkurze

Každý člověk má svůj určitý cíl, který je výsledkem předem promyšlených a plánovaných aktivit. Až když si určíme daný cíl, teprve poté se snažíme najít vhodné nástroje a postup, jak naše cíle realizovat. Stejně tak pracuje dobrý pedagog. Zvažuje, k čemu chce svou výukou dospět, jakými dovednostmi a znalostmi by měli žáci po absolvování určité výuky disponovat a jakých výstupů chce docílit (Kühnlová 1997, s. 8).

„Cíl výuky lze proto označit za zamýšlenou změnu v osobnosti žáka, které má být dosaženo výukou“ (Kühnlová 1997, s. 8).

Kühnlová (1997, s. 8) podotýká, že důkladnému promyšlení a určení cíle by mělo dojít v přípravné fázi výuky. Cíle by měly být dobře vymezeny a poskytovat tak učiteli i žákovi základní orientaci výstupů, kterých by mělo být po absolvování výuky dosaženo. Náležitě vymezené vzdělávací cíle by měly motivovat žáky, vyvolat v nich snahu a zájem k sebeuplatnění a k pocitu uspokojení v rámci vzdělávání.

V realizační fázi, která je úzce spjata s kontrolní fází, se odehrává regulační funkce cílů vyučování. Dochází zde k porovnání zamýšlených výsledků, tedy cílů, se skutečnými výsledky. Pokud se tyto výstupy neshodují, provádí pedagog revizi stanovených cílů

a zamýšlí se především nad tím, zda nebyly příliš náročné či naopak příliš jednoduché (Kühnlová 1997, s. 8).

Cíl výuky a výsledek výuky je dvojice nepostradatelná k efektivní výuce. Aby mohlo dojít k náležitému zhodnocení výuky, je nejdůležitější stanovit si jasné a srozumitelné cíle a použít odpovídající a řádné nástroje k zjišťování výsledků. Na základě toho je možné hodnotit výstupy a určovat potřebné změny, které povedou ke kvalitní výuce (Bičkovský, Kotásek, Mazák in Kühnlová 1997, s. 8).

„Ve školní praxi je regulační funkce vzdělávacích cílů zatím všeobecně nedoceněna. I když jsou cíle jen ideální představou žádoucího stavu, jsou rozhodujícím a nezastupitelným předpokladem uvědomělého výběru účinných prostředků výchovy. Čím přesnější je projekt výchovně vzdělávacích výsledků, tím snazší, kvalitnější a efektivnější může být úsilí o jeho realizaci, a tím účinnější je i zjišťování dosahovaných výsledků“ (Bičkovský in Kühnlová 1997, s. 8).

1.4.1 Kategorie cíle výuky

Marada (2013, s. 13) v periodiku *Geografické rozhledy* uvádí kategorie cíle výuky, kterými jsou cíle **kognitivní (poznávací)**, **psychomotorické (výcvikové)** a **afektivní (postojové)**. Kategorizace cílů je důležitý nástroj pro vzdělávací praxi. Pomáhá učitelům promyslet si cíle výuky stanovované při plánování exkurze.

Tab. 3: Cíle výuky v krajině a příklady činností žáků (Zdroj: Marada, 2013)

Kategorie cíle výuky	Cíl výuky v krajině	Příklad činnosti žáků
KOGNITIVNÍ	Rozšíření geografického názvosloví prostřednictvím reálných příkladů v krajině - pojetí: pozorovací.	Pozorování krajiny žáky, kladení otázek učitelem a postupné osvojování významu pojmů fyzicko-geografická

		sféra, socio-ekonomická sféra, kulturní krajina, přírodní krajina, míra naru- šení prostředí atd.
PSYCHOMOTORIC- KÝ	Plánování, zkoumání a šetře- ní v geografii a jeho technické provedení - v investigativ- ním pojetí podle zadaného postu- pu, v badatelském pojetí žáci postup měření sami navrhnou, hleda- jí.	Měření v mapě, měření prů- toku vodního toku plovákovou metodou, měření kyselosti rašeliništní vody, orientace na mapě v terénu.
AFEKTIVNÍ	Budování dobrých mezilid- ských vztahů prostřednictvím práce ve skupině.	Nutná kooperace skupin při osvojování dovednosti orien- tace v krajině (rozdělení skupin podle způsobu navigace - mapy, přístroje GPS nebo slovního popisu trasy).

1.5 Přístupy k exkurzi

„Smysl učení není v přijímání informací, ale v jejich konstruování, není v reprodukci, ale v produkci informací a stejně tak není v pouhém předávání informací žákům, ale v samostatné práci žáků“ (Marada 2013, s. 12).

Marada (2013, s. 12,13) ve svém periodiku *Geografické rozhledy* představuje 3 formy terénní výuky. Tyto tři kategorie jsou klasifikovány na základě míry rozložení aktivity mezi žáky a pedagogem.

V pozorovacím přístupu převládá činnost pedagoga, popřípadě průvodce. Žáci jsou pasivními pozorovateli. Naopak v investigativní a badatelsky orientovaném přístupu je klíčová činnost žáků. V případě investigativního typu si žáci opakuji již známý postup, nebo pracují na základě zadaného postupu. V badatelsky orientovaném typu pracují naprosto samostatně. Nejprve identifikují problém, poté provedou průzkum a nakonec prezentují výsledky (Marada 2013, s. 12,13).

V následující tabulce můžete vidět obsahové zaměření pro jednotlivé přístupy k terénní výuce a typy aktivit či metod.

Tab. 4: Přístupy k terénní výuce (Zdroj: Marada, 2013)

Přístupy (formy)	Pozorovací	Investigativní (terénní cvičení, geolaboratoř)	Badatelsky orientovaná
Motto	„Napravo vidíte...“	„Změřte to, zjistěte to.“	„Na to neexistuje jednoduchá odpověď.“
Obsahové zaměření	Faktografické znalosti o jevech, procesech a souvislostech v krajině. Důraz na popis specifik. Kvalitativní zaměření.	Metodologické pojetí – znalost postupů a jejich aplikace. Systematický přístup podle struktury vědní disciplíny (např. cvičení z fyzické geografie).	Zaměření na výstupy k řešené problematice. Často s otevřeným koncem. Reálné, aktuální problémy. Kvantitativní i kvalitativní metody.

Činnost žáků	Pasivní transmise „hotových“ poznatků od učitele. Pasivní pozorování krajiny. Zapisování poznatků.	Aktivní zjišťování, participace na řešení zadaných úloh. Provádění měření, metodického postupu.	Založená na objevování při plné participaci žáků. Interakce mezi žákem a učitelem. Samostatné vedení žáky. Interpretace.
Činnost pedagoga	Ústřední roli má učitel – je průvodcem, komentátorem (učitelova interpretace krajiny, pozorovaných problémů apod.).	Výuka soustředěna na činnost žáka, ale učitel výuku vede, iniciuje (zadáva úlohy, pevně směřuje ke zvoleným cílům, plně určuje strukturu obsahu).	Výuku iniciují a vedou sami žáci, učitel jako „katalyzátor“ v interakci se žáky pomáhá s potížemi, „filtruje“ chybné závěry.
Typ aktivit, metody	Prohlídka objektu (muzea, památky, města). Exkurze s odborným průvodcem (výrobní závod, chráněná přírodní lokalita). Beseda v instituci z praxe (např. na radnici, v archivu). Referát k pozorovanému jevu, místu.	Samostatně (či ve skupině) studium jevů a procesů v krajině. Měření veličin (stav povětrnosti, frekvence dopravy, anketa mezi obyvateli aj.). Popis terénu/ situace/ veličin. Kritika vypočítávacích schopností použitých metod.	Objevování problematiky včetně navrhování postupu „probádání“. Testování vlastních hypotéz. Navrhování řešení reálných problémů na základě zjištěných poznatků. Prezentační výstupů s diskusí/ „oponenturou“.

1.6 Dělení exkurzí

Exkurze mohou být v didaktické literatuře děleny podle různých hledisek.

a) dělení z hlediska zařazení do výuky a vztahu k učivu

Podle toho hlediska lze rozlišit **úvodní** exkurze, které se uskutečňují před začátkem nově probírané látky. Cílem je žáky zaujmout a především motivovat k určité části učiva. Dále sbíráme data a informace, které pak využijeme na hodině. **Průběžné** exkurze slouží k zprostředkování právě probíraného učiva. **Závěrečné** exkurze pak shrnují, opakuji, popřípadě doplňují již probranou látku (Altman in Pavlasová 2015, s. 13).

b) dělení z hlediska cíle a úkolů

Skalková (in Pavlasová 2015, s. 13) dělí exkurze na **jednooborové** nebo **komplexní**, podle toho zda se na nich účastní vyučující jednoho oboru, nebo vyučující různých oborů (např. geograf a historik, geograf a chemik)

c) dělení podle jejich charakteru

Skalková (in Pavlasová 2015, s. 13) doplňuje dělení exkurzí dle jejich charakteru na **orientační**, kde dochází obeznámení s místem nebo institucí a hlavním cílem je motivovat žáka k zájmu další návštěvy. A dále **intenzivní**, kdy je žákovi poskytnuto specializované poznání.

d) dělení podle prostředí, ve kterém probíhají

Pedagog má rozmanité možnosti, kde může exkurze probíhat. Zde můžeme uvést pár příkladů: vybrané přírodní lokality, národní parky, chráněné krajinné oblasti, řeky, vrcholy, naučné stezky, muzea, galerie, zoologické zahrady, botanické zahrady, výrobní a zpracovatelské závody, výzkumné instituce, sbírky (Pavlasová 2015, s. 14).

Pavlasová (2015, s. 14) uvádí ve své publikaci: „*Braun & Reis (2006) rozdělují mimoškolní přírodovědnou výuku podle prostředí do tří typů: výuka ve skutečném světě (př.exkurze), výuka v prezentovaném světě (př. vědecká centra, botanické zahrady, zoologické zahrady, muzea) a výuka ve virtuálním světě (svět dostupný přes informační technologie).*“

e) dělení z hlediska přípravy a vedení

Z hlediska přípravy a vedení výuky rozděluje Hofmann, Korvas, Poláček (2009) výuku na:

- výuku, kterou připravují a vedou žáci
- připravují žáci společně s učitelem a vedou žáci
- připravuje a vede učitel

Každá z těchto variant má své silné i slabé stránky a je jen na učiteli, kterou variantu zvolí.

1.7 Nejčastější chyby učitele při realizaci exkurzí

Chyby pedagoga při exkurzi mohou být obdobné jako při ostatních formách výuky. V této kapitole zmíníme především ty chyby, které se mohou objevit u začínajících pedagogů (Pavlasová 2015, s. 22).

• chyby při přípravě na exkurzi

Pavlasová (2015, s. 22) upozorňuje, že základní chybou je nestanovení výukových cílů exkurze předem učitelem. V tomto případě určí pedagog cíl pouhým výčtem učiva či moc obecně. Důvodem je, že na konci exkurze nelze vyhodnotit, zda exkurze byla přínosná či nikoli. Zásadní chybou je, když učitel není schopen exkurzi zorganizovat a zajistit.

• chyby v průběhu exkurze

V průběhu exkurze je nezbytné, aby učitel kontroloval žáky při jejich práci, poskytoval jim zpětnou vazbu, rozmístil žáky tak, aby všichni měli dobrý přehled o prezentovaných objektech. Nevyhnutelné je, aby byl pedagog dobře seznámen s objekty, které bude představovat žákům během exkurze. Dalším nedostatkem je příliš dlouhý výklad s nedůležitými podrobnostmi a zvolení přespříliš dlouhé trasy (Pavlasová 2015, s. 22).

- **chyby v závěrečné fázi exkurze**

Pavlasová (2015, s. 22) podotýká důležitost práce s výsledky z exkurze i v následujících hodinách. Učitel by si měl připravit navazující školní aktivity, které budou souviset s výsledky a vyhodnocením dané exkurze.

1.8 Výhody a nevýhody proč zařazovat exkurzi do výuky

Exkurze disponuje několika silnými stránkami, a správný pedagog by se neměl nevýhodami výuky v krajině zastrašit. Výuka mimo školní zařízení se stává pro žáky zajímavým zpestřením vyučování. Navíc mají žáci možnost nabýt znalostí a dovedností, které by se ve frontální výuce nenaučili. Altman (in Pavlasová 2015, s. 12, 13) považuje exkurzi jako cennou formu vyučování, protože si zde žák propojí učivo, které si již osvojil v hodině zeměpisu, což vede k její vysoké efektivitě. Při exkurzi navíc dochází k aktivní činnosti žáka. Exkurze je tedy aktivizující forma výuky, ovšem jen v tom případě, když příprava, řízení a užití aktivizujících metod výuky jsou správné. Kromě toho je třeba dodat, že právě exkurze nám dává možnost aplikovat mezipředmětové vztahy a propojit tak učivo nejen zeměpisu ale i ostatních předmětů. Nesmíme také opomenout slova Marady (2013, s. 14): „*V neposlední řadě pak výuka v krajině umožňuje utvářet vztah k přírodě a zodpovědnost za prostředí, v němž žijeme.*“

Exkurze představují i slabé stránky a rizika. Důležité je si uvědomit, že pedagog musí zajistit bezpečnost žáků, která je v krajině více ohrožena než při tradiční výuce. Výuka v terénu vyžaduje po pedagogovi mnohem náročnější přípravu, a ne každý učitel je ochoten tento čas a úsilí vynaložit. Pro učitele je přece mnohem jednodušší postupovat podle zadané osnovy, a nechce dělat tzv. „práci navíc“. V některých případech může exkurze záviset na vybavenosti dané školy, a pokud škola nemá určité pomůcky, nástroje nebo také finance, exkurze se nemůže uskutečnit (Marada 2013, s. 14).

Pavlasová (2015, s. 12) ve své publikaci připomíná, že tradiční výuka ve třídě se někdy považuje za vhodnější než netradiční, protože přináší větší úroveň dosažených výsledků. Na druhou stranu díky netradičnímu způsobu výuky dochází k rozvoji kreativity žáka, zvědavosti a nezávislosti a také postoj žáka k učení a škole obecně je pak velice

kladný. Je tedy otázkou zda preferovat vysokou úroveň znalostí na úkor rozvoje osobnosti žáka či naopak. Důležité tedy je vhodně střídat oba dva styly výuky.

1.8.1 Šest důvodů, proč zařazovat exkurze do výuky

1. Návštěva neznámých míst v krajině je efektivní, protože poznávání něčeho nového v nás budí zvědavost a my se tak více naučíme.
2. K lepšímu osvojení si nového učiva napomáhá, když žáci samy zkoumají problém. To souvisí v případě exkurze s badatelskou formou výuky.
3. Čím více smyslů zapojíme, tím více si zapamatujeme.
4. Pokud něco v reálu zažijeme, lépe se nám to později v paměti vybaví.
5. Stres snižuje efektivitu učení. Výuka v krajině je mnohem volnější a klidnější než výuka v lavicích.
6. Propojení dosavadních vědomostí žáků a jejich zkušeností s novým učivem je klíčové. Žáci se učí s větším zájmem, pokud vidí, že jim učivo bude užitečné v reálném životě.

(Marada 2013, s. 12)

1.9 Mezipředmětové vazby/vztahy

„Při práci v terénu se výrazně uplatňují mezipředmětové vazby, což opět vyžaduje kooperaci učitelů a využívání týmového vyučování“ (Hofmann 2003, s. 11).

Zeměpis stojí na pomezí přírodních a společenských věd. Tato bakalářská práce se zabývá výukou v každodenním prostředí, kde je přímo žádoucí využít nejen znalosti zeměpisné, ale také té z jiných předmětů. Právě exkurze tak podporuje mezipředmětové vazby.

Při propojení poznatků dvou a více předmětů dochází k poznání společného cíle, předměty se navzájem doplňují, nikoli nahrazují jeden druhým. Klíčové je nevzdělávat žáky pouze v tzv. „izolované krabičce“ s nadpisem zeměpis. Cílem je, aby žáci dokázali geograficky nahlížet na realitu. Je žádoucí si uvědomit, že nelze brát v úvahu pouze poznámky ze zeměpisu a vytlačit naše zkušenosti a znalosti z ostatních předmětů. Podobně jako řešíme každodenní situace komplexně, je třeba tak řešit i úlohy při exkurzi.

V případě zeměpisu dochází k integraci především s dějepisem, přírodopisem, výtvarnou výchovou, matematikou, ale využíváme i jiné předměty (Kühnlová 1997, s. 92).

2 Vymezení pojmů pracovní list, metodická příručka

V praktické části této bakalářské práce byly navrženy celkem čtyři exkurze, kdy ke každé z nich jsou sestaveny pracovní listy a k nim náležící metodické příručky. Je tedy třeba, abychom si v této kapitole detailněji ujasnili pojmy pracovní list a metodická příručka, s kterými budeme později pracovat.

Metodická příručka

Metodická příručka je podle Průchy, Walterové a Mareše (2013, s. 153) definována takto: „Příručka, návod či pomocné materiály pro pedagoga, jak pracovat v dané vyučovací hodině s žáky, jak postupovat, jaké metody použít, ale také jak pracovat s učebnicí popřípadě učebními pomůckami“

Pracovní list

Pracovní list je série otázek, cvičení či úkolů, díky kterému si žák procvičuje látku. Podstatné je si uvědomit, že pracovní list neslouží jako test či písemka, tudíž by ho pedagog v žádném případě neměl známkovat. Učitel může žáka za vyplněný pracovní list odměnit předem domluvenou výhrou, pochvalou či jedničkou (Čapek 2015, s. 124).

Petty (1996, s. 145-146) shrnuje, jaké zásady by měl pedagog při tvorbě pracovních listů dodržovat:

1. Pracovní list by měl být řádně odstupňován dle obtížnosti. K těžkému úkolu je zapotřebí zařadit více příkladů. Nezapomeňte, že žáci postupují krok po kroku.
2. Doporučuje se zvolit první úkoly jednoduché, aby žáci získali odvahu a měli motivaci pokračovat ve vyplňování.
3. Rozděľujte otázky na části a nejlépe, když ke každé části přiřadíte jedno číslo. Dbejte na vhodné seřazení otázek.
4. Nové dovednosti a vědomosti by si nejprve měli žáci vyzkoušet na jednoznačných úkolech. Teprve až žáci tyto úkoly pochopí a řádně si je procvičí, mohou přijít na řadu složitější pokyny. Důležité je, aby žáci měli chuť a motivaci pokračovat dále, což vede k úspěchu.

5. Je doporučeno, aby alespoň poslední otázka byla otevřená. Slouží k tomu, aby žáci, kteří jsou hotovi dříve než ostatní, měli co dělat.
6. Přihlédněte k osobnímu rozměru, souvislostem s životem žáků, hádankám, problémovým úlohám atd.
7. Každý pedagog by měl vytvořit takový pracovní list, aby byl pro žáky zajímavý a motivoval je tak k práci s ním. Pracovní listy je vhodné psát na počítači a doplňovat je různými obrázky či grafy. Není žádoucí, aby v obsahu pracovního listu bylo mnoho přebytečných informací. Inspirujte se pracovními listy, které již někdo vytvořil, a poučte se z nich.

Petty (1996, s. 145-146) dále dodává, že přílišné používání pracovních listů je nežádoucí. Žáci mají rádi změnu a pravidelnost používání pracovních listů v hodině se může stát nudou. Používejte pokaždé jiné metody ve výuce, zaujmete tak pozornost žáků a ty se lépe naučí.

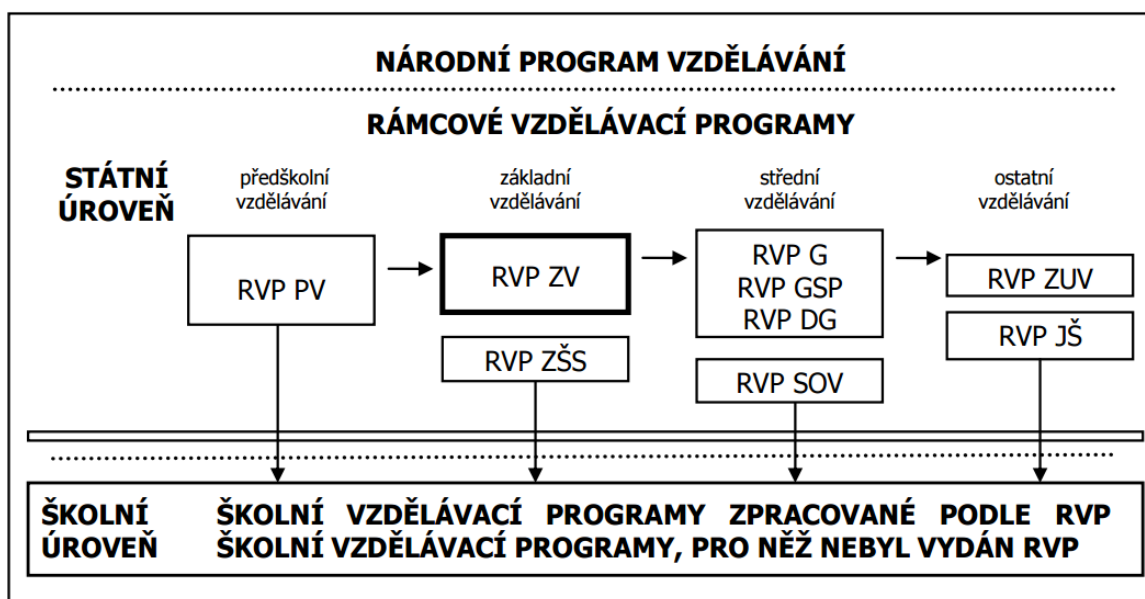
3 Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů

3.1 Systém kurikulárních dokumentů

Jak je uvedeno v Rámcovém vzdělávacím programu (dále jen RVP) pro základní vzdělávání (2017, s. 5): „*V souladu s principy kurikulární politiky zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školském zákoně), ve znění pozdějších předpisů, se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní.*“

„*Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů zahrnuje Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy. Počáteční vzdělávání jako celek je vymezeno v Národním programu vzdělávání. Závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání jsou formulovány v RVP. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž probíhá vzdělávání na jednotlivých školách, a každá škola si ho vytváří sama. Národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy i školní vzdělávací programy jsou dokumenty přístupné veřejnosti*“ (RVP ZV 2017, s. 5).

Na obrázku z Rámcového programu pro základní vzdělávání (2017, s. 5) můžeme vidět přehled kurikulárních dokumentů.

Obr. 1: Systém kurikulárních dokumentů ČR (Zdroj: RVP ZV 2017, s. 6)

Legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělávání základní škola speciální; RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia; RVP GSP – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou; RVP DG – Rámcový vzdělávací program pro dvojazyčná gymnázia; RVP SOV – Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání; RVP ZUV – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání; RVP JŠ – Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky

3.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV), klade velký důraz na klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. RVP ZV je východiskem koncepce společného vzdělávání a celoživotního učení. Navíc definuje očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání (RVP ZV 2017, s. 5).

RVP ZV je otevřený dokument, který podporuje pedagogickou samostatnost škol a profesní odpovědnost pedagogů za výsledky vzdělávání. Postupně je RVP ZV zdokonalován na základě aktuálních potřeb společnosti, zkušeností pedagogů a s měnícími se potřebami a zájmy žáků (RVP ZV 2017, s. 5).

Prostřednictvím RVP ZV by měl žák za pomoci pedagoga směřovat k dosažení **klíčových kompetencí**. Klíčové kompetence jsou souhrnem vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání, úspěšný budoucí život a uplatnění ve společnosti. Klíčové kompetence se navzájem prolínají a lze je získat vždy jen jako výsledek celkového procesu vzdělávání. K jejich utváření a rozvíjení tedy musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které se ve škole odehrávají (RVP ZV 2017, s. 10).

Klíčové kompetence jsou dále detailněji popsány v RVP ZV a jsou určeny cíle, kterých by měl žák dosáhnout na základě jednotlivých kompetencí. V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: **kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní** (RVP ZV 2017, s. 10).

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně členěn do devíti **vzdělávacích oblastí**, které jsou tvořeny jedním **vzdělávacím oborem** nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory. Zde můžeme vidět přehled jednotlivých vzdělávacích oblastí a v závorce výčet jejich vzdělávacích oborů přímo z RVP ZV (2017, s. 14).

- **Jazyk a jazyková komunikace** (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- **Matematika a její aplikace** (Matematika a její aplikace)
- **Informační a komunikační technologie** (Informační a komunikační technologie)
- **Člověk a jeho svět** (Člověk a jeho svět)
- **Člověk a společnost** (Dějepis, Výchova k občanství)
- **Člověk a příroda** (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- **Umění a kultura** (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- **Člověk a zdraví** (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)

- **Člověk a svět práce** (Člověk a svět práce)

Dílčí vzdělávací oblasti jsou na začátku charakterizovány z hlediska postavení a významu vzdělávací oblasti v základním vzdělávání. Dále je popsán obsah jednotlivých vzdělávacích oborů dané vzdělávací oblasti. K čemu je žák prostřednictvím vzdělávacího obsahu veden, aby ve výsledku dosáhl požadovaných klíčových kompetencí je charakterizováno v cílovém zaměření vzdělávací oblasti. Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů vytváří očekávané výstupy a učivo (RVP ZV 2017, s. 14).

Očekávané výstupy jsou prakticky zaměřené, ověřitelné a mají žáky připravit na běžný život. Očekávané výstupy RVP ZV stanovují závaznou úroveň, které má být na konci 5. a 9. ročníku dosaženo, a díky nim jsou tak tvořeny výstupy v osnovách v ŠVP. Existují také upravené očekávané výstupy, představující minimální doporučenou úroveň pro úpravy očekávaných výstupů, které jsou obvykle na nižší úrovni než odpovídající očekávané výstupy daného vzdělávacího oboru (RVP ZV 2017, s. 14).

3.2.1 Postavení zeměpisu v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

Nás bude v této bakalářské práci zajímat vzdělávací oblast Člověk a příroda, do které je zařazen vzdělávací obor Zeměpis. Vzdělávací oblast Člověk a příroda zahrnuje vzdělávací obory Fyzika, Chemie, Přírodopis a Zeměpis, které svou činností a badatelskou formou výuky umožňují žákům hlouběji porozumět zákonitostem přírodních procesů, a tím si uvědomovat i užitečnost přírodovědných poznatků a jejich využití v praktickém životě. Žák si v této vzdělávací oblasti uvědomuje vztah člověka a přírody a jejich vzájemné vazby a interakce. Dále žáci pochopí důležitost udržování přírodní rovnováhy pro bytí živých soustav i člověka, spolu s ohroženími plynoucími z přírodních procesů, z lidské činnosti a zásahů člověka do přírody. Ve výše zmíněných vzdělávacích oborech je navíc podporováno otevřené myšlení, kritické myšlení a logické uvažování. Vzdělávací obor Zeměpis a celá vzdělávací oblast Člověk a příroda navazuje na vzdělávací oblast z 1. stupně základního vzdělávání Člověk a jeho svět, které má za úkol žákům přiblížit přírodovědné poznání (RVP ZV 2017, s. 62).

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Zeměpis má charakter přírodovědný i společenskovední, proto některé jeho očekávané výstupy mohou být realizovány také v rámci dalších vzdělávacích oblastí, jako jsou Matematika a její aplikace, Člověk a zdraví, Člověk a společnost, Člověk a svět práce a přirozeně i s dalšími vzdělávacími oblastmi (RVP ZV 2017, s. 62).

3.2.2 Postavení terénní výuky v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

V rámci RVP ZV má vzdělávací obor Zeměpis vymezen vzdělávací obsah. Tento obsah je členěn do těchto oblastí:

- Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie
- Přírodní obraz Země
- Regiony světa
- Společenské a hospodářské prostředí
- Životní prostředí
- Česká republika
- Terénní geografická výuka, praxe a aplikace

(RVP ZV 2017, s. 75-79)

My se nyní zaměříme na vzdělávací obsah Terénní geografická výuka, praxe a aplikace, a na jeho očekávané výstupy a učivo.

Očekávané výstupy žáka:

- ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu
- aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny
- uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu v krajině, uplatňuje v modelových situacích zásady bezpečného chování a jednání při mimořádných událostech

(RVP ZV 2017, s. 79)

Učivo

- cvičení a pozorování v terénu místní krajiny, geografické exkurze – orientační body, jevy, pomůcky a přístroje; stanoviště, určování hlavních a vedlejších světových stran, pohyb podle mapy a azimutu, odhad vzdáleností a výšek objektů v terénu; jednoduché panoramatické náčrtky krajiny, situační plány, schematické náčrtky pochodové osy, hodnocení přírodních jevů a ukazatelů
- ochrana člověka při ohrožení zdraví a života – živelní pohromy; opatření proti nim, chování a jednání při nebezpečí živelních pohrom v modelových situacích

(RVP ZV 2017, s. 80)

3.3 Školní vzdělávací program

ŠVP je školský dokument, který si zpracovává každá základní škola v souladu se školským zákonem podle RVP ZV. ŠVP vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů školy, bere v úvahu potřeby a možnosti žáků, reálné podmínky a možnosti školy i oprávněné požadavky zákonných zástupců žáků. Bere na zřetel postavení školy v regionu i sociální prostředí, ve kterém bude vzdělávání probíhat (RVP ZV 2017, s. 153).

Samotná příprava ŠVP, jeho následné vyhodnocování a úpravy jsou reflexí celé školy za způsob a výsledky vzdělávání. Jedná se o povinný dokument školy, který musí být zpřístupněn veřejnosti, a každý by měl mít možnost seznámit se s jeho obsahem, nahlížet do něj popřípadě požádat o kopii. Česká školní inspekce dále zjišťuje a hodnotí naplnění ŠVP a jeho soulad s právními předpisy a RVP ZV (RVP ZV 2017, s. 153).

3.3.1 Charakteristika školy ZŠ a MŠ Brozany nad Ohří

ZŠ a MŠ Brozany nad Ohří je středně velká škola s 1. – 9. ročníkem a s počtem 10 tříd. Nachází se v Ústeckém kraji v okrese Litoměřice. Celkově je na škole vyučováno 201 žáků, z toho 115 na prvním stupni a 86 na stupni druhém. V letošním školním roce

se na škole vyučuje v 1. – 9. ročníku podle **školního vzdělávacího programu** pro základní vzdělávání „*Jak s námi, tak životem*“ (ZŠ a MŠ Brozany nad Ohří 2017).

3.3.2 Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Brozany nad Ohří

Pro ověření praktických výstupů této bakalářské práce jsem si vybrala Základní a mateřskou školu Brozany nad Ohří. Dle ŠVP této školy je předmět Zeměpis vyučován dvě hodiny týdně v 6., 7. a 9. ročníku a jednu hodinu týdně v ročníku 8. Tento předmět umožňuje žákům poznávat přírodu jako systém a uvědomovat si důležitost udržování přírodní rovnováhy. Rozhled žáků uvádí do hlavních přírodních, hospodářských a sociálních podmínek života lidí v místní oblasti, na území ČR, v Evropě a dalších světadílech. Díky předmětu Zeměpis se žáci učí orientovat se v současném světě, uvědomují si problémy současného lidstva, vlastní spoluzodpovědnost a budoucnost lidstva. Navíc jsou žáci seznámeni se vztahy mezi lidmi a jejich vztahy k přírodnímu i společenskému prostředí (ŠVP ZŠ a MŠ Brozany nad Ohří 2016, s. 268).

K preferovaným organizačním formám výuky dle ŠVP Základní a mateřské školy Brozany nad Ohří (2016, s. 268) patří poznávací výlety, vycházky, exkurze či zájezdy. Chce se, aby výuka při hodinách Zeměpisu podporovala používání cizího jazyka a také výpočetní techniky s připojením na internet.

V rámci výuky zeměpisu probíhá na škole několik školních projektů. Jedná se o projekty:

- Poznáváme se, pomáháme si
- Lidové zvyky a tradice
- Olympijské hry
- Den Země
- Státy Evropské unie
- Noviny
- Náš výlet

Škola zároveň podporuje třídění odpadu, spolupracuje s čištěním studánek a sázením stromů.

Základní a mateřská škola v Brozanech nad Ohří také uvádí formy a metody práce podle charakteru učiva a cílů vzdělávání, kterými chce dosáhnout požadovaným výsledků ve výuce Zeměpisu. Při výuce zeměpisu škola používá frontální výuku s demonstračními pomůckami. Dále podporuje skupinovou práci s využitím map, pracovních listů, odborné literatury a internetu. Jak již bylo řečeno, zapojuje také do své výuky zeměpisné vycházky a projekty (ŠVP ZŠ a MŠ Brozany nad Ohří 2016, s. 269).

3.3.3 Zapojení exkurzí ve školním vzdělávacím programu ZŠ a MŠ Brozany nad Ohří

Nás by v této bakalářské práci mělo zajímat především zapojení exkurzí či terénní výuky v ŠVP Základní a mateřské školy Brozany nad Ohří na 2. stupni. V rámci projektu *Náš výlet*, se žáci zapojují do exkurze v každém ročníku. Dále je zcela na pedagogovi, zda uzná za vhodné, zapojit ještě další exkurze.

Především v 6. ročníku se zařazení dalších exkurzí do výuky přímo nabízí. Žák by měl totiž být schopen pracovat s mapou, určit azimut, trénovat zorientování mapy podle buzoly a všimnout si významných bodů v terénu. Další téma probírané v šestém ročníku, Fyzicko-geografické sféry, také nabízí výuku v terénu, kde mohou žáci vidět různé přírodní zákonitosti přímo v praxi.

V sedmém ročníku je to se zahrnutím exkurzí do výuky obtížnější, protože se zde probírají regiony světa. Inovativní učitel ale i zde může exkurzi zařadit. Učitel při probírání přírodních charakteristik světadílů, může porovnat situaci s místní krajinou. Dále se nabízí besedy o globálních problémech nebo návštěva výstavy či muzea zabývající se regiony světa. Navíc není od věci na začátku sedmého ročníku zopakovat učivo šestého ročníku, jehož témata nám pro exkurzi nabízejí bezpočet možností.

V 8. ročníku je hlavním tématem Česká republika, jejíž dílčí témata nabízejí pro exkurzi mnoho prostoru. Velice dobrou volbou jsou pochody na místní kopce v rámci učiva pohoří České republiky.

V 9. ročníku můžeme exkurzi využít při tématu *kraje České republiky*, kdy žáci mohou vyrazit do jejich krajského města a více ho poznat. V tomto ročníku je navíc realizace exkurzí a terénní výuky velice vhodná, žáci devátého ročníku mají větší přehled o učivu, o pohledu na svět a prostor pro opakování témat se přímo nabízí.

Je zcela na pedagogovi, jak naloží s využitím exkurzí ve své výuce. Jakkoli je to ovšem výhodné a to především pro žáky, kteří si lépe zapamatují látku, pokud daný problém uvidí přímo v praxi. Jak již bylo zmíněno, v Základní a mateřské škole Brozany nad Ohří probíhá alespoň jedna exkurze v každém ročníku, a to v rámci projektu *Náš výlet*. Podle konzultace s ředitelkou školy Mgr. Alicí Marešovou se škola Brozany

nad Ohří snaží zařazovat do výuky stále více exkurzí či vycházek a propojit tak výuku s reálným životem.

4 Litoměřice a okolí

Tato kapitola nám shrne základní charakteristiku Litoměřic a jejího okolí se zaměřením na jednotlivá zájmová území. Tyto informace mohou být následně využity jako podklad pro sestavení dalších geografických exkurzí pro 2. stupeň základních škol, především těch nacházejících se v této oblasti.

Zároveň může čtenář nahlédnout v příloze do mapy turistických cílů v ORP Litoměřice, nebo do karty obrázků vybraných zájmových oblastí v Litoměřicích a okolí.

4.1 Charakteristika oblasti

Oblast Litoměřic a okolí leží v úrodných nížinách Polabí a Poohří a právem je tak toto území nazýváno Zahradou Čech. Na značné části území se rozprostírá chráněná krajinná oblast České středohoří se zachovalou přírodou, která dodává oblasti jedinečný ráz. Z důvodu dlouholeté orientace na zemědělství není zdejší krajina nijak výrazně poznamenána průmyslovou výrobou a mnoho lokalit si tak dodnes uchovalo svůj původní charakter. Navíc je toto území známé svou dlouholetou vinařskou tradicí. Je to kraj vskutku jedinečný, který nepostrádá přírodní krásy ani kulturní bohatství. Může se chlubit bohatou historií, která zde zanechala mnoho památek. Kromě výrazných pozitiv se ale tato oblast potýká i s určitými negativními prvky jako je především upadající zemědělství, které dříve tvořilo základ zdejšího hospodářství.

Oblast Litoměřic a okolí se může chlubit bohatým množstvím turistických cílů a stává se tak stále více vyhledávanou turistickou oblastí. Najdeme zde několik památkových rezervací a to město Litoměřice, Úštěk a Terezín. Mezi další lákadla patří bezpochyby památné místo české mytologie hora Říp a skvostné zámky Ploskovice a Libochovice. Krásným výletem jsou také vrcholy zdejší chráněné krajinné oblasti České středohoří, mezi kterými bych zmínila především Lovoš, Radobýl nebo Boreč.

4.2 Litoměřice

Litoměřice jsou okresním městem v Ústeckém kraji s celkovým počtem 24 168 obyvatel (ČSÚ 2016). Bývalé královské město Litoměřice leží na soutoku řek Labe a Ohře v úrodné Polabské nížině a Bráně Čech zvanou Porta Bohemica, která se otvírá do zalesněných svahů Českého středohoří. Proslulé je město svým vinařstvím a může se pyšnit několika turistickými cíli (Kudy z nudy, Czech Tourism A 2018).

Centrální Mírové náměstí je lemováno historickými domy a podloubím. Náměstí se rozkládá na ploše 1,8 ha a patří tak mezi největší náměstí v Čechách (RŮŽIČKA et al. 2007, s. 166).

Právě 16. století nám dalo charakter města, který se dochoval až dodnes. Významný stavitel Ambrož Balli zde postavil renesanční stavby jako dům U Černého orla se sgrafitovou výzdobou nebo dům Kalich, vystavený pro patricijskou rodinu Mrázů z Milešovy. Rodině Mrázů byl v 17. století dům zkonfiskován a přešel do majetku města. Po třicetileté válce proběhla jeho barokizace. Název Kalich získal podle tvaru jeho věže ve tvaru kalichu, znázorňující nádobu na víno, a je dnešním symbolem města. Nyní má v domě Kalich sídlo městský úřad a informační centrum a z jeho věže může každý návštěvník opěvovat krásy města a okolí (RŮŽIČKA et al. 2007, s. 167).

Významnou osobností města je romanopisec Karel Hynek Mácha, který strávil v Litoměřicích posledních pár dní svého života. Pověst říká, že viděl z vrcholu Radobýl, jak hoří město Litoměřice, seběhl dolů a začal město hasit vodou z řeky. Zemřel údajně na zápal plic nebo se nakazil vodou, které se při hašení napil. Pohřben byl v Litoměřicích v den, kdy se měl oženit s Eleonorou Šomkovou. Podle něho je v Litoměřicích pojmenováno například městské divadlo nebo knihovna (České Středohoří 2018).

Vrchol Radobýl tyčící se nad městem daroval Litoměřicím Karel IV. a právě na jeho přání zde byla založena vinice. Z této doby byl položen základ zdejší vinařské tradice (RŮŽIČKA et al. 2007, s. 168).

Nejlépe se ovšem sami přesvědčíte o krásách tohoto města při vlastním putování.

4.3 Zájmové oblasti v okolí Litoměřic

4.3.1 Brozany nad Ohří

Malebný městys Brozany nad Ohří se nachází na levém břehu řeky Ohře mezi Litoměřicemi a Roudnicí nad Labem.

Nejdůstojnější a nejzajímavější stavbou v Brozanech n. O. je bezpochyby dvouvěžní kostel svatého Gotharda. Kostel je zasvěcen sv. Gothardu, pocházejícího z knížecího rodu a nazývaného lidumilem. Založil mnoho chrámů a klášterů především v Německu ale také na severu Čech a staral se o vzdělávání. Kostel má hned čtyři stavební slohy: románský, gotický, renesanční a barokní. Má pozoruhodný interiér, kde jsou k vidění nástěnné malby jak figurální, tak i kruhové medailony na špaletách oken z poloviny 14. století. Stojí zde křtitelnice z konce 16. století znázorňující Boží hrob v Jeruzalémě. Zajímavé jsou také 3 zvony chrámu. Nejstarší a nejmenší z nich je s nápisem připomínajícím Matouše, Lukáše a Marka. Druhý zvon je zasvěcen sv. Václavovi a vyroben v Litoměřicích. Třetí, nejvíce zdobený zvon, je ze 17. století a lity byl v Roudnici pro městys Brozany. V nápisech na něm je i zmínka o Václavu Lobkovickém coby panovníku v Brozanech (Místopisný průvodce po České republice B 2018).

Na jižním okraji městyse stojí brozanská Tvrz, která patřila v minulosti zájícím z Hazmburka a později Lobkovicům. V roce 2002 začaly záchranné práce na budově značně zchátralého zámku. Práce byly ukončeny v roce 2005 a Brozany tak získaly velmi hezkou budovu, vhodnou k pořádání různých akcí a k návštěvě turistů. Návštěvník může Tvrz navštívit v době prohlídek od dubna do října, nebo zavítat na jednu z akcí, které se zde pořádají, jako například výstava fotografií, velikonoční výstava, koncert smyčcového orchestru aj. (Místopisný průvodce po České republice B 2018).

Další zajímavostí je zachovalá budova vodního mlýna s psaníčkovitými sgrafity, která stojí hned pod tvrzí a je dnes užívána jako malá vodní elektrárna.

Každý, kdo má rád přírodu, si bezpochyby zamiluje zdejší lužní les, který je výbornou a relaxační procházkou v každém období. K ochraně typického smíšeného lužního porostu v údolní nivě řeky Ohře zde byla zřízena Přírodní rezervace Loužek. Především na jaře lužní les hýří záplavou barev a charakteristický je zde výskyt tzv. jarních geofytů, neboli vytrvalých rostlin přežívajících období vegetačního klidu vytrvalými podzem-

ními orgány, které pak hromadně kvetou ještě před olistěním dřevin a často se již před nástupem léta zatahují. K těmto druhům patří například blankytně modrá ladoňka vídeňská, která je pro lužní lesy v dolním Poohří velmi typická, dále například žlutě kvetoucí sasanka pryskyřníkovitá, křivatec žlutý a dymnivka dutá. Najdeme zde převahu dlouhověkových dřevin s převládajícím dubem letním, ale také lípy, jasan ztepilý, buk lesní nebo javor klen. Na lokalitách trvale ovlivněných podzemní vodou převládají rychle rostoucí dřeviny měkkého luhu jako například vrby a topoly. Mezi ptačími druhy zde byl pozorován významný výskyt kavky obecné, slavíka obecného a holuba doupňáka. Ze savců zde najdeme vydra říční, veverku obecnou a vrápence malého (Krajský úřad Ústeckého kraje 2018).

Turisté zde také navštěvují autokempink s malým kioskem a možností ubytování v chatkách. Dále návštěvníky láká hostěnický jez, kde se právě v létě shromažďuje několik lidí, kteří se zde koupají, opalují nebo jezdí na loďkách. Velice oblíbené jsou v Brozanech fotbalová utkání, protože právě fotbal je zde odjakživa obecním sportem. Proslulá je také brozanská pout', která se koná každoročně v květnu. Kromě pouťových atrakcí a stánků se celý víkend v obci konají různé kulturní zábavy, a celá akce je zakončena tradičním průvodem přes celé Brozany s májkou a orchestrem.

4.3.2 Radobýl

Hlavní krajinnou dominantou města Litoměřic a přilehlé oblasti je hora Radobýl, nacházející se nad tokem řeky Labe v Českém středohoří. Nabízí krásný rozhled do okolí a proto je tak oblíbeným místem a příjemnou procházkou. Částečně zalesněná hora má nadmořskou výšku 399 m a na jejím vrcholu je umístěn železný kříž. V minulosti, se zde nacházel kamenolom a tak nechybělo mnoho a tento úžasný monumentální kopec již nemusel vůbec existovat. Před postupujícím kamenolomem, který se zakusoval takřka do vrcholu, byl zachráněn téměř v hodině dvanácté. V letech 1966 a 1969 zde byla vyhlášena první forma přírodní ochrany a v roce 1992 byl Radobýl vyhlášen přírodní památkou (České středohoří, 2018).

Na Radobýlu je nejcennější výskyt teplo a suchomilné fauny na pravém břehu Labe v Českém středohoří. Navíc zde bylo zjištěno zhruba 900 druhů motýlů, přičemž některé druhy zde byly zjištěny poprvé v Čechách. Vyskytuje se zde i endemit Českého stře-

dohoří a to saranče *Stenobothrus eurasius bohemicus*. Velmi významný je jihozápadní a západní svah hory, který je pokrytý travnatou vegetací skalní stepi s řadou vzácných a chráněných rostlin jako je například bělozářka liliovitá, divizna brunátná nebo kozinec bezlodyžný (České středohoří, 2018).

Radobýl je čedičový vrch s charakteristickým tzv. „vykousnutým“ tvarem kopce způsobeným tehdejším kamenolomem, který odkryl a odtěžil značnou část západní strany kopce. Geologickou zajímavostí je skladba čedičové skalní stěny bývalého lomu, se sloupcovitou odlučností. V ní lze dokonce rozeznat dva po sobě jdoucí sopečné výlevy magmatu. Na jižním svahu docházelo a dodnes dochází k sesuvům. Další geologickou zajímavostí je puklina s 10 m dlouhou pseudokrasovou jeskyní, která byla odkryta při těžbě kamene (České středohoří, 2018).

Na Radobýlu a na přilehlých svazích se nacházely již od středověku vinice. Není divu, že tato oblast je pro své vinařství velice významná, a tvar kalichu na víno je navíc symbolem města Litoměřic. S vrcholem Radobýl je také historicky spjato jméno největšího českého básníka Karla Hynka Máchy. Právě návštěva Radobýlu byla pro básníka osudným. Jednoho dne, kdy se vydal Mácha na Radobýl, aby zde dotvořil svou poslední báseň *Cesta z Čech*, vypukl v Litoměřicích požár. Mácha ho zahlédl z vrcholu Radobýl a neváhal utíkat na pomoc požár hasit. Zda si přivodil nachlazení následkem dlouhého běhu, vysilující práce a určení nebo se nakazil vodou z řeky, které se při hašení požáru napil, nikdo dodnes přesně neví. Již o pár dní později ovšem podlehl nemoci a to v den, kdy se měl oženit s Eleonorou Šomkovou, dne 6. listopadu 1836 (České středohoří, 2018).

S horou Radobýl je také často spojován důl Richard, nacházející se však o něco dále ve svahu mezi Radobýlem a horou Bídnicí. Důl Richard původně sloužil k těžbě vápence a za druhé světové války se stal tajnou podzemní nacistickou továrnou na výrobu leteckých součástí. Několik tisíc vězňů muselo v této pobočce koncentračního tábora Flossenbürg žít v nelidských podmínkách. Od roku 1964 slouží důl Richard ko úložiště radioaktivního odpadu s nízkourovňovou radiací a měl by tomuto účelu sloužit až do roku 2070 (České středohoří, 2018).

4.3.3 Říp

„Co Mohamedu Mekka, to Čechu má být Říp!“, jak je psáno na turistické chatě poblíž rotundy. Hora Říp, srdce českého národa, kterou by měl každý Čech, alespoň jednou za život navštívit, vystoupat na její vrchol a obejít rotundu svatého Jiří (Růžička et al. 2017, s. 254). Právě zde se se svou družinou zastavil praotec Čech, který se zde díky překrásné krajině nakonec rozhodl zůstat natrvalo (Růžička et al. 2017, s. 249).

Ještě před sto dvaceti lety byla hora téměř holá. Kniže Lobkowitz nechal později vysázet na svazích les, který zakryl nejen pohled na vrchol Řípu, ale také výhled z hory. Návštěvník ovšem může pohlížet na krajinu mlékem medem oplývající z několika vyhlídek. Nachází se zde Pražská vyhlídka s výhledem na jih, Mělnická, která se obrazí k severovýchodu, a Roudnická, jejímž směrem je překrásný pohled na České středohoří (Hora Říp 2018).

S příchodem jara láká Říp mnoho turistů a to především na sv. Jiří, kdy se zde koná tradiční Řipská pouť, která svou proslulostí a romantikou nemá v Čechách obdoby. Kromě poutových atrakcí je hlavní cesta lemována řadou stánků s poutovým zbožím (Růžička et al. 2017, s. 251,252).

Hora Říp je krásné tiché místo žádoucí k zamyšlení nad cestou českého národa dějinami (Růžička et al. 2017, s. 252).

4.3.4 Terezín

Město Terezín leží na řece Ohři nedaleko Litoměřic. Je známé nacistickým koncentračním táborem, který se zde nacházel. Tuto vojenskou pevnost a přilehlé město založil císař Josef II. roku 1780 k obraně příjezdové cesty k Praze před Pruskem. Opevnění dodnes tvoří Velkou pevnost tvaru osmiúhelníkové hvězdice obehnanou vodními příkopy a na pravém břehu řeky Ohře tzv. Malou pevnost. Město dostalo jméno Terezín podle císařovny matky, Marie Terezie a již v roce 1782 se Terezín stal královským městem. Opevnění ovšem ztratilo svůj význam, protože Pruská vojska se nikdy nepokusila Terezín dobýt a později v roce 1887 byl pevnosti statut města zrušen (Růžička et al. 2017, s. 301, 302).

Malá pevnost se využívala jako vojenská trestnice a věznice. Uvěznění zde byli například spoluúčastníci atentátu na následníka rakouského trůnu Františka d'Este v Sarajevu. V průběhu 1. světové války byla pevnost největším zajateckým táborem v Čechách (Růžička et al. 2017, s. 302).

Na podzim roku 1938 se stal Terezín azylem pohraničních uprchlíků ze Sudet. V březnu roku 1939 však převzala vládu nad všemi vojenskými objekty nacistická vojska. Později zřídilo pražské gestapo v Malé pevnosti policejní věznici, a prošlo zde do konce války 33 000 vězňů. V roce 1941 se Terezín stal židovským ghettem. Začaly sem přijíždět pracovní transporty, a protože zanedlouho byla pevnost přeplněna, bylo zrušeno město a civilní obyvatelstvo se muselo vystěhovat. Transporty Židů z Terezína mířili především do vyhlazovacího tábora v Osvětimi. V táboře vládly hrůzné podmínky. Z koncentračního tábora bylo vypraveno několik transportů smrti a spousta lidí podlehl smrti v Terezíně (Růžička et al. 2017, s. 302, 303).

Terezín byl osvobozen 8. května sovětskými vojsky pod vedením 3. gardové tankové armády generálního plukovníka Rybalka. Na prosbu bývalých vězňů a pozůstalých zde byl krátce po osvobození založen Národní hřbitov (Růžička et al. 2017, s. 304).

V malé pevnosti si návštěvník může prohlédnout cely, a poslechnout si v jakých děsivých podmínkách zde museli vězni žít. Při dokumentárním filmu, který je návštěvníkovi během prohlídky puštěn, doslova tuhne krev v žilách a člověk nemůže uvěřit tomu, čeho byli nacisté schopni. Součástí památníku Terezín je kromě Malé pevnosti a Národního hřbitova také například – Muzeum ghetta, Židovský hřbitov s krematoriem a Ruský hřbitov, Pietní místo u Ohře, obřadní místnost, márnice aj. (Růžička et al. 2017, s. 304, 305).

Památník Terezín je tak věčnou památkou obětí nacistické okupace, smrti a utrpením deseti tisíců nevinných lidí (RŮŽIČKA et al. 2007, 301-305).

4.3.5 Ústí nad Labem

Město Ústí nad Labem je sevřené v překrásné krajině Labského údolí a v srdci Českého středohoří. Jedná se o univerzitní i kulturní město (Ústí nad Labem, 2018). Se svými

92 984 obyvateli se řadí jako 8. největší město České republiky a je krajským městem Ústeckého kraje (ČSÚ 2016).

Směrem na sever od Ústí nad Labem se zvedá hřeben Krušných hor a Národní park České Švýcarsko. Území leží na soutoku řek Labe a Bílina. Řeka Labe je využívána pro nákladní dopravu, ale i rekreační plavbu. Nacházejí se zde četné potoky, které tvoří v okolí města kaskády a vodopády. V blízkosti města se jich nachází celkem 12. Jedním z nejznámějších a nejnavštěvovanějších vodopádů je Vaňovský vodopád. Významné je jezero Milada, které vzniklo zatopením hnědouhelného lomu (Ústí nad Labem, 2018).

Území nabízí spoustu zážitků pro turisty. Pohled do této krajiny vám umožní výletní zámek Větruše, který je dominantou celého města. Příjemný, a lákavý pro návštěvníky, může být oběd na vyhlídkové terase, která je součástí restaurace. Dále zde najdeme taneční sál, několik salónek a i nově přistavený hotel. Celá stavba má 30 m vysokou věž, která slouží jako rozhledna. Zde může cestovatel pozorovat prý ten nejkrásnější pohled na město a celé Labské údolí. Návštěvník má navíc možnost si prohlédnout panoramatické fotografie se zajímavými místy a hledat je pak v krajině. Součástí celého areálu je také Zrcadlové a přírodní bludiště, dětské hřiště a sportoviště (Ústí nad Labem, 2018).

Dalším lákadlem tohoto města je hrad Střekov, slavný především díky hudebnímu skladateli jménem Richard Wagner, který zde hledal inspiraci. Bloudění v romantickém prostředí zříceniny mu dalo podnět k napsání opery Tannhäuser. Wagner ovšem nebyl jediný, kdo si hrad Střekov zamiloval, zalíbilo se zde také Máchovi a Goethovi (Kudy z nudy, Czech Tourism B 2018).

Při návštěvě Ústí nad Labem byste také neměli zapomenout na návštěvu Zoologické zahrady a podívat se na zajímavou stavbu Mariánského mostu.

4.3.6 Úštěk

Častým cílem odpočinku a rekreace je město Úštěk, ležící v malebné krajině severních Čech mezi Českou Lípou a Litoměřicemi. Město Úštěk bylo prohlášeno za městskou památkovou rezervaci pro svůj dochovaný historický vzhled a řadu památek. V městě

bylo navíc natočeno několik filmů jako například Kolja či Rebelové (Růžicka et al. 2017, s. 314, 315).

Typické a velice oblíbené v širokém okolí jsou místní historické jarmarky, které se konají každoročně o Velikonocích a před Vánocemi. Najdeme zde ručně vyrobené předměty ze staré doby a o zábavu se starají kejklíři, šermíři a mušketýři. O Vánocích si návštěvníci oblíbili přilétání anděla na staročeské vánoční tržišť a o Velikonocích obdivují veselá velikonoční vajíčka. V srpnu můžete být svědkem dobývání místního jezera Chmelař piráty s doprovodným bohatým programem (Růžicka et al. 2017, s. 315).

V centru města Ústěk nalezneme poměrně dlouhé a úzké náměstí, jehož dominantou je kostel svatého Petra a Pavla. Znamý malíř Karel Škréta je autem jeho hlavního oltářního obrazu. Při prohlídce města nesmíte vynechat zrekonstruovanou synagogu Nejsvětější Trojice a vaší pozornosti by neměli uniknout ani Ptačí domky, domečky postavené těsně vedle sebe na hraně skalního hřbetu (Růžicka et al. 2017, s. 317).

Za návštěvu rozhodně stojí unikátní expozice Muzea čertů v prostorách Ústěcké Pirátské věže a velice oblíbeným je také hrad Helfenburk, který je přístupný celý rok a pořádají se zde různé akce.

4.3.7 Zámek Libochovice

Zámek Libochovice patří k nejatraktivnějším turistickým cílům pro svoji romantickou polohu na březích řeky Ohře v Českém středohoří. V 16. století ho nechal Jan z Lobkowicz přestavět na jednopatrový renesanční zámek z gotické tvrze. Pozdějším vlastníkem Gundakarem Dietrichsteinem byl zámek v 17. století přestavěn v barokním stylu, kdy architektonický návrh byl sestaven známým italským stavitelem Antoniem Portem (Zámek Libochovice 2018).

Dnes můžeme v interiéru zámku pozorovat sbírky vzácných gobelínů, skla, porcelánu a unikátní barokní kachlová kamna. Návštěvník si v jednom z návštěvních okruhů může prohlédnout rozsáhlé sklepní prostory, nacházející se jak pod zámkem, tak pod částí nádvoří (Zámek Libochovice 2018).

Žádný návštěvník nesmí opomenout překrásný zámecký park, který má v těsné blízkosti zámku charakter francouzské zahrady s barokní kašnou a poté přechází v park anglický.

Ve skleníku si pak můžeme prohlédnout teplomilní rostliny. Pohodovou a krásnou atmosféru celé návštěvy dokreslí vznešeně se procházející pávi (Růžička et al. 2017, s. 163).

4.3.8 Zámek Ploskovice

Od roku 1188 byly Ploskovice majetkem Johanitů, kteří zde založili svoji komendu, opevněnou tvrz. Znáмым jménem z tohoto období je Adam Ploskovský z Drahonice, který se usadil na místní románské tvrzi. Proti němu se postavili poddaní na odpor proti zvyšování robotních povinností a došlo k povstání. Na straně chudých poddaných stál Dalibor z Kozojed. Dalibor byl za svůj čin vězněn ve věži Pražského hradu a později popraven. Zámek Ploskovice poté vystřídal ještě několik majitelů (Zámek Ploskovice 2018).

Teprve v 18. století získal zámek dnešní vrcholně barokní podobu. Zámek byl pravděpodobně vystavěn italským architektem Octaviem Broggiem nebo K. I. Dienzenhofem. Stavitelovo jméno není známo, protože tehdejší majitelka, Anna Marie Františka, nechala spálit všechny účty, aby nevyšlo najevo, jak nákladná stavba byla. V 19. Století byl zámek druhorokokově upraven. V té době byl letním sídlem rakouského císaře Ferdinanda I. (Růžička et al. 2017, s. 225).

Od roku 1918 se stal zámek Ploskovice vlastnictvím státu a v období první republiky letním sídlem ministerstva zahraničních věcí a často zde trávil svůj volný čas Eduard Beneš (Růžička et al. 2017, s. 225).

V prohlídce za pozornost stojí místnosti prvního patra s rokokovými a klasicistními interiéry, dále zde najdeme reprezentační patrový sál s kupolí zdobenou freskami, nebo obrazárnu s díly české krajinomalby a expozice dokumentující společenský život za vlády Habsburků v Čechách. Za návštěvu stojí nepochybně barokní zahrada s rybníkem, bazénkem, a původním barokním gloriem. Během letních prázdnin dokonce probíhají na zámku noční prohlídky s průvodci v dobových kostýmech. Nezapomenutelným zážitkem jsou také noční prohlídky zámecké jeskyně plné strašidel. Zámek Ploskovice je spolu se zámek Libochovice řadí k nejvyhledávanějším a rovněž nejpoutavějším zámekům Českého Středoohoří. Není divu, že je zámek Ploskovice tak často vyhledáván filmaři (Růžička et al. 2017, s. 225-227).

5 Návrh exkurzí do okolí

Pro tuto bakalářskou práci byly sestaveny celkem čtyři exkurze. Návrhy exkurzí jsou zasazeny do konkrétního tematického celku, který vychází z RVP ZV a následně z ŠVP každé školy, kdy v tomto případě budou vycházet ze školního vzdělávacího programu Základní a mateřské školy Brozany nad Ohří, která mi poskytla spolupráci. Exkurze budou tedy primárně sloužit pro tuto školu, využít je ovšem mohou i jiné školy především v oblasti Litoměřic a okolí, kde se tyto exkurze odehrávají.

Pro každou třídu na 2. stupni Základní a mateřské školy Brozany nad Ohří je vytvořena jedna exkurze, aby došlo k realizaci výuky v mimoškolním prostředí v každém ročníku. Téma exkurze vždy vychází ze školního vzdělávacího programu školy. Pro každou exkurzi jsou nejprve vytvořeny metodické pokyny, kde je popsáno téma exkurze, očekávané výstupy, učivo, cíle hodiny a další informace sloužící učiteli, který bude exkurzi realizovat. Následuje časový harmonogram a celkový průběh, jak by měla exkurze probíhat. Další částí je vysvětlení exkurze a přednáška učitele, tedy výklad, který by měl pedagog během vycházky prezentovat žákům. Jedná se o základní a nezbytné informace týkající se dané lokality a je výhodou, aby byl výklad pedagogem individuálně doplněn a obohacen podle zkušeností a znalostí daného vyučujícího. Nedílnou součástí je pracovní list, který žáci během exkurze vyplňují, pomáhá jim k upevnění získaných vědomostí, je později hodnocen a může sloužit jako výukový materiál.

5.1 Exkurze č. 1: Město vesnice

5.1.1 Metodické pokyny č. 1

Téma: Město, vesnice

Časová náročnost	7 vyučovacích hodin
Doporučený ročník	6. ročník základních škol
Očekávané výstupy z RVP ZV	- organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů - vytváří a využívá osobní myšlenková (mentální) schémata a myšlenkové (mentální) mapy pro orientaci v konkrétních regionech, pro prostorové vnímání a hodnocení míst, objektů, jevů a procesů v nich, pro vytváření postojů k okolnímu světu
Očekávané výstupy z ŠVP	- uvede rozdíly mezi městem, vesnicí, obcí a domovem - všímá si významných bodů v terénu - načrtne jednoduchý plán - umí vyhledat v legendě mapy - seznámí se s základními informačními geografickými médii
Učivo	Lidská sídla: město vesnice, obec, domov
Průřezová témata	OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA: - rozvoj schopností poznávání - cvičení dovedností zapamatování, řešení problémů - kreativita ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA - ekosystém

Mezipředmětové vazby	dějepis, český jazyk
Klíčové kompetence	Kompetence k učení kompetence k řešení problémů kompetence komunikativní kompetence sociální a personální kompetence občanské kompetence pracovní
Cíle hodiny	Cílem exkurze je, aby žáci poznali město Litoměřice a jeho turistické cíle. Hlavním výstupem je určit základní znaky města a vesnice a dokázat je rozlišit. Dále se žáci obeznámí s pojmem městys. Žáci by měli vědět, co všechno najdou v informačním centru a být schopni se orientovat pomocí map a plánků získaných v infocentru. Dílčím cílem je načrtnout svou vlastní mentální mapu.
Organizační forma	skupinová a kooperativní výuka, skupiny po 3
Lokalizace	Litoměřice
Pomůcky (žáci)	pracovní listy, psací potřeby, pastelky, tvrdé desky
Doprava	Autobusem
Výstupy:	vyplněný pracovní list za jednotlivce (nikoli za skupinu)
Zdroje dat v metodických pokynech a pracovních listech	České Středohoří [online]. [vid. 5. 1. 2018]. Dostupné z: http://www.ceskestredohori.cz/mista/litomerice.htm Jarda Vála [online]. [vid. 14. 11. 2017]. Dostupné z: http://jardavala.blogspot.cz/2015/09/po-stopach-karla-hynka-machy-v.html Kudy z nudy, Czech Tourism A [online]. [vid. 4. 1. 2018]. Dostupné z:

	http://www.kudyznudy.cz/Kam-pojedete/Severozapadni-Cechy/Ceske-stredohori-a-Zatecko/Litomerice.aspx <i>Litoměřice</i> [online]. [vid. 14. 10. 2017]. Dostupné z: https://www.litomerice.cz/pamatky <i>Litomerice-Leitmeritz</i> [online]. [vid. 17. 10. 2017]. Dostupné z http://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/11-dum-u-cerneho-orla <i>Malá škola</i> [online]. [vid. 12. 12. 2017]. Dostupné z: http://www.malaskola.cz/zakladni-skola-domaci-ukoly-domaci-ukol-8-4-3-5-rocnik-684/ <i>Mapy.cz A</i> [online]. [vid. 18. 11. 2017]. Dostupné z: https://mapy.cz/zakladni?x=14.1315099&y=50.5342096&z=18&source=stre&id=102309&q=litom%C4%9B%C5%99ice%20m%C3%ADrov%C3%A9%20n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD <i>Místopisný průvodce po České republice A</i> [online]. [vid. 4. 1. 2018]. Dostupné z: https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/2668/litomerice/pamatky-turistika/ <i>Portál územního plánování</i> [online]. Aktualizováno 26. 7. 2017 [vid. 4. 1. 2018]. Dostupné z: http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/obce.asp
--	---

ČASOVÝ HARMONOGRAM A CELKOVÝ PRŮBĚH EXKURZE

Čas	Název aktivit	ČINNOST ŽÁKŮ	ČINNOST UČITELE
7:00 – 8:00	STANOVIŠTĚ 1: Sraz, požadavky, co je to městys?	Žáci se seznámí s cílem exkurze, požadavky v průběhu exkurze a bezpečnostními pokyny. Rozdělí se do skupin po třech. Každý obdrží svůj pracovní list. Poslouchají přednášku o tom, co je to městys a řeší v pracovním listu první úkoly. Společně jedou autobusem do Litoměřic.	Učitel zkontroluje, zda jsou všichni žáci přítomni. Učitel přečte bezpečnostní pokyny. Rozdá žákům čísla pro lepší kontrolu během exkurze. Seznamuje žáky s cílem exkurze, rozděluje je do skupin po třech a rozdává každému z žáků pracovní list. Vysvětlí požadavky na žáky v průběhu exkurze a podává první malou přednášku o tom, co je to městys (viz přednáška učitele).
8:00 – 9:30	STANOVIŠTĚ 2: Mírové náměstí	Pečlivě poslouchají výklad učitele a poznávají město Litoměřice. Po výkladu mají čas na vyplňování odpovědí v pracovních listech a konzultaci správných tvrzení ve skupině.	Jde společně s žáky na Mírové náměstí a podává zde základní informace o městě Litoměřice (viz přednáška učitele). Ukáže žákům základní turistické cíle na Mírovém náměstí, Parkány J. Rizala, sochu K. H. Máchy a zmíní další důležité turistické cíle v Litoměřicích. Dává žákům čas na vyplnění otázek v pracovním listu.

9:30 – 10:45	STANOVIŠTĚ 3: prohlídka Vyhli- dkové věže a Domu Kalich	Poslouchají prohlídku a odpovídají na otázky v pracovních listech.	Učitel zařídí prohlídku, hlídá bezpečnost žáků a kontroluje žáky při práci.
10:45 – 11:45	rozchod	Volně se pohybují po náměstí, hledají informa- ce k řešení úkolů a to především v informačním centru, shánějí mapu města. Společně pak ve skupině plní zbytek úko- lů, mají čas se občerstvit.	Slouží jako poradce, pracuje s jednotlivými skupinami, kontroluje žáky při práci, pomáhá jim.
11:45 – 13:30	Diskuse Cesta zpět	Všichni společně disku- tují o eseji – <i>Žít na vesni- ci nebo ve městě</i> . Podáva- jí důvody jejich tvrzení, argumentují, vyměňují si názory. Slovně hodnotí, jak se jim exkurze líbila a co si z ní odnesou. Cesta zpět do Brozan nad Ohří.	Řídí diskuzi, dbá na to, aby každý projevil svůj názor, snaží se aktivizovat všechny žáky. Shrne exkurzi, hodnotí práci žáků. Vyhodnotí, zda byly dosaženy požadované cíle a výstupy. Vybírá pracovní listy a opravené je přináší na nejbližší hodinu zeměpisu. Ukončuje exkurzi před ško- lou, žáci se mohou rozejít.

VYSVĚTLENÍ EXKURZE:

Žáci jsou rozděleni do skupin po třech. Každý žák dostává svůj pracovní list. Na vyplňování spolupracují žáci ve skupině, každý ovšem odevzdává vyplněný pracovní list sám za sebe. V průběhu exkurze se dělají jednotlivé zastávky, tzv. stanoviště, kdy na každém z nich žáci získávají určité informace, podle kterých pak vyplňují otáz-

ky v pracovním listě. Na základě svých vědomostí a získaných znalostí z exkurze tak v průběhu plní všechny úkoly v pracovním listu. Výstupem je vyplněný pracovní list, který pak odevzdávají žáci pedagogovi. Učitel je pak přinese opravené na nejbližší hodinu zeměpisu.

PŘEDNÁŠKA UČITELE:

STANOVIŠTĚ 1:

Víte, že obec Brozany nad Ohří, ve které chodíte do školy, a kde většina z vás bydlí, není ani městem ani vesnicí? Jedná se o městys. Ale co to městys vlastně je, žáci? Městys, nebo také městečko, je historický typ obce. Městys musel mít městský charakter a plnit roli spádového městečka pro okolní vesnice a na rozdíl od vesnic měl právo pořádat trhy. Statut městys přestal být udělován od roku 1949, ale v roce 2006, se opět tento statut obce obnovuje. V současné době je obec městysem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Městys stojí významově a velikostně mezi městem a vesnicí. Městys je samostatně spravován zastupitelstvem městyse; dalšími orgány městyse jsou rada městyse, starosta, úřad městyse a zvláštní orgány městyse (Portál územního plánování 2017).

STANOVIŠTĚ 2:

Právě se nacházíme na Mírovém náměstí v Litoměřicích. Řekněme si tedy něco málo o tomto nádherném městě. Litoměřice leží na úrodné Polabské nížině a Bráně Čech zvanou Porta Bohemica, která se otvírá do zalesněných svahů Českého středohoří. Pro svou úrodnou polohu jsou Litoměřice často nazývány Zahradou Čech. Litoměřice leží na soutoku Labe a Ohře. Město Litoměřice se nachází v Ústeckém kraji a má zhruba 24 000 obyvatel. Město je proslulé svým vinařstvím a má malebné historické centrum, ohraničené z velké části dochovaným gotickým opevněním (Kudy z nudy, Czech Tourism 2018).

Právě se nacházíme v centru města na Mírovém náměstí, které sloužilo již od středověku jako jádro města. Má obdélníkový tvar a je celé vydlážděno černou dlažbou z místního čediče. Proč říkám místního čediče, žáci? Kde se tady blízko těžil čedič? (Ptá se žáků, a čeká na odpověď.) Správná odpověď zní na nedalekém vrchu Radobýl. Mírové náměstí disponuje řadou architektonicky významných domů. Jižní strana náměstí je

ozdobena podloubím a můžeme zde pozorovat dům Kalich, současné sídlo zdejšího městského úřadu a informačního centra. Jako většinu litoměřických renesančních staveb jej postavil Ital Ambroggio Balli. Významnou dominantou náměstí je také renesanční dům U Černého orla zdobený sgrafity. Nachází se zde i vchod do litoměřického podzemí resp. do zdejších středověkých sklepů a katakomb, které v minulosti sloužily především jakožto skladiště potravin a útočiště, například při požáru a v době války. Další chloubou je Dům U Pěti panen, který patří mezi litoměřické nejkrásnější barokní měšťanské domy. Kostel Všech svatých s velkou věží můžeme pozorovat v jihovýchodním rohu náměstí. Naproti kostelu se pak nachází gotická Stará radnice, ve které sídlí Oblastní muzeum. Na severní straně náměstí také sídlí Knihovna Karla Hynka Máchy. Jak si můžeme povšimnout, střed náměstí zdobí kašny a morový sloup (Místopisný průvodce po České republice 2018).

Znáte nějaká známá jména, která jsou spjata s městem Litoměřice? Karel Hynek Mácha strávil v Litoměřicích posledních pár dní svého života a přišel do Litoměřic, aby zde pracoval, jako advokátní koncipient. Říká se, že se nakazil při hašení místního požáru. Pověst říká, že viděl z vrcholu Radobýl, jak hoří město Litoměřice, seběhl dolů a začal město hasit vodou z řeky. Při hašení měl žízeň a tak se napil vody z řeky, kterou se údajně nakazil. Pohřben byl v Litoměřicích v den, kdy se měl oženit s Eleonorou Šomkovou. (České Středohoří 2018)

Další známou osobností působící v Litoměřicích byl Josef Jungmann, který učil na Litoměřickém gymnáziu. Se svou rodinou zde žil také známý český komik Felix Holzmann.

Znáte nějaké další pamětihodnosti či zajímavá místa, která v Litoměřicích rádi navštívujete?

Pozoruhodným místem jsou hradební parkány J. Rizala, z nichž se otvírá výhled na České středohoří s hradem Hazmburkem a památnou horou Říp. Za zmínku dále stojí biskupská rezidence s katedrálou svatého Štěpána, Jiráskovy sady, park Václava Havla, městské divadlo Karla Hynka Máchy, rozhledna Mostka a nesmíme zapomenout ani na vrch Radobýl nedaleko Litoměřic (Místopisný průvodce po České republice 2018).

Právě se můžeme vydat si prohlédnout již zmíněné Parkány J. Rizala a sochu K. H. Máchy. Čím dalším se může město pyšnit, se můžete dozvědět v informačním centru.

5.1.2 Pracovní list: Město, vesnice

Jméno: _____ ročník _____ datum: _____

STANOVIŠTĚ 1: Cesta do Litoměřic

1. Víš, že Brozany nad Ohří není ani vesnice ani město? Jedná se o městys. Pečlivě poslouchej výklad a napiš vlastními slovy, co je to městys.

MĚSTYS =

2. Napiš názvy obcí, kterými jsme autobusem projížděli. Do závorky napiš, zda se jedná o vesnici nebo o město.

3. Spoj pojmy se správnou definicí na základě toho, co ses naučil/a v posledních hodinách zeměpisu

sídlo místo, ve kterém žijeme, každý si toto místo může představit jinak, patří sem náš dům, rodiče a další, je to však i město či vesnice.

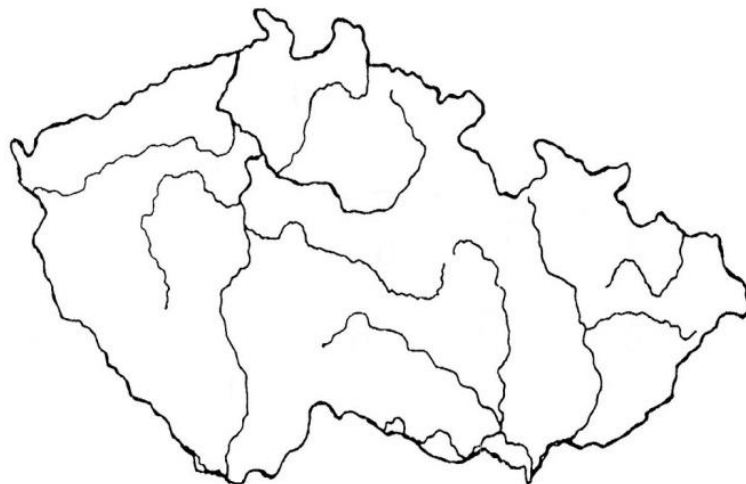
domov každé obydlené místo na Zemi

obec nejnižší jednotka sídelního členění

4. Na které řece leží Litoměřice? _____

Na které řece leží Brozany nad Ohří? _____

Vyznač řeky na mapě a zkus vyznačit také Litoměřice a Brozany nad Ohří.

STANOVIŠTĚ 2: Mírové náměstí

1. Pod fotografie napiš jména těchto významných budov, které jsi mohl pozorovat na Mírovém náměstí.

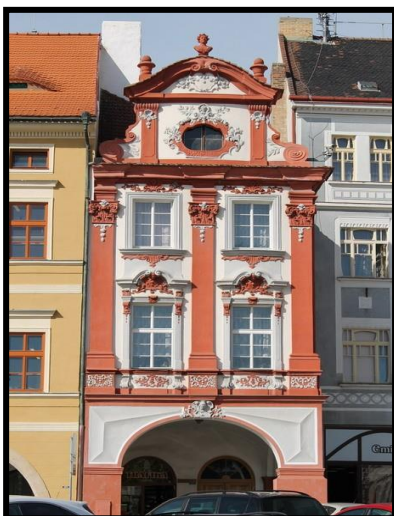
Obrázek 1

Obrázek 2

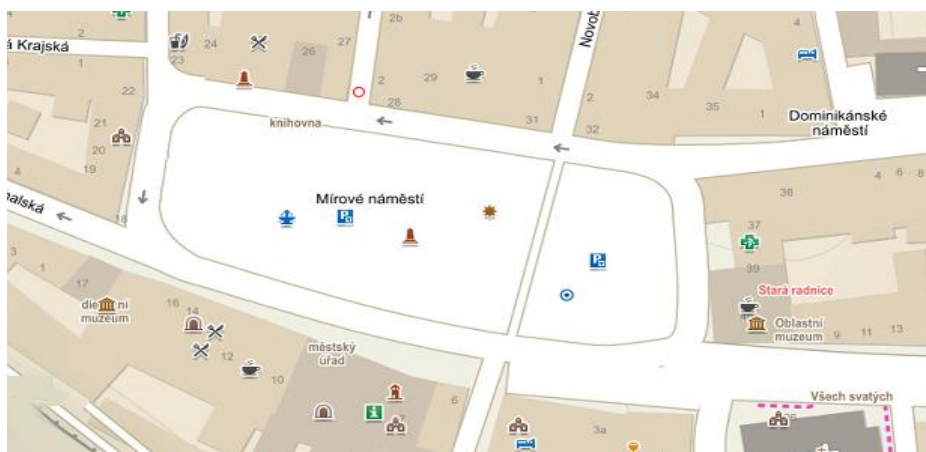
Obrázek 3

Obrázek 4

2. Do mapy zakresli křížkem, kde se jednotlivé významné budovy z předchozího cvičení nacházejí a rozliš je číslem.

STANOVIŠTĚ 3: Dům Kalich

1. Doplně text na základě informací, které uslyšíš při prohlídce Domu Kalich.

Dům Kalich s vyhlídkovou věží byl postaven v ____ století pro měšťanskou rodinu____, italským stavitelem jménem_____.

Věž má tvar _____, která připomíná dlouholetou vinařskou tradici a je symbolem města. V domě má dnes sídlo _____a

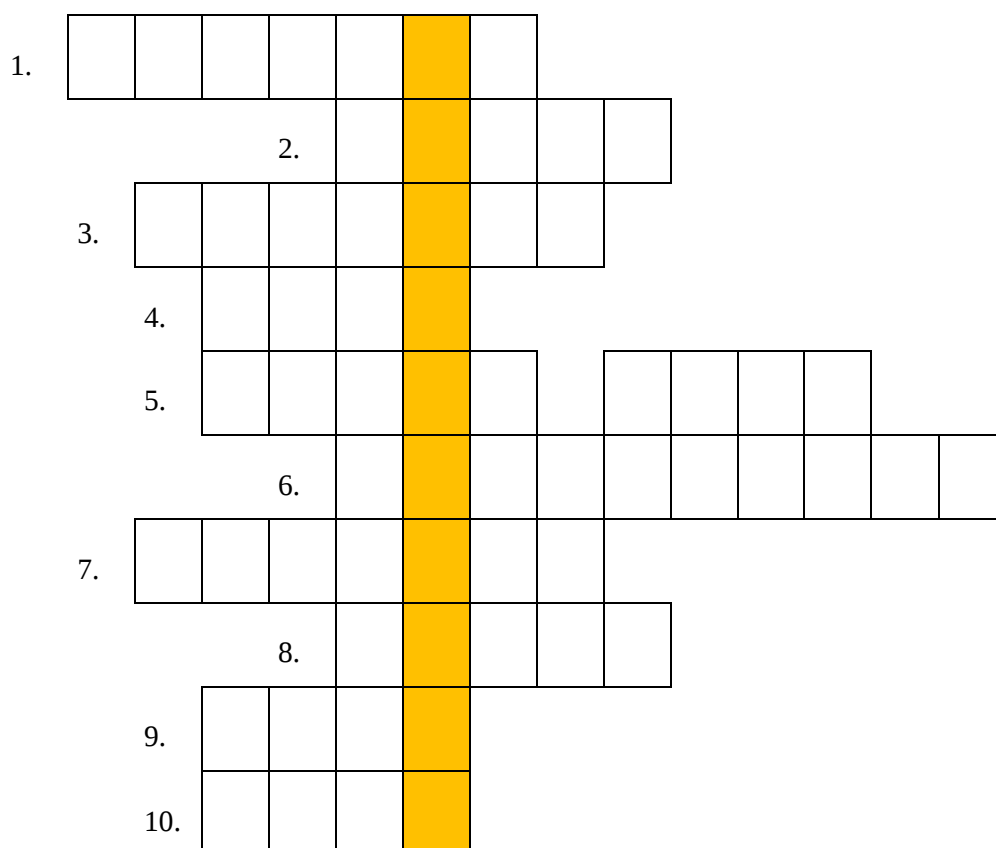
_____. Z této věže je dobrý výhled na celé centrum města, dále například

na_____.

STANOVIŠTĚ 4: Rozchod na Mírovém náměstí

1. Jaké další turistické cíle v Litoměřicích znáš nebo o kterých ses dozvěděl v informačním centru? Zkus nakreslit mentální mapu, která by sloužila jako turistická trasa a obsahovala by tebou vybrané turistické cíle, které ty považuješ za zajímavé. Nezapomeň vyznačit důležité body, linie a plochy, díky kterým se může turista zorientovat.

2. Zvyšování obyvatel žijících ve městech se nazývá _____ (odpověď najdeš v tajence)

1. Střed města
2. Hlavní město České republiky
3. Vrch, nacházející se nedaleko Litoměřic
4. Příjmení známého českého básníka, který v Litoměřicích působil
5. Litoměřice a její okolí je významné zemědělské centrum. Velikou tradici zde má především pěstování _____ a následná výroba vína.
6. Město, kam jsme se dnes vydali na exkurzi, se nazývá _____
7. Název obce nacházející se nedaleko Litoměřic, kde býval koncentrační tábor
8. Příjmení bývalého českého prezidenta, po kterém je pojmenován jeden z parků v Litoměřicích
9. Nejnížší jednotka sídelního členění
10. Řeka, která protéká městem Litoměřice

2. Jsou dané pojmy charakteristické pro město nebo pro vesnici. Spoj.

vysoká koncentrace obyvatel	město
různorodost funkcí obce	
větší počet rodinných domků se zahradami	vesnice
ruch na ulici	
vysoká koncentrace automobilů	
malé území/rozloha	
způsob života neosobní, anonymní	
větší pracovní příležitost	
většina lidí v obci se dobře zná	
pestré kulturní vyžití (bary, koncerty, zápasy,...)	
čistý vzduch a kontakt s přírodou	

3. a) v seznamu zakroužkuj všechny služby, které se v obci, ve které bydlíš, nacházejí
- b) v tabulce pod seznamem služeb zakroužkuj tu obec, ve které bydlíš
- c) pokud některá ze seznamu služeb v tvé obci není, vyznač šipkou do tabulky (rozlišenou barevně podle dané služby) do jaké obce za danou službou ty nebo tvoje rodina dojíždí

obecní úřad

velké obchodní centrum

škola

divadlo

pošta

kadeřnictví

policie

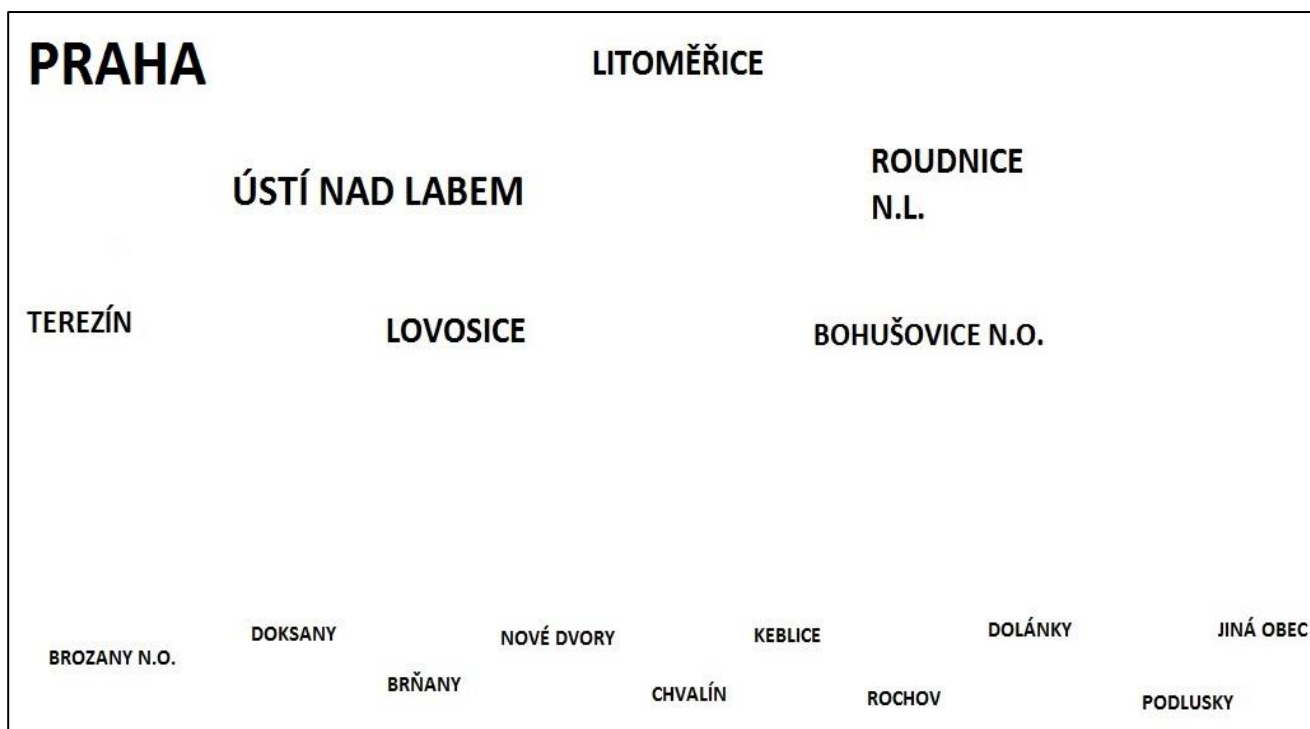
ZOO

obchod s potravinami

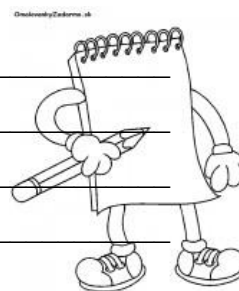
letišťe

supermarket

univerzita

4. Napiš krátkou esej o tom, zda bys chtěl/a bydlet na vesnici nebo ve městě a proč.

Čas na diskusi! Chtěl bys raději bydlet na vesnici nebo ve městě? Proč? Kde by chtěli bydlet tví spolužáci? Souhlasíš s jejich argumenty, proč chtějí bydlet právě tam? Diskutuj se spolužáky svůj názor.

5.1.3 ŘEŠENÍ:

STANOVIŠTĚ 1

1. MĚSTYS = Městys, nebo také městečko, je historický typ obce. Městys musel mít městský charakter a plnit roli spádového městečka pro okolní vesnice a na rozdíl od vesnic měl právo pořádat trhy. V roce 2006 se opět tento statut obce obnovuje. Městys stojí významově a velikostně mezi městem a vesnicí.

2. Brozany nad Ohří (městys) -> Brňany (vesnice) -> Bohušovice nad Ohří (město) -> Terezín (město) -> Litoměřice (město)

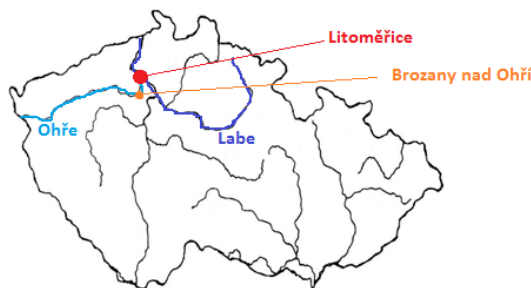
3.

sídlo: každé obydlené místo na Zemi

domov: místo, ve kterém žijeme, každý si toto místo může představit jinak, patří sem náš dům, rodiče a další, je to však i město či vesnice.

obec: nejnižší jednotka sídelního členění

4. Litoměřice leží na řece Labe, Brozany n.O. leží na řece Ohře

STANOVIŠTĚ 2

1. obrázek 1: dům Kalich, obrázek 2: dům U Černého orla, obrázek 3: dům U Pěti panen, obrázek 4: stará radnice

Dům Kalich s vyhlídkovou věží byl postaven v **16. století** pro měšťanskou rodinu **Mrázů**, italským stavitelem jménem **Ambrož Balli**. Věž má tvar **kalichu**, který připomíná dlouholetou vinařskou tradici a je symbolem města. V domě má dnes sídlo **městský úřad a informační centrum**. Z této věže je dobrý výhled na celé centrum města, dále například na **město Litoměřice, horu Říp, Hazmburk, aj.**

1. Mentální mapa je zcela individuální. Projeví se zde kreativita žáka.

1.	C	E	N	T	R	U	M						
	2.			P	R	A	H	A					
3.	R	A	D	O	B	Ý	L						
4.	M	Á	CH	A									
5.	V	I	N	N	É		É	V	Y				
	6.			L	I	T	O	M	Ě	Ř	I	C	E
7.	T	E	R	E	Z	Í	N						
	8.			H	A	V	E	L					
9.	O	B	E	C									
10.	L	A	B	E									

3.

město: vysoká koncentrace obyvatel, různorodost funkcí obce, ruch na ulici, vysoká koncentrace automobilů, způsob života neosobní, anonymní, větší pracovní příležitost, pestré kulturní vyžití

vesnice: větší počet rodinných domků se zahradami, malé území/rozloha, většina lidí v obci se dobře zná, čistý vzduch a kontakt s přírodou

4. Individuální

5. Individuální, projeví se tvořivost žáka a jeho názor.

5.2 Exkurze č. 2: Po stopách

5.2.1 Metodické pokyny č. 2

Téma: Po stopách

Časová náročnost	6 vyučovacích hodin
Doporučený ročník	6. ročník základních škol, 7. ročník základních škol - opakování
Očekávané výstupy z RVP ZV	- organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů, elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů - používá s porozuměním základní geografickou, topografickou a kartografickou terminologii - ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu - aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny - vytváří a využívá osobní myšlenková (mentální) schémata a myšlenkové (mentální) mapy pro orientaci v konkrétních regionech, pro prostorové vnímání a hodnocení míst, objektů, jevů a procesů v nich, pro vytváření postojů k okolnímu světu
Očekávané výstupy z ŠVP	- rozumí zeměpisným pojmům poledník, rovnoběžka, zeměpisná síť, globus - vyjmenuje náležitosti mapy - umí vyhledávat v legendě mapy - při práci s mapou je schopen určit azimut - určuje bodové, liniové a plošné útvary - trénuje zorientování mapy podle buzoly - určí světové strany

	- načrtne cestu pochodu - všimá si významných bodů v terénu
Učivo	- jazyk mapy: symboly, legenda, měřítko - základní orientace na mapách – azimut a orientace mapy - základní topografické útvary: body, linie - světové strany, azimut a určení azimutu - orientace mapy podle buzoly - náčrtek pochodové osy
Průřezová témata	OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA: - rozvoj schopností poznávání - kreativita ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA - ekosystém
Mezipředmětové vazby	Občanská výchova
Klíčové kompetence	Kompetence k učení kompetence k řešení problémů kompetence komunikativní kompetence sociální a personální kompetence občanské kompetence pracovní
Cíle hodiny	Hlavním cílem je, aby žáci byli schopni pracovat s mapou. Žáci se budou umět orientovat podle mapy, určit azimut, pracovat s buzolou

	a rozumět základním kartografickým pojmům. Dalším cílem je načrtnout svou vlastní pocitovou mapu a všimnout si významným bodů v terénu. Zároveň poznávají místo, kde bydlí (popřípadě místo neda-leko svého bydliště, kam chodí do školy).
Organizační forma	skupinová a kooperativní výuka, skupiny po 5
Lokalizace	Brozany nad Ohří
Pomůcky (žáci)	Pracovní listy, buzola, psací potřeby, pastelky, fixy, kružítko, tvrdé desky, mapa Brozan nad Ohří, terénní obuv a sportovní oblečení
Doprava	žádná
Výstupy:	Vyplněný pracovní list, sesbírání všechna písmena ze stanovišť
Zdroje dat v metodických pokynech a pracovních listech	<i>Hudy</i> [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: https://blog.hudy.cz/radime/orientace-v-terenu-mapy-buzoly-cast-druha/ <i>Kreativní online magazín a omalovánky k vytisknutí</i> [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: http://www.i-creative.cz <i>Knihy na hory</i> [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: https://www.knihynahory.cz/melnicko--kokorinsko--litomericko-turisticka-mapa-c--412/ <i>Městys Brozany nad Ohří</i> [online]. [vid. 10. 11. 2017]. Dostupné z: http://www.brozanynadohri.cz/fotogalerie1/fotogalerie/ <i>Omalovanky.name</i> [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: http://k-vytisknuti.omalovanky.name/osoby/fotbalista-1024.php <i>Pinterest</i> [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: https://cz.pinterest.com/pin/460915343095120611/

ČASOVÝ HARMONOGRAM A CELKOVÝ PRŮBĚH EXKURZE

čas	Popis aktivit	ČINNOST ŽÁKŮ	ČINNOST UČITELE
8:00 – 8:20	START; Rozdělení do skupin	Seznámí se s cílem exkurze, požadavky v průběhu exkurze a bezpečnostními pokyny. Dostanou mapu Brozan nad Ohří, buzolu a pracovní list. Rozdělí se do skupin po 5. Celá skupina je poslána na cestu s vyučujícím.	Učitel čte bezpečnostní pokyny. Učitel seznamuje žáky s cílem exkurze, vysvětlí požadavky na žáky v průběhu exkurze a rozdává jim pracovní listy a mapu. Vysvětluje, co je úkolem žáků v průběhu exkurze (viz vysvětlení exkurze). V mapě jsou vyznačeny, kde se jednotlivá stanoviště nacházejí, a žáci se k nim musí pomocí mapy dostat. Dává pokyn rozdělit se do skupin po 5. Každou skupinu vyšle zvlášť po 15 minutových intervalech. Každé skupině přidělí jednoho vyučujícího, který s nimi jde, jako doprovod a dbá na bezpečnost dětí.
8:25– 8:35	Stanoviště 1	Pomocí mapy se dostanou na 1. stanoviště. Již od startu začnou zakreslovat mentální trasu, podle pokynů v pracovním listě. Hledají krabičku s otázkou k vyplnění tajenky. Dále plní úkoly k prvnímu stanovišti dle pracovního listu, které se zabývají především základními kartografickými	Učitel jde s žáky jen jako doprovod. Dbá na jejich bezpečnost, a aby se nikdo neztratil. Skupině nepomáhá.

		pojmy.	
8:45– 9:55	Stanoviště 2	Hledají krabičku a řeší tajenku. Dále vypracovávají úkoly dle pracovního listu. Na druhém stanovišti řeší úkoly zaměřující se na mapu, kterou dostali a především na to, co z ní mohou vyčíst.	Učitel opět slouží jen jako doprovod. Dbá na bezpečnost žáků, a aby se nikdo neztratil.
10:00 – 10:15	Stanoviště 3	Žáci hledají další otázku, která jim pomáhá k řešení tajenky. Na třetím stanovišti pracují děti s buzolou a mapou. Mají za úkol zorientovat mapu, určit světové strany a azimut.	Slouží jako doprovod, kontroluje žáky při práci.
10:20 – 10:30	Stanoviště 4	Hledají krabičku s otázkou k vyplnění tajenky. Řeší úkoly dle pracovního listu, které se týkají náležitostí mapy.	Učitel slouží jako doprovod, dbá na bezpečnost žáků, kontroluje žáky.
10:35 – 10:45	Stanoviště 5	Žáci hledají pátou krabičku. Úkoly v pracovním listu se týkají legendy mapy.	Učitel slouží jako doprovod, dbá na bezpečnost žáků a aby se někdo neztratil. Kontroluje žáky při řešení úkolů.
10:50 – 11:05	Stanoviště 6	Hledají další otázku. Řeší úkoly týkající se služeb a dojížděky v Brozanech nad Ohří. Diskutují s občany Brozan dle pokynů v pracovním listě.	Učitel slouží jako doprovod, dbá na bezpečnost žáků a aby se někdo neztratil. Kontroluje žáky při řešení úkolů.
11:10 – 11:20	Stanoviště 7	Žáci hledají otázku k vyplnění tajenky. Úkoly se zaměřují na pamětihodnosti a zajímavá	Učitel slouží jako doprovod, dbá na bezpečnost žáků a aby se někdo neztratil. Kontroluje

		místa v obci.	žáky při řešení úkolů.
11:25 – 12:35	Stanoviště 8	Najdou poslední otázku, který jim pomůže k vyplnění celé tajenky. Kreslí pocitovou mapu Brozan nad Ohří.	Učitel slouží jako doprovod, dbá na bezpečnost žáků a aby se někdo neztratil. Kontroluje žáky při řešení úkolů
12:40 – 13:30	CÍL	Žáci se dostanou do cíle. Odevzdávají svoje pracovní listy a čekají na ostatní skupiny. Společně pak všechny skupiny diskutují na zadané téma z pracovního listu. Hodnotí exkurzi.	Vybírá od žáků vyplněné pracovní listy. Přesvědčuje se, že všechny skupiny doběhly v plném počtu. Zapojuje se s žáky do závěrečné diskuse. Pedagog hodnotí celou exkurzi a zhodnotí, zda byly dosaženy požadované cíle výstupy. Opravené pracovní listy přináší na nejbližší hodinu zeměpisu.

VYSVĚTLENÍ EXKURZE:

Žáci se rozdělí do skupin po pěti. Každý z členů skupiny dostává pracovní list, na vyplnění však pracuje celá skupina společně. Každá skupina zároveň dostane mapu, kde mají vyznačených celkem 8 stanovišť, na které se musí pomocí mapy dostat. Cestou si žáci zakreslují mentální trasu, kterou jdou. Na každém stanovišti je schovaná krabička s jednou nebo více otázkami. Odpovědi na otázky ze stanovišť jim postupně odkrývají tajenku. Zároveň na každém stanovišti řeší dané úkoly v pracovním listě. Skupiny po pěti žácích jsou vyslány vždy po 15 minutových intervalech a s každou skupinou jde pedagog, který ovšem studentům nepomáhá ani v hledání stanovišť ani v řešení úkolů. Slouží pouze jako doprovod, dbá na bezpečnost žáků a kontroluje je při práci.

Výstupem bude nalezení všech stanovišť, vyplněná tajenka a pracovní list, který odevzdá každý žák samostatně, nikoli za skupinu. Hodnotí se nikoli čas, ale správnost vy-

plněného pracovního listu a samozřejmě nalezení všech stanovišť. Opravené pracovní listy přinese pedagog na nejbližší hodinu zeměpisu. Každý žák dostane své hodnocení.

OTÁZKY SCHOVANÉ NA JEDNOTLIVÝCH STANOVIŠTÍCH, SLOUŽÍCÍ K VYPLNĚNÍ TAJENKY:

STANOVIŠTĚ 1:

1. Pro jaký prvek na mapě může být použita tato kartografická značka?

STANOVIŠTĚ 2:

2. K určování světových stran využíváme přístroj jménem...
3. Co značí v angloamerickém kompasu značka N

STANOVIŠTĚ 3:

4. Jak se jmenuje poměr mezi skutečnou vzdáleností a vzdáleností na mapě?

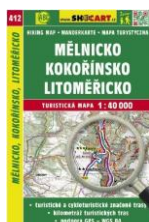
STANOVIŠTĚ 4:

5. Co je zobrazeno na obrázku?

STANOVIŠTĚ 5:

6. Značkový klíč, který obsahuje vysvětlení významu veškerých použitých mapových znaků, se nazývá..
7. Jaký typ mapy je zobrazen na obrázku?

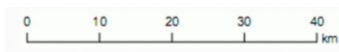
STANOVIŠTĚ 6:

8. O jaký předmět, který slouží k orientaci map, se jedná?

STANOVIŠTĚ 7:

9. O jaký typ měřítka se jedná?

10. Sídla, komunikace, hranice, vodní toky a rostlinný kryt jsou prvky...

STANOVIŠTĚ 8:

11. Jak se nazývá linie, spojující místa se stejnou nadmořskou výškou?

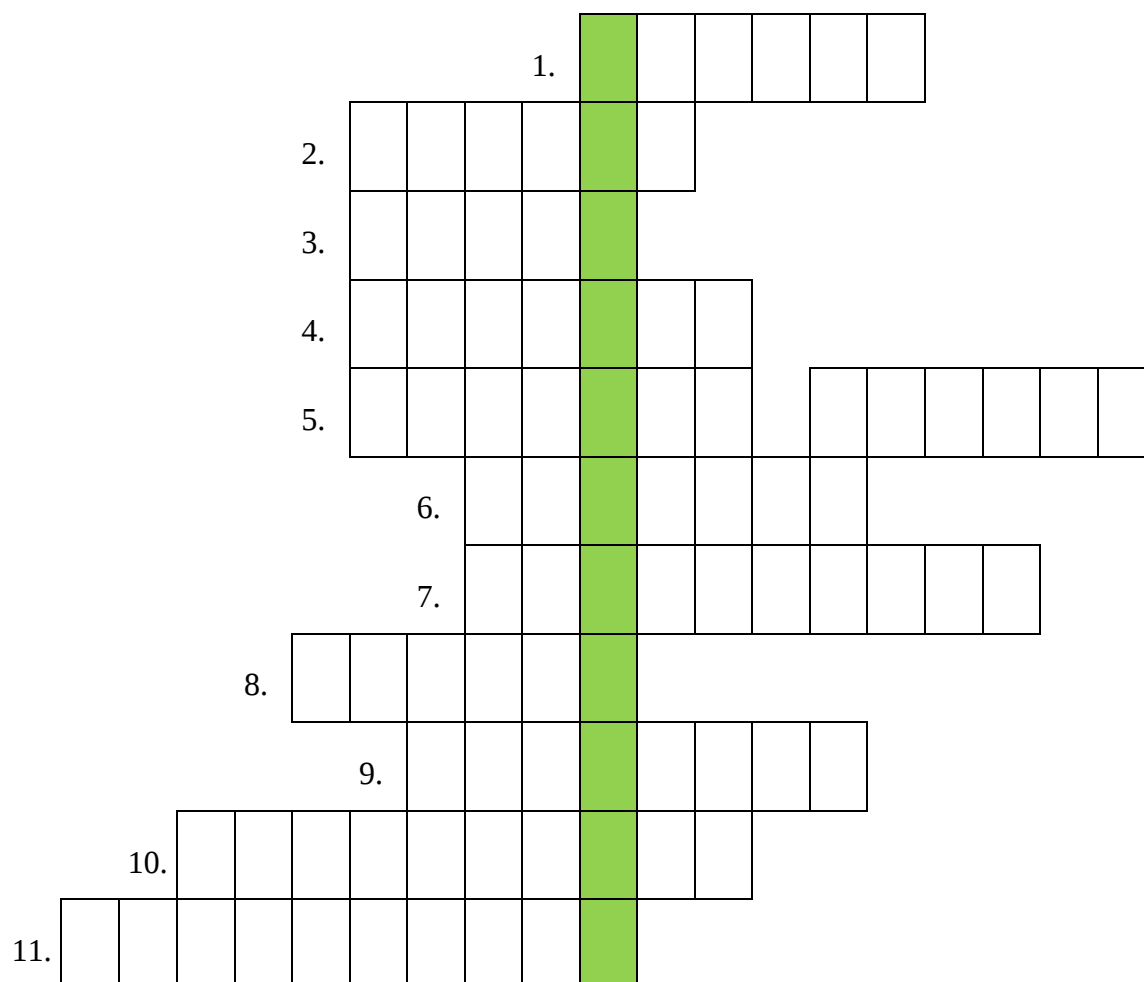
5.2.2 Pracovní list: Po stopách

Jméno: _____ ročník _____ datum: _____

Cestou zakresluj mentální (schematickou/situační plán) trasu, po které jsi během exkurze šel. Všímej si zajímavých bodů, linií a ploch, které nezapomeň v tvém plánu pojmenovat. Podoba trasy je zcela na tobě.

Na každém stanovišti najdeš schovanou krabičku s otázkou. Odpovědi ti pomohou vyřešit tuto tajenku.

Tajenka: _____ Vysvětli, co tento pojem znamená:

STANOVIŠTĚ 1

1. Utvoř správné dvojice

zmenšený model země

mapa

zmenšený obraz povrchu Země

turistická mapa

soubor map

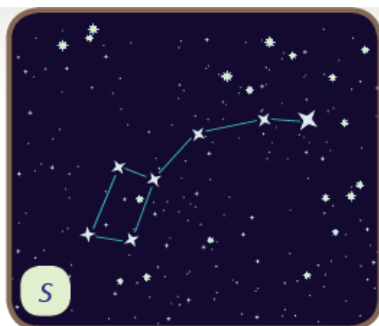
globus

mapy, které louží pro orientaci v krajině

atlas

2. Pokud nemáme k dispozici buzolu či kompas, jak jinak můžeme určit světové strany v přírodě? Obrázky ti napoví. Umíš pomocí jedné z těchto metod sever určit?

Obrázek 1

Obrázek 2

Obrázek 3

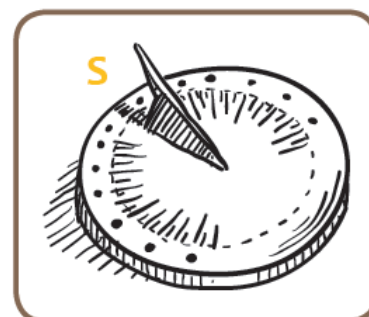
Obrázek 4

Obrázek 5

Obrázek 6

STANOVISŤE 2

1. Jaké prvky či jevy jsou značeny na tvé mapě

a) Modrou barvou_____

b) Zelenou barvou _____

c) Červenou barvou

d) Černou barvou

STANOVISŤE 3:

1. Změř vzdálenost, kterou jsme ušli od startu až k tomuto stanovišti. Využij mapu a kružítko.

2. Rozhlédni se okolo sebe. Použij mapu a buzolu k zorientování mapy.

Napiš významné body, které můžeš vidět z tohoto stanoviště na

severu - jihu -

západu - východu -

3. Urči azimut kostela sv. Gotharda, který můžeš vidět v dálce. _____

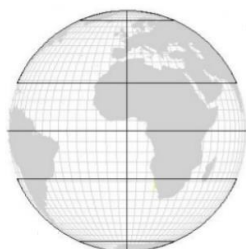
STANOVISŤE 4:

1. V osmisměrce najdi náležitosti/ kompoziční prvky mapy.

M	O	K	T	Í	Ř	Ě	M	R	O
V	A	A	K	V	O	R	Ě	M	S
A	O	P	L	O	G	O	T	N	A
D	B	T	O	Í	K	P	I	O	K
N	R	E	L	V	E	D	R	F	L
E	Á	X	N	Í	É	K	Á	A	U
G	Z	T	O	B	R	P	Ž	R	B
E	E	A	T	N	Í	K	O	G	A
L	K	R	A	K	A			L	T
Y	P	A	M	V	E	Z	Á	N	E

2. Obsahuje tvá mapa všechny z těchto kompozičních prvků? Pokud ne napiš, které prvky v tvé mapě chybí.

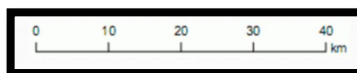
3. To, co ti vyšlo v osmisměrce, zakresli a pojmenuj.

4. Přiřaď ke kartografickým pojmům jejich názvy

- a. číselné měřítko
- b. grafické měřítko
- c. legenda
- d. mapové pole
- e. vrstevnice
- f. kóta

1

3

5

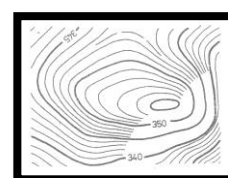
2

4

6

STANOVIŠTĚ 5:

Co vyčteš z legendy tvé mapy? Jaké bodové, liniové a plošné značky ve své mapě můžeš najít? Nakresli je a pojmenuj.

2. Které služby ti v Brozanech nad Ohří chybí, a musíš za nimi ty nebo tvá rodina dojíždět?

3. Zeptej se lidí na návsi, zda se jsou spokojeni s tím, bydlet v Brozanech nad Ohří. Proč se jim zde líbí bydlet či naopak. Jaké výhody vidí v bydlení v Brozanech n. O., a jaké nevýhody? Chtěli by se přestěhovat? Vyber občana, který odpovídal nejzajímavěji, a napiš jeho příběh.

STANOVIŠTĚ 7:

1. Pojmenuj pamětihodnosti, které můžeš najít v Brozanech nad Ohří.

Obrázek 1

Obrázek 2

Obrázek 3

2. Jaká další zajímavá místa se v obci nacházejí? Které je tvoje nejoblíbenější?

STANOVIŠTĚ 8:

1. Jak tyto obrázky souvisí s obcí Brozany nad Ohří? Ke každému obrázku napiš krátké vysvětlení, pro ty, co tuto obec neznají.

Obrázek 1

Obrázek 2

Obrázek 3

Obrázek 3

Obrázek 2

2. Nakresli pocitovou mapu Brozan nad Ohří. Vyjádři pocity o tom, jak se v této obci cítíš. Která místa navštěvuješ rád, kde se ti líbí a která se ti zdají naopak ošklivá a nerad je navštěvuješ? Kde je hezká příroda? Kam chodíš za zábavou? Kde se necítíš bezpečně? Zkus své pocity vyjádřit v mapě. Podoba pocitové mapy je zcela na tobě.

Čas na diskuzi! Myslíš si, že práce s mapou a orientace v terénu je důležitá? Diskutuj se spolužáky, kde a kdy můžeš tyto znalosti využít. Využiješ tyto znalosti pouze v hodinách zeměpisu nebo také v běžném životě?

5.2.3 ŘEŠENÍ:

Mentální schéma pochodu je zcela individuální. Žák by měl mít vyznačené významné body, linie a plochy. Projeví se zde žákova tvořivost a originalita.

Tajenka:

[illegible]

STANOVISŤE 1

1.

zmenšený model země - globus

zmenšený obraz povrchu Země – mapa

soubor map - atlas

mapa, která louží pro orientaci v krajině – turistická mapa

2.

Obrázek 1: Severka v oji Malého vozu

Obrázek 2: umístění hlavního oltáře

Obrázek 3: umístění česna včelího úlu

Obrázek 4: nakloněný směr letokruhů je na jih

Obrázek 5: pozvolnější svah mraveniště na jih

Obrázek 6: polední stín míří na sever

STANOVIŠTĚ 2

1. Jaké prvky či jevy jsou značeny na tvé mapě

a) Modrou barvou: řeky, rybníky

b) zelenou barvou: lesy

c) červenou barvou: nic

d) černou barvou: hranice obce

STANOVIŠTĚ 3:

1. Vzdálenost je 2,3 km

2. severu – škola

jihu - chmelnice

západu - Hostěnice

východu – dálniční most

3. Azimut kostela sv. Gotharda: 36°

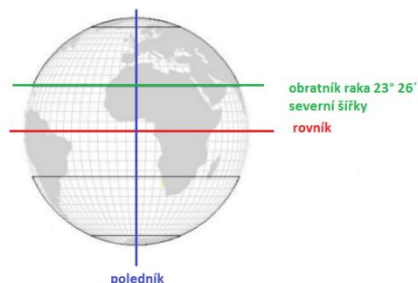
STANOVIŠTĚ 4

1.

M	O	K	T	Í	Ř	Ě	M	R	O
V	A	A	K	V	O	R	Ě	M	S
A	O	P	L	O	G	O	T	N	A
D	B	T	O	Í	K	P	I	O	K
N	R	E	L	V	E	D	R	F	L
E	A	X	N	Í	Ě	K	A	A	U
G	Z	T	O	B	R	P	Ž	R	B
E	E	A	T	N	Í	K	O	G	A
L	K	R	A	K	A			L	T
Y	P	A	M	V	E	Z	Á	N	E

2. Chybí: tabulka, směrovka, logo, text, obrázek

3.

4. 1b, 2c, 3f, 4a, 5d, 6e

STAOVIŠTĚ 5

Bodové, liniové, plošné (například: hranice, znak pro chmelnice, řeky, rybníky..)

STANOVIŠTĚ 6

1. a. 178, b. 26, c. Litoměřice, d. Litoměřice

2. možné odpovědi: kadeřnictví, kosmetika, kino, divadlo, banka,...

3. individuální odpovědi na základě výpovědí občanů

STANOVIŠTĚ 7

1.

obrázek 2: brozanská tvrz

obrázek 2: kostel sv. Gotharda

obrázek 3: renesanční mlýn

2. možné odpovědi: sportovní umělé a víceúčelové hřiště, rybník, lužní les,...

STANOVIŠTĚ 8

1.

Obrázek 1: Každoročně v květnu se v Brozanech pořádá tradiční pouť. Je v obci velice oblíbená, pečou se poutěové koláče, příbuzní přijíždějí na návštěvu, děti si užívají růz-

ných pouťových atrakcí a dospělí pouťových zábav. Pout' je zakončena typickým průvodem přes celé Brozany, ve kterém jdou mimo ostatních občanů také místní hasiči, fotbalisté a školní roztleskávačky.

Obrázek 2: V Brozanech se nachází malá studánka, která podle pověsti splní přání každému, kdo se z ní napije. V Den Země chodí tuto studánku čistit děti ze základní školy.

Obrázek 3: V části Brozan Hostěnice se nachází jez, kam se mnoho lidí chodí během teplých letních dní koupat. Konají se zde také různé akce jako například neckyáda nebo triatlon, kterého se občané Brozan rádi účastní.

Obrázek 4: V Brozanech se nachází mnoho polí, kde místí pěstují spoustu ovoce a zeleniny, především česnek, cibuli, rajčata, nebo jahody. Není divu, že se jim úroda daří, když Brozany leží v úrodné Polabské nížině.

Obrázek 5: Typickým sportem v Brozanech je proslulý fotbal. Zápas navštěvuje stále více lidí a to nejen místních. Dokonce zde najdeme celkem dvě velice kvalitní fotbalové hřiště z toho jedno umělé. V tomto roce hraje skupina A dokonce 1. divizi.

2. Pocitová mapa je zcela individuální. Děti v ní zobrazují místa, kam rádi chodí například světlými barvami či naopak místa kde se bojí barvou černou. V této aktivitě může učitel pozorovat tvořivost každého z žáků.

5.3 Exkurze č. 3: Vzhůru na Radobýl

5.3.1 Metodické pokyny č. 3

Téma: Vzhůru na Radobýl

Časová náročnost	4 vyučovací hodiny
Doporučený ročník	8. ročník základních škol
Očekávané výstupy z RVP ZV	- zná přírodní podmínky v České republice
Očekávané výstupy z ŠVP	- vyjmenuje největší pohoří v České republice a ukáže na mapě - vyjmenuje národní parky a některé chráněné krajinné oblasti v České republice
Učivo	- přírodní podmínky – pohoří ČR - národní parky, CHKO - cestovní ruch
Průřezová témata	OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA: - Rozvoj schopností poznávání - Cvičení dovedností zapamatování, řešení problémů - Kreativita ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA - Lidské aktivity a problémy životního prostředí
Mezipředmětové vazby	dějepis, občanská výchova, český jazyk

Klíčové kompetence	Kompetence k učení kompetence k řešení problémů kompetence komunikativní kompetence sociální a personální kompetence občanské kompetence pracovní
Cíle hodiny	Cílem je, aby žáci uměli vyjmenovat a ukázat na mapě pohoří v České republice. Znají národní parky a CHKO v České republice. Hlavním cílem je se blíže zaměřit na CHKO České středohoří, kde žáci bydlí, a detailněji se seznámit s vrcholem Radobýl. Žáci umí vyjmenovat další vrcholy nacházející se v Českém středohoří. Žáci jsou schopni načrtnout trasu a panoramatický náčrtek. Důležité je, že žáci poznávají další z turistických cílů nedaleko jejich bydliště.
Organizační forma	Individuální i skupinová a kooperativní výuka
Lokalizace	CHKO České středohoří, Radobýl
Pomůcky (žáci)	pracovní listy, pevné desky, psací potřeby, buzola, sportovní obuv
Doprava	autobusem
Výstupy: vyplněný pracovní list	Vyplněný pracovní list, diskuze
Zdroje dat v metodických pokynech a pracovních listech	<i>České Středohoří</i> [online]. [vid. 5. 1. 2018]. Dostupné z: http://www.ceskestredohori.cz/mista/radobyl.htm <i>iTras</i> [online]. [vid. 5. 1. 2018]. Dostupné z: http://itras.cz/radobyl/ <i>Metodický portál</i> [online]. [vid. 16. 11. 2017]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Kabinet/Mapy/Mapa_%C4%8CR/Slep%C3%A9_ma

	py_%C4%8CR <i>Výukové materiály</i> [online]. [vid. 16. 11. 2017]. Dostupné z: http://www.vyukovematerialy.cz/svet/rocnik5/misto1.htm
--	--

ČASOVÝ HARMONOGRAM A CELKOVÝ PRŮBĚH EXKURZE

čas	Popis aktivit	ČINNOST ŽÁKŮ	ČINNOST UČITELE
8:00 – 9:00	Sraz před školou a cesta autobusem do Litoměřic	Seznámí se s cílem exkurze, požadavky v průběhu exkurze a bezpečnostními pokyny. Každý žák dostane pracovní list, vyplňuje ho primárně individuálně, ale může spolupracovat a radit se s ostatními spolužáky. Během cesty mohou vyplňovat první cvičení v pracovních listech.	Zkontroluje, zda jsou všichni žáci přítomni a rozdá žákům čísla pro lepší kontrolu během exkurze. Čte bezpečnostní pokyny. Seznamuje žáky s cílem exkurze a požadavky, poté jim a rozdá pracovní listy.
9:00 – 9:45	Cesta na Radobýl	V průběhu výstupu na Radobýl, kreslí trasu dle pokynů v pracovních listech. Všímají si fauny a flory během cesty.	Učitel dá pokyn, aby se všichni společně vydali na vrchol. Všichni jdou společně. Cestou je vhodné, aby učitel upozornil na zajímavé přírodní prvky či jiné zajímavosti během cesty. Dbá na bezpečnost žáků.
9:45 – 10:45	Na vrcholu	Poslouchají malou přednášku paní učitelky, která jim může pomoci k vyplnění některých cvičení. Dozví se také instrukce, jak namalovat panoramatický náčrtek. Mají čas	Podává pár informací o vrcholu Radobýl a dává žákům instrukce jak udělat panoramatický náčrt. Dává dětem čas na vyplnění všech úkolů v pracovních listech.

		se občerstvit a vyplnit zbytek cvičení. Měří azimuty vrcholů podle pokynů v pracovních listech.	
10:45– 11:45	Cesta zpět	Společně jdou z Radobýlu a jedou autobusem zpět před školu. Diskutují cestou z Radobýlu na téma z pracovního listu. Hodnotí exkurzi. Odevzdávají pracovní listy.	Společně jdou všichni z Radobýlu. Diskutuje s žáky na téma v pracovních listech. Učitel kontroluje, zda jsou všichni žáci přítomni. Hodnotí celou exkurzi. Pedagog zhodnotí, zda byly dosaženy požadované cíle a výstupy. Sebere od žáků pracovní listy a přináší je opravené na nejbližší hodinu zeměpisu.

VYSVĚTLENÍ EXKURZE:

Žáci se vydají na vrchol Radobýl, který leží v Českém středohoří. Každý z žáků dostane pracovní list, který v průběhu vyplňuje na základě svých znalostí, toho co cestou vidí a přednášky učitele. Každý žák pracuje na svém pracovním listu primárně samostatně, ale může spolupracovat a radit se s ostatními spolužáky. Výstupem bude vyplněný pracovní list. Na nejbližší hodinu zeměpisu přináší pedagog opravený pracovní list.

PŘEDNÁŠKA UČITELE

Hlavní krajinnou dominantou města Litoměřic a přilehlého okolí je vrchol Radobýl. Jihozápadní a západní svah je velmi cenný z botanického hlediska. Je pokrytý travnatou vegetací skalní stepi s řadou vzácných a chráněných rostlin. Vyskytuje se zde například divizna brunátná nebo kozinec bezlodyžný. Jedná se o nejceněnější výskyt teplo a suchomilné fauny na pravém břehu Labe v Českém středohoří (České Středohoří 2018). Na západní straně Radobýlu se v minulosti těžil čedič. Bývalý kamenolom je dnes součástí přírodní památky Radobýl (iTras 2018).

Vrchol částečně zalesněné hory o nadmořské výšce 399 m nabízí rozhled do okolí krásného Českého Středohoří. Na vrcholu je umístěn mohutný železný kříž. Nelze opomenout, že s Radobýlem je pevně svázáno jméno největšího českého básníka - Karla Hynka Máchy. Pověst říká, že viděl z vrcholu Radobýl, jak hoří město Litoměřice, seběhl dolů a začal město hasit vodou z řeky. Při hašení měl žízeň a tak se napil vody z řeky, kterou se údajně nakazil (České Středohoří 2018).

5.3.2 Pracovní list: Vzhůru na Radobýl

Jméno: _____ ročník _____ datum: _____

1. Do slepé mapy České republiky vyznač, kde se nacházejí následující přírodní prvky:

Krušné hory, Lužické hory, Bílé Karpaty, Šumava, České středohoří, Kralický Sněžník, Krkonoše, Český les, Českomoravská vrchovina, Jizerské hory, Novohradské hory, Brdská vrchovina, Hrubý Jeseník, Orlické hory, Polabská nížina, Hornomoravský úval, Dolnomoravský úval, Dyjsko-svratecký úval

2. Doplň tabulku

pohoří	nejvyšší vrchol
Krkonoše	
	Luž
	Praděd

Český les	
	Velká Deštná
Krušné hory	
Jizerské hory	
	Plechý
Nízký Jeseník	

3. Vyhledej v osmisměrce všechny čtyři národní parky v České republice.

A	O	K	S	R	A	C	Ý	V	Š	É	K	S	E	Č
Š	V	P	Š	A	D	F	D	J	K	Ý	A	G	L	I
U	E	A	A	D	C	L	D	P	O	P	A	B	N	M
M	L	A	M	A	O	Š	Í	J	Y	D	O	P	P	A
A	O	P	K	U	Ý	S	Š	Ý	R	K	B	N	A	Ž
K	Š	P	J	A	Š	A	J	R	Ý	É	Č	Š	A	R
R	K	R	K	O	N	O	Š	S	K	Ý	K	Š	N	P

4. Zakroužkuj všechna CHKO (chráněná krajinná území)

České středohoří, Vltava, Český ráj, Český les, Český kras, Větruše, Kokořínsko – Máchův kraj, Labské pískovce, Morava, Poodří, Polabí, Pálava, Václavské náměstí v Praze, Křivoklátsko, Šumava

5. Do slepé mapy vyznač, kde se nachází CHKO České středohoří. Označ a pojmenuj její nejvyšší vrchol.

6. Od úpatí vrcholu i začni zakreslovat trasu, kterou půjdeš. Nezapomeň vyznačit významné body, linie a plochy. Zakresli do mapy významné prvky, které jsi během cesty mohl pozorovat. Podoba náčrtku je zcela na tobě.

7. Z které obce jsme se na vrchol Radobýl vydali? _____
8. Po které turistické trase jsme se vydali? _____
9. Všimněte si přírody okolo, jaký druh stromů se zde nachází nejčastěji? Znáš přesné názvy alespoň některých z nich?
- _____
10. Našli jste zde nějakou floru či faunu? Podělte se o to, co jste viděli.
- _____
- _____
11. Na vrcholu uslyšíš výklad paní učitelky. Na základě toho zkus doplnit následující text.
- a. Vrchol Radobýl je nejvyšší horou Českého středohoří.
ANO/NE
- b. Radobýl má tzv. vykousnutý tvar, protože zde byl v minulosti kamenolom.
ANO/NE
- c. Radobýl je čedičový vrch.
ANO/NE
- d. Na vrcholu Radobýl se nachází dřevěný kříž.
ANO/NE
12. S vrcholem Radobýl je spjato jméno českého básníka Karla Hynka Máchy. Co říká pověst o jeho návštěvě Radobýlu?
13. Zkus na panoramatickém obrázku pojmenovat vybrané vrcholy nacházející se v Českém středohoří.

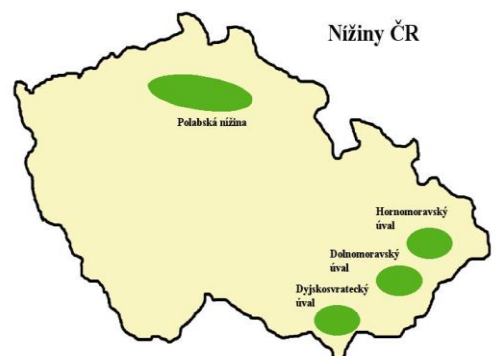
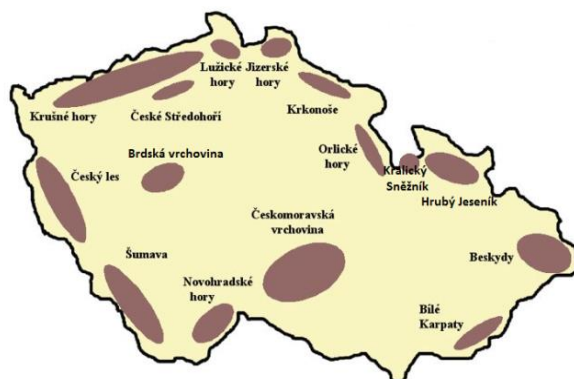
14. Vyber si místo s dobrým výhledem a nakresli panoramatický náčrt. Pokud budeš vědět, zkus pojmenovat jednotlivé vrcholy. Buzolou zaměř azimuty vrcholů, které vidíš a zapiš je do náčrtu.

Čas na diskuzi! Navštěvuješ se svou rodinou nebo kamarády kopce v tvém okolí? Baví tě to? Proč ano, proč ne? Jaké kopce jsi již navštívil a jaké bys chtěl navštívit? Zkus doma navrhnout výlet a pokořit další z vrcholů, kde jsi ještě nebyl.

5.3.3 ŘEŠENÍ:

1.

2.

pohoří	nejvyšší vrchol
Krkonoše	Sněžka
Lužické hory	Luž
Hrubý Jeseník	Praděd
Český les	Čerchov
Orlické hory	Velká Deštná
Krušné hory	Klínovec
Jizerské hory	Smrk
Šumava	Plechý
Nízký Jeseník	Slunečná

3.

A	O	K	S	R	A	C	Ý	V	Š	É	K	S	E	Č
Š	V	P	Š	A	D	F	D	J	K	Ý	A	G	L	I
U	E	A	A	D	C	L	D	P	O	P	A	B	N	M
M	L	A	M	A	O	Š	Í	J	Y	D	O	P	P	A
A	O	P	K	U	Ý	S	Š	Ý	R	K	B	N	A	Ž
K	Š	P	J	A	Š	A	J	R	Ý	É	Č	Š	A	R
R	K	R	K	O	N	O	Š	S	K	Ý	K	Š	N	P

4. CHKO: České středohoří, Český ráj, Český les, Český kras, Kokořínsko – Máchův kraj, Labské pískovce, Poodří, Pálava, Křivoklátsko, Šumava

5.

6. Trasa je zcela individuální. Žáci by si měli všimnout zajímavých prvků, které během cesty uvidí. V tomto úkolu se projeví žákova kreativita.

7. z Litoměřic

8. po žluté

9. především listnaté stromy,
dub letní, buk lesní, bříza bělokorá, javor babyka

10. Našli jste zde nějakou floru či faunu? Podělte se o to, co jste viděli.

Listnaté stromy, motýli, travnatá vegetace, divizna brunátná, bělozářka liliovitá, měkkýši, ptáci, .. Záleží na tom, co všechno žáci během cesty potkají.

11. a. NE, b. ANO, c. ANO, d. NE

12. Pověst říká, že K. H. Mácha viděl z vrcholu Radobýl, jak hoří město Litoměřice, seběhl dolů a začal město hasit vodou z řeky. Při hašení měl žízeň a tak se napil vody z řeky, kterou se údajně nakazil.

13. 1 – Milešovka, 2 – Košťálov, 3 – Kletečná, 4 – Lovoš

14. Panorama načrtnou žáci podle pokynů, které jim pedagog vysvětlí. Změří azimut vrcholů, které uvidí.

5.4 Exkurze č. 4: Ústí nad Labem a jeho dominanta

5.4.1 Metodické pokyny č. 4

Téma: Ústí nad Labem a jeho dominanta

Časová náročnost	6 vyučovacích hodin
Doporučený ročník	9. ročník základních škol
Očekávané výstupy z RVP ZV	- lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky
Očekávané výstupy z ŠVP	- lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky
Učivo	- kraje české republiky - cestovní ruch
Průřezová témata	OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA: - komunikace - rozvoj schopností poznávání - kreativita MEDIÁLNÍ VÝCHOVA - kritické čtení a vnímání mediálních sdělení ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA - ekosystémy
Mezipředmětová	Občanský výchova

vé vazby	
Klíčové kompetence	Kompetence k učení kompetence k řešení problémů kompetence komunikativní kompetence sociální a personální kompetence občanské kompetence pracovní
Cíle hodiny	Hlavním cílem hodiny je seznámit žáky s krajským městem, ve kterém žijí. Dozví se o tomto městě trochu více a navštíví jeho dominantu Větruši. Zároveň si zopakují všechny kraje České republiky a dokážou je lokalizovat na mapě.
Organizační forma	skupinová a kooperativní výuka
Lokalizace	Ústí nad Labem
Pomůcky (žáci)	pracovní listy, psací potřeby, tvrdé desky
Doprava	autobusem, vlakem
Výstupy:	Vyplněný pracovní list, diskuze
Zdroje dat v metodických pokynech a pracovních listech	ČSÚ [online]. [vid. 12. 11. 2017]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi&uzemiprofil=31548&u=__VUZEMI__100__3069# <i>Hotel Ještěd</i> [online]. [vid. 11. 11. 2017]. Dostupné z: https://jested.cz/lanovka <i>Karlovy Vary</i> [online]. [vid. 11. 11. 2017]. Dostupné z: http://www.karlovy-vary.cz/cz/o-karlovych-varech/vridelni-kolonada-a-vridlo <i>Kreativní online magazín a omalovánky k vytisknutí</i> [online]. [vid. 11. 11. 2017]. Dostupné z: http://www.i-creative.cz/page/129/

	<i>Mapy.cz</i> B [online]. [vid. 12. 11. 2017]. Dostupné z: https://mapy.cz/zakladni?x=14.0399844&y=50.6582599&z=16&q=%C3%9Ast%C3%AD%20nad%20labem%2C%20n%C3%A1dra%C5%BE%C3%AD <i>Milujeme cestování</i> [online]. [vid. 11. 11. 2017]. Dostupné z: http://www.ochutnejte-cesko.cz/pardubice-kultura-i-zabava/ <i>Ústí nad Labem</i> [online]. [vid. 6. 1. 2018]. Dostupné z: http://www.usti-nad-labem.cz/ <i>Zeměpis, geografický portál</i> [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: http://www.zemepis.com/smkraje.php
--	--

ČASOVÝ HARMONOGRAM A CELKOVÝ PRŮBĚH EXKURZE

čas	Popis aktivit	ČINNOST ŽÁKŮ	ČINNOST UČITELE
7:00 – 8:00	Sraz a cesta do Ústí nad Labem	Seznámí se s cílem exkurze, požadavky v průběhu exkurze a bezpečnostními pokyny. Jedou do Ústí nad Labem a během cesty vyplňují první úkoly.	Zkontroluje, zda jsou všichni žáci přítomni a rozdá žákům čísla pro lepší kontrolu během exkurze. Učitel čte bezpečnostní pokyny. Učitel seznamuje žáky s cílem exkurze a rozdá jim pracovní listy a vysvětlí požadavky na žáky v průběhu exkurze.
8:00 – 8:45	Mírové náměstí	Poslouchají krátkou přednášku učitele na Mírovém náměstí. Mají chvíli čas, aby vyplnili dané úkoly v pracovním listu.	Po příjezdu na hlavní nádraží v Ústí nad Labem kontroluje, zda má všechny žáky. Jde společně s žáky na Mírové náměstí, podá

			základní informace o městě Ústí nad Labem. Dává žákům chvíli čas na vyplnění úkolů v pracovních listech. Dává pozor, aby se nikdo neztratil.
8:45 – 10:30	Větruše	Z Mírového náměstí se žáci vydají do OC Forum, kde jedou lanovkou na Větruši. Projdou si okolí společně s učitelem a poté mají rozchod a čas na plnění úkolů a na svačinu.	Z Mírového náměstí se vydává s žáky do OC Forum, kde společně všichni jedou lanovkou na Větruši. Společně s žáky si projdou okolí, učitel popřípadě doplní nějaké zajímavosti. Dává žákům rozchod na plnění úkolů a svačinu. Určuje čas, kdy se žáci mají sejít na daném místě.
10:30 – 11:00	Diskuze na Větruši	Po rozchodu se sejdou na daném místě a probíhá diskuze, dle pracovního listu. Hodnotí exkurzi.	Poslouchá žáky při diskuzi a zapojuje se. Snaží se, aby při diskuzi byli všichni žáci aktivní. Hodnotí průběh celé exkurze. Pedagog vyhodnotí, zda byly dosaženy požadované cíle a výstupy.
11: 00 – 12:00	Cesta domů	Z Větruše se dostávají společně s učitelem dolů a jdou na hlavní nádraží, kam jedou všichni společně zpět do Brozan nad Ohří. Ve vlaku, kontrolují, zda mají všechny úkoly vyplněné a odevzdávají je vyučujícímu.	Vybírá od žáků vyplněné pracovní listy. Opravené pracovní listy přináší na nejbližší hodinu zeměpisu.

VYSVĚTLENÍ EXKURZE:

Tato exkurze se bude odehrávat v Ústí nad Labem. Žáci poznávají toto krajské město a poté se vydají na Větruši. Každý z žáků dostane pracovní list, který v průběhu vyplňuje na základě svých znalostí, toho co cestou vidí a výkladu učitele. Každý žák pracuje na svém pracovním listu primárně samostatně, ale může spolupracovat a radit se s ostatními spolužáky. Výstupem bude vyplněný pracovní list. Na nejbližší hodinu zeměpisu přináší pedagog opravený pracovní list

PŘEDNÁŠKA UČITELE

Město Ústí nad Labem je krajským městem Ústeckého kraje. Od hlavního města Prahy je vzdáleno necelých 90 km a od německých Drážďan pouhých 66 km. Se svými bezmála 93 000 obyvateli je 8. největším městem České republiky. Město, které bylo dříve proslulé převážně průmyslem, je nyní významným kulturním, sportovním a obchodním centrem. Ústí nad Labem leží v srdci Chráněné krajinné oblasti České středohoří, jíž jednoznačně dominuje údolí Labe s Portou Bohemicou, tzv. Bránou Čech. Řeka Labe je důležitou evropskou vodní cestou a je využívána nejen pro nákladní dopravu ale i pro rekreační plavbu. Právě v Ústí nad Labem se do řeky Labe vlévá řeka Bílina. V blízkosti města najdeme několik vodopádů a kaskád. Právě nejznámější a nejnavštěvovanější vodopád je Vaňovský vodopád. V nedalekých Chabařovicích vzniklo zatopením hnědouhelného lomu jezero Milada (Ústí nad Labem 2018).

Město Ústí nad Labem láká turisty k návštěvě hradem Střekov, Zoologickou zahradou nebo dominantou města Větruší. Součástí hlavní budovy Větruše je výletní restaurace s vyhlídkovou terasou, taneční sál a několik salónek a nově také přistavěný hotel. Stavba má také 30 m vysokou věž, která slouží jako rozhledna s krásným výhledem na Labské údolí a město Ústí nad Labem. K návštěvě tohoto areálu láká turisty zrcadlové a přírodní bludiště, dětské hřiště a sportoviště (Ústí nad Labem 2018).

5.4.2 Pracovní list: Ústí nad Labem a jeho dominanta

Jméno: _____ ročník _____ datum: _____

1. Pamatuješ si názvy a polohu všech krajů v České republice? Dopiš názvy všech krajů do slepé mapy. Kraj, ve kterém bydlíš, vybarvi žlutou barvou.

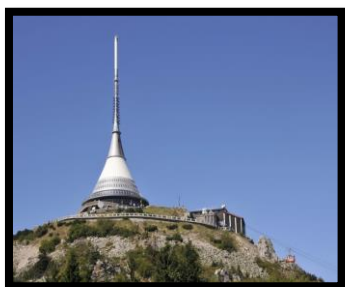

2. Vyškrtej města, která nejsou krajská.

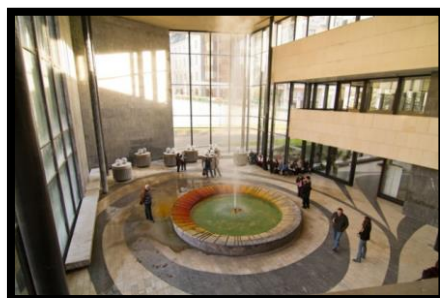
Ostrava, Brno, Liberec, Karlovy Vary, Pardubice, Most, Kladno, České Budějovice, Děčín, Ústí nad Labem, Jihlava, Opava, Olomouc, Mladá Boleslav, Hradec Králové, Znojmo, Zlín, Plzeň, Praha, Litoměřice

3. Pro jaký kraj v České republice je typické to, co je vyobrazeno na obrázcích? Připiš název kraje ke každému z obrázků.

Obrázek 1

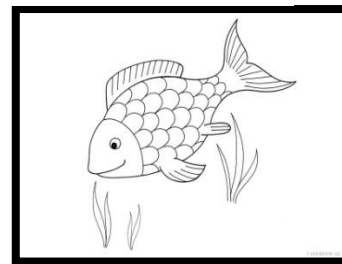
Obrázek 2

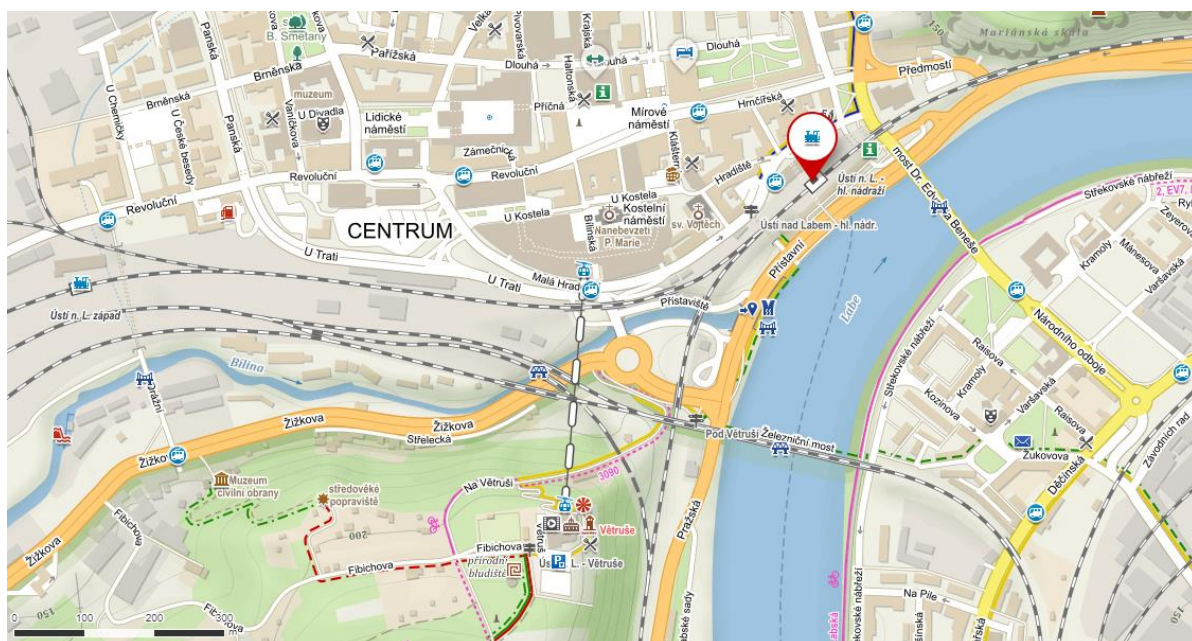
Obrázek 3

Obrázek 4

4. Od okamžiku, kdy vystoupíme z vlaku, si začni vyznačovat v mapě Ústí nad Labem trasu, po které dnes celý den půjdeme.

5. Cestou z nádraží na náměstí si zapisuj všechny služby, které jsi potkal(a).

6. Jak se jmenuje náměstí, které jste navštívili? _____ Nakresli mentální plánec náměstí, na kterém se nacházíš. Nezapomeň vyznačit a pojmenovat významné body.

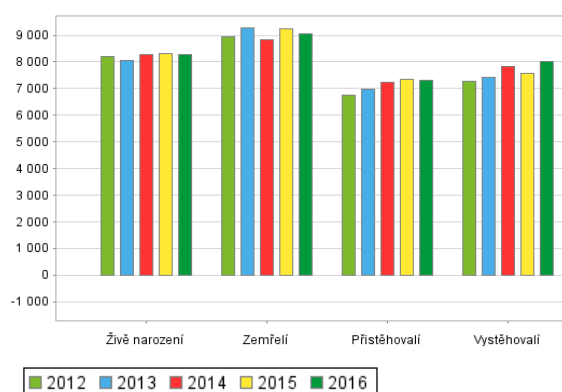
7. Představ si, že jsi primátorem krajského města Ústí nad Labem. Změnila bys něco na tomto náměstí? Je zapotřebí ho rekonstruovat? Co se ti zde líbí a co bys naopak změnil(a)? Až si rozmyslíš svůj názor, zkonzultuj ho s ostatními spolužáky.

8. Zkus najít nejbližší zastávku a zjistit, jak často se z Mírového náměstí můžeš dostat na hlavní nádraží v Ústí nad Labem. _____

9. Na základě tabulky a grafu, zobrazující informace o Ústeckém kraji, zaškrtni správná tvrzení.

		2012	2013	2014	2015	2016
Počet obyvatel celkem		826 764	825 120	823 972	822 826	821 377
v tom podle pohlaví	muži	408 585	408 275	408 283	407 928	407 372
	ženy	418 179	416 845	415 689	414 898	414 005
v tom ve věku (let)	0-14	128 524	128 800	129 480	130 213	130 785
	15-64	568 628	560 986	553 949	547 147	540 254
	65 a více	129 612	135 334	140 543	145 466	150 338
Průměrný věk		40,6	40,9	41,2	41,4	41,6

Pohyb obyvatel

- a. Počet vystěhovaných obyvatel v roce 2016 se od roku 2012 zvýšil ANO/NE
- b. Nejvyšší počet přistěhovaných obyvatel byl ve sledovaném období v roce 2015. ANO/NE
- c. Počet obyvatel v Ústeckém kraji se v námi sledovaném období zvyšuje. ANO/NE
- d. Průměrný věk v Ústeckém kraji se námi sledovaném období zvyšuje, zatímco v celé České republice klesá. ANO/NE
- e. V Ústeckém kraji bylo v roce 2016 více žen než mužů. ANO/NE
- f. V Ústeckém kraji se v námi sledovaném období rodí stále více dětí. ANO/NE
- g. Počet obyvatel v Ústeckém kraji ve věku 65 a více se snižuje. ANO/NE

10. Jaké myslíš, že mohou být důvody toho, že se

a) Lidé vystěhovávají z Ústeckého kraje:

b) Lidé přistěhovávají do Ústeckého kraje:

11. Doplň text:

Jednou z významných dominant Ústí nad Labem je _____, kterou jsme dnes navštívili. Návštěvník se sem dostane pěšky nebo _____, která byla zprovozněna v roce _____ a to z nákupního střediska _____.

12. Co všechno jsi nahoře na Větruši našel? Co zde mohou návštěvníci navštívit?
Co může lákat turisty, aby sem vyrazili?

13. Představ si, že pracuješ v reklamní agentuře. Město Ústí nad Labem si tě najalo, abys vymyslel slogan, který bude lákat turisty k návštěvě Větruše. Co bys vymyslel?

14. Zkus nakreslit panoramatický náčrt na vyhlídce. Pojmenuj významné body, linie a plochy.

15. Znáš nějaké další významné turistické cíle, které se ve městě Ústí nad Labem nacházejí?

Čas na diskuzi! Přečti si článek z iDNES.cz. Zamysli se nad tím, k čemu může pomoci tato nová turistická aplikace? Pro koho bude potřebná a kdo ji využije? Využil bys ji i ty? Kdy? Líbí se ti tento nápad města Ústí nad Labem? Diskutuj své nápady se spolužáky.

NOVÁ TURISTICKÁ APLIKACE ÚSTÍ NAD LABEM

8. listopadu 2017 8:04, Autor Mirka Salavová (upraveno)

Město Ústí nad Labem spustilo novou turistickou aplikaci, kterou zveřejnilo na svém webu. Zájemci zde najdou dynamické mapy, fotky, informace o pamětihodnostech a důležitých historických momentech i GPS souřadnice jednotlivých míst. V aplikaci jsou v současné době dostupná tři rámcová témata, a to cyklus trasy netušených krás, zají-

mává vyhlídková místa a naučné stezky. V samotném Ústí nad Labem si lidé mohou vybrat hned ze čtyř kategorií – ústecká nejvilová architektura, zlatá čtyřka a umělecká stezka.

Mapy okolních míst pak zahrnují například trasu pod Vysokým Ostrým, okolo jezera Milada, výlet na Tiské stěny, na zříceninu hradu Blansko nebo k Lučnímu potoku. Prozatím je interaktivní mapa dostupná na webových stránkách města, a to v sekci mapy pro veřejnost. Během několika dní bude dostupná i v městské mobilní aplikaci inCity.

5.4.3 ŘEŠENÍ:

1.

2. krajská města jsou: Ostrava, Brno, Liberec, Karlovy Vary, Pardubice, České Budějovice, Ústí nad Labem, Jihlava, Olomouc, Hradec Králové, Zlín, Plzeň, Praha

3. obrázek 1: Liberecký kraj, obrázek 2: Karlovarský kraj, obrázek 3: Pardubický kraj, obrázek 4: Jihočeský kraj

4.

5. vlakové nádraží, pekárna, obchody s oblečením, zdravá výživa, knihkupectví, obchod s potravinami, masna, banka, kadeřnictví, cestovní kancelář

6. Mírové náměstí

Plánek je zcela individuální, záleží na kreativitě každého žáka.

7. Zde zcela záleží na kreativitě žáka. Může se zamyslet nad otázkami rekonstrukce budov, zajištění větší čistoty na náměstí, zvýšení počtu odpadkových košů, postavení informační tabule aj.

8. V týdnu většinou každých 8 min. O víkendy každou hodinu.

9. a. ANO, b. NE, c. NE, d. ANO, e. NE, f. NE

10. důvody vystěhování: změna práce, nespokojenost s životním prostředím v kraji, nespokojenost s pracovními příležitostmi, nespokojenost se službami v kraji, drahé ná-jmy

důvody přistěhování: pracovní příležitost, levnější bydlení jinde, za rodi-nou/příbuznými,..

11.

Jednou z významných dominant Ústí nad Labem je **Větruše**, kterou jsme dnes navštívili. Návštěvník se sem dostane pěšky nebo **lanovou dráhou** , která byla zprovozněna v roce **2010** a to z nákupního střediska **Forum**.

12. Návštěvník zde může navštívit zámček s rozhlednou, restaurací a hotelem, zrcadlové bludiště. Turisté zde láká krásný výhled, a hezká procházka v okolí.

13. záleží na kreativitě žáků

14. Panoramatický náčrt je zcela individuální.

15. hrad Střekov, Mariánský most, ZOO, termální koupaliště Brná,..

5.5 Realizace exkurze č. 1

V praxi byla realizována 1. navržená exkurze, zabývající se tématem Město a vesnice a to s žáky 6. ročníku Základní a mateřské školy Brozany nad Ohří. Před realizací bylo třeba včas zarezervovat návštěvu domu Kalich, vybrat peníze na autobus, seznámit žáky s bezpečnostními pokyny a zajistit podpisy rodičů žáků o tom, že se žáci budou účastnit exkurze pro potřeby mé bakalářské práce a navíc podpisy k souhlasu je fotografovat. S tím vším mi ochotně pomohla ředitelka školy Mgr. Alice Marešová a třídní učitel 6. třídy Mgr. Jaroslav Lepšík.

Obr. 2: Všichni žáci, kteří se zúčastnili exkurze na parkánech v Litoměřicích (Zdroj: vlastní)

Jak bylo předem domluveno, dne 16. 3. 2018 jsem společně s třídním učitelem 6. třídy a 19 žáky vyrazila na předem navrženou exkurzi do Litoměřic. Každý žák obdržel pracovní list. Žáci byli na začátku seznámeni s tématem exkurze, úkoly, které musí v průběhu plnit a účelem celé vycházky. S potěšením mohu konstatovat, že celá exkurze probíhala dle časového harmonogramu, podle sestaveného plánu a všechny navrhované body exkurze byly splněny. Celá vycházka se nesla v poklidném duchu a probíhala bez závažných komplikací.

Jediná věc, která nevyšla, bylo počasí. Celý den bylo dost zataženo a okolo desáté hodiny začalo dokonce pršet. Ani to nám ovšem nezabránilo v exkurzi pokračovat a tento problém jsme snadno vyřešili. Bylo nám ochotně nabídnuto v informačním centru, zda nechceme využít jejich společenskou místnost a v klidu si zbytek úkolů v pracovních listech vyplnit a schovat se tak na chvíli před deštěm. Tuto nabídku jsme s díky přijali a tak jsme se malé přehánce vyhnuli.

Obr. 3: Žáci pracují na některých cvičeních ve společenské místnosti informačního centra, kde jsme se schovali před deštěm (Zdroj: vlastní)

Obr. 4: Návštěva vyhlídkové věže Kalich (Zdroj: vlastní)

Cílem a tedy smyslem celé exkurze bylo zařadit do výuky zeměpisu něco netradičního v mimoškolním prostředí, naučit žáky vnímat věci okolo sebe a hledat souvislosti mezi tím, co se naučí v hodinách zeměpisu, a co mohou vidět v běžném životě. Mimo jiné žáci blíže poznávají oblast, v které žijí a jsou motivováni k prozkoumání dalších zajímavých míst v jejich okolí.

5.5.1 Hodnocení z pohledů žáků

Žáci reagovali na exkurzi velice kladně. Už zprvu bylo zřejmé, že se těší na výuku mimo školní lavice a konstatovali, že na exkurze a vycházky jezdí rádi. Žáci byli během vycházky zapálení do plnění úkolů, hledali související informace, spolupracovali navzájem a práce je bavila. Žáci také kladně hodnotili vybraná zájmová místa a někteří konstatovali, že sem musí vzít své rodiče. Všichni děti byly během exkurze dost aktivní a ptaly se na mnoho souvisejících věcí, které jsem jim s radostí zodpověděla. Navíc byly motivovány k zjišťování informací o dalších zajímavých místech Litoměřicka.

5.5.2 Hodnocení z pohledu učitele

Přípravu exkurze jsem pojala velice pečlivě, ovšem i přesto jsem byla připravena na problémy, které by mohly nastat. Mým cílem především bylo, aby děti navržený program bavil a abych zpestřila jejich hodinu Zeměpisu. Z čeho jsem byla velice překvapena, bylo chování žáků, kteří poslouchali výklad a jen na drobné výjimky nevyrušovali. Velice kladně hodnotím aktivitu žáků a jejich práci. Vždy, když si s něčím nevěděli rady, neváhali se zeptat, a pro mě byla radost jim pomoci. S prací žáků během celé exkurze jsem tedy byla velice spokojena a navíc jsem byla ráda, že jsem jim zpříjemnila hodinu Zeměpisu a naučila je něco nového o jejich okolí. V příloze jsou k nahlédnutí dva vybrané pracovní listy vyplněné žáky.

Závěr

Snahou této bakalářské práce bylo zapojit do výuky něco netradičního, než pouze výuku v lavicích a přitom tak děti zaujmout, aby je výuka zeměpisu bavila. Záměrem je, aby děti to, co se učí ve škole, dokázaly poznat i v realitě a pochopily souvislosti. A právě proto se tato práce zabývá zařazením tematických geografických exkurzí do výuky zeměpisu na 2. stupni základních škol. Všude kolem nás jsou geografické zajímavosti, a proto je jakkoli výhodné učit se přímo z terénu.

Exkurze navržené v této práci jsou teoreticky podloženy a zasazeny do konkrétního tematického celku, který vychází z RVP a následně z ŠVP každé školy, v tomto případě Základní a mateřské školy Brozany nad Ohří. Exkurze se odehrávají v oblasti Litoměřic a okolí a měly by primárně sloužit pro žáky žijící v této lokalitě. Litoměřice a okolí nabízejí bezpochyby celou řadu zájmových oblastí a snahou je, aby si žák vytvořil vztah s místním regionem. Právě prozkoumání a znalost území, se kterým se denně setkávají, se zdá jako ta správná volba. Navíc by žáci měli být seznámeni s tím, co krásného a jedinečného je obklopuje.

Na závěr byla jedna exkurze provedena přímo v praxi. K ověření funkčnosti navrhovaných exkurzí došlo s žáky šestého ročníku Základní a mateřské školy Brozany nad Ohří. Díky kvalitní přípravě probíhala exkurze podle plánu, navržené činnosti žáci plnili dle očekávání a byli velice aktivní. Exkurze byla nakonec hodnocena ze strany žáků velice kladně, žáky exkurze bavila, spojili si učivo s realitou a byli motivováni k prozkoumání dalších informací tohoto tématu. Z mého pohledu se exkurze také podařila dle očekávání, velice se mi líbila práce žáků, jejich zapálenost a spolupráce. Vše proběhlo podle plánu a byly naplněny dané cíle exkurze.

Stanovené cíle celé bakalářské práce byly naplněny a částečně prakticky ověřeny při exkurzi na Základní a mateřské škole v Brozanech nad Ohří. Věřím, že se tato bakalářská práce stane inspirací pro učitele zeměpisu nejen na Litoměřicku a že přispěje ke zkvalitnění výuky zeměpisu. Kvalitní pedagog by měl umět předat žákům učivo co nejefektivněji. Mimoškolní prostředí je pro žáka motivující a zajímavé a to podněcuje jeho pozornost, proto je exkurze velice vhodným zařazením do výuky. Exkurze navíc umožňuje spojit učivo s reálným světem a to je podle mého klíčové. Je třeba si uvědo-

mit, že by exkurze neměly být opomenuty ve výuce, naopak by se měly stále více zařazovat.

Osobně doufám, že si v budoucnosti budu moci vyzkoušet všechny navrhované exkurze ve vlastní výuce.

Seznam použitých zdrojů

ČAPEK, R., 2015. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3450-7

České Středohoří [online]. [vid. 13. 1. 2018]. Dostupné z:
<http://www.ceskestredohori.cz/mista/radobyl.htm> České středohoří B [online]. [vid. 12. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.ceskestredohori.cz/>

Český statistický úřad, 2016. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online]. Aktualizováno 31. 12. 2016 [vid. 14. 1. 2018]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

HOFMANN, E., 2003. *Integrované terénní vyučování*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-054-9.

HOFMANN, E., KORVAS, P., POLÁČEK, P., et al., 2009. *Multimediální učebnice pro terénní výuku*. [online]. [vid. 13. 10. 2017], Dostupné z:
<https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js09/teren/web/pages/terenniVyuka.html>

Hora Říp [online]. [vid. 15. 1. 2018]. Dostupné z: <http://www.hora-rip.cz/navrcholu.php>

Hotel Ještěd [online]. [vid. 11. 11. 2017]. Dostupné z: <https://jested.cz/lanovka>

Hudy [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: <https://blog.hudy.cz/radime/orientace-v-terenu-mapy-buzoly-cast-druha/>

Idnes.cz [online]. Aktualizováno 8. 11. 2017. [vid. 10. 1. 2018]. Dostupné z:
https://usti.idnes.cz/turisticka-aplikace-web-magistrat-usti-nad-labem-f6i-/usti-zpravy.aspx?c=A171106_362761_usti-zpravy_vac2

iTras [online]. [vid. 5. 1. 2018]. Dostupné z: <http://itras.cz/radobyl>

Jarda Vála [online]. [vid. 14. 11. 2017]. Dostupné z:
<http://jardavala.blogspot.cz/2015/09/po-stopach-karla-hynka-machy-v.html>

KALHOUS, Z., OBST, O., et al., 2009. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-571-4.

Karlovy Vary [online]. [vid. 11. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.karlovy-vary.cz/cz/o-karlovych-varech/vridelni-kolonada-a-vridlo>

Knihy na hory [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: <https://www.knihynahory.cz/melnicko--kokorinsko--litomericko-turisticka-mapa-c--412/>

Krajský úřad Ústeckého kraje [online]. [vid 3. 2. 2018]. Dostupné z: http://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1676721

Kreativní online magazín a omalovánky k vytisknutí A [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.i-creative.cz/2013/06/21/letni-koupani-omalovanky/>

Kreativní online magazín a omalovánky k vytisknutí B [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.i-creative.cz/2008/04/28/omalovanky-zelenina/>

Kreativní online magazín a omalovánky k vytisknutí C [online]. [vid. 11. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.i-creative.cz/page/129/>

Kreativní online magazín a omalovánky k vytisknutí D [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.i-creative.cz/2013/09/10/pout-omalovanky/>

Kudy z nudy, Czech Tourism A [online]. [vid. 4. 1. 2018]. Dostupné z: <http://www.kudyznudy.cz/Kam-pojedete/Severozapadni-Cechy/Ceske-stredohori-a-Zatecko/Litomerice.aspx>

Kudy z nudy, Czech Tourism B [online]. [vid. 5. 1. 2018]. Dostupné z: <http://www.kudyznudy.cz/Kam-pojedete/Severozapadni-Cechy/Krusne-hory-a-Podkrusnohori/Usti-nad-Labem.aspx>

KÜHNLOVÁ, H., 1997. *Vybrané kapitoly z didaktiky geografie I*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-376-8

Litoměřice [online]. [vid. 14. 10. 2017]. Dostupné z: <https://www.litomerice.cz/pamatky>

Litomerice-Leitmeritz [online]. [vid. 17. 10. 2017]. Dostupné z <http://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/11-dum-u-cerneho-orla>

Malá škola [online]. [vid. 12. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.malaskola.cz/zakladni-skola-domaci-ukoly-domaci-ukol-8-4-3-5-rocnik-684/>

MAŇÁK, J., ŠVEC, V., 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.

Mapy.cz A [online]. [vid. 18. 11. 2017]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=14.1315099&y=50.5342096&z=18&source=stre&id=102309&q=litom%C4%9B%C5%99ice%20m%C3%ADrov%C3%A9%20n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD>

Mapy.cz B [online]. [vid. 12. 10. 2017]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=14.0399844&y=50.6582599&z=16&q=%C3%A9st%C3%AD%20nad%20labem%2C%20n%C3%A1dra%C5%BE%C3%AD>

MARADA, M., 2013. Výuka v krajině jako účinná forma učení. *Geografické rozhledy*, roč. 22, č. 3, s. 12 – 14. ISSN 1210-3004.

Městys Brozany nad Ohří [online]. [vid. 10. 10. 2017]. Dostupné z: <http://www.brozanynadohri.cz/fotogalerie1/fotogalerie/>

Metodický portál [online]. [vid. 16. 11. 2017]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Kabinet/Mapy/Mapa_%C4%8CR/Slep%C3%A9_mapy_%C4%8CR

Milujeme cestování [online]. [vid. 11. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.ochutnejte-cesko.cz/pardubice-kultura-i-zabava/>

Místopisný průvodce po České republice A [online]. [vid. 4. 1. 2018]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/2668/litomerice/pamatky-turistika/>

Místopisný průvodce po České republice B [online]. [vid. 6. 1. 2018]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/2699/brozany-nad-ohri/pamatky-turistika/>

Omalovanky.name [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: <http://k-vytisknuti.omalovanky.name/osoby/fotbalista-1024.php>

PAVLASOVÁ, L., 2015. *Přírodovědné exkurze ve školní praxi*. Praha. ISBN 978-80-7290-807-3

PETTY, G., 1996. *Moderní vyučování*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-070-7.

Portál územního plánování [online]. Aktualizováno 26. 7. 2017 [vid. 4. 1. 2018]. Dostupné z: <http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/obce.asp>

Pinterest [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/460915343095120611/>

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., Mareš, J., 2013 *Pedagogický slovník*. 7. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2017. [online]. Praha: MŠMT. [vid. 20. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

RŮŽIČKA J., et al., 2007. *100 nejzajímavějších míst severních Čech do kapsy*. Praha: KMa s.r.o. ISBN 978-80-7309-437-9

SKALKOVÁ, J., 1999. *Obecná didaktika*. Praha: Institut sociálních vztahů. ISBN 80-85866-33-1.

SKALKOVÁ, J., 2007. *Obecná didaktika*. 2. rozš. a aktual. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1821-7.

Školní vzdělávací program ŽŠ a MŠ Brozany nad Ohří. 2016

Turistika [online]. [vid. 12. 12. 2017]. Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/brozany-nad-ohri/detail>

Ústí nad Labem [online]. [vid. 7. 1. 2018]. Dostupné z: <http://www.usti-nad-labem.cz/cz/volny-cas/turistum/usti-nad-labem-se-predstavuje/>

VÁVRA, J., 2006. *Didaktika geografie 1: od vzdělávacího programu k vyučovací hodině v zeměpisu na ZŠ, na příkladu tématu Světový oceán*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7372-083-3.

Výukové materiály [online]. [vid. 16. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.vyukovematerialy.cz/svet/rocnik5/misto1.htm>

Základní škola a Mateřská škola Brozany nad Ohří [online]. [vid. 08. 03. 2018]. Dostupné z: <http://www.skola-brozany.cz/>

Zámek Libochovice [online]. [vid. 13. 1. 2018]. Dostupné z: <https://www.zamek-libochovice.cz/cs>).

Zámek Ploskovice [online]. [vid. 3. 1. 2018]. Dostupné z: <https://www.zamek-ploskovice.cz/cs/o-zamku/historie>).

Zeměpis, geografický portál [online]. [vid. 9. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.zemepis.com/smkraje.php>

Seznam příloh

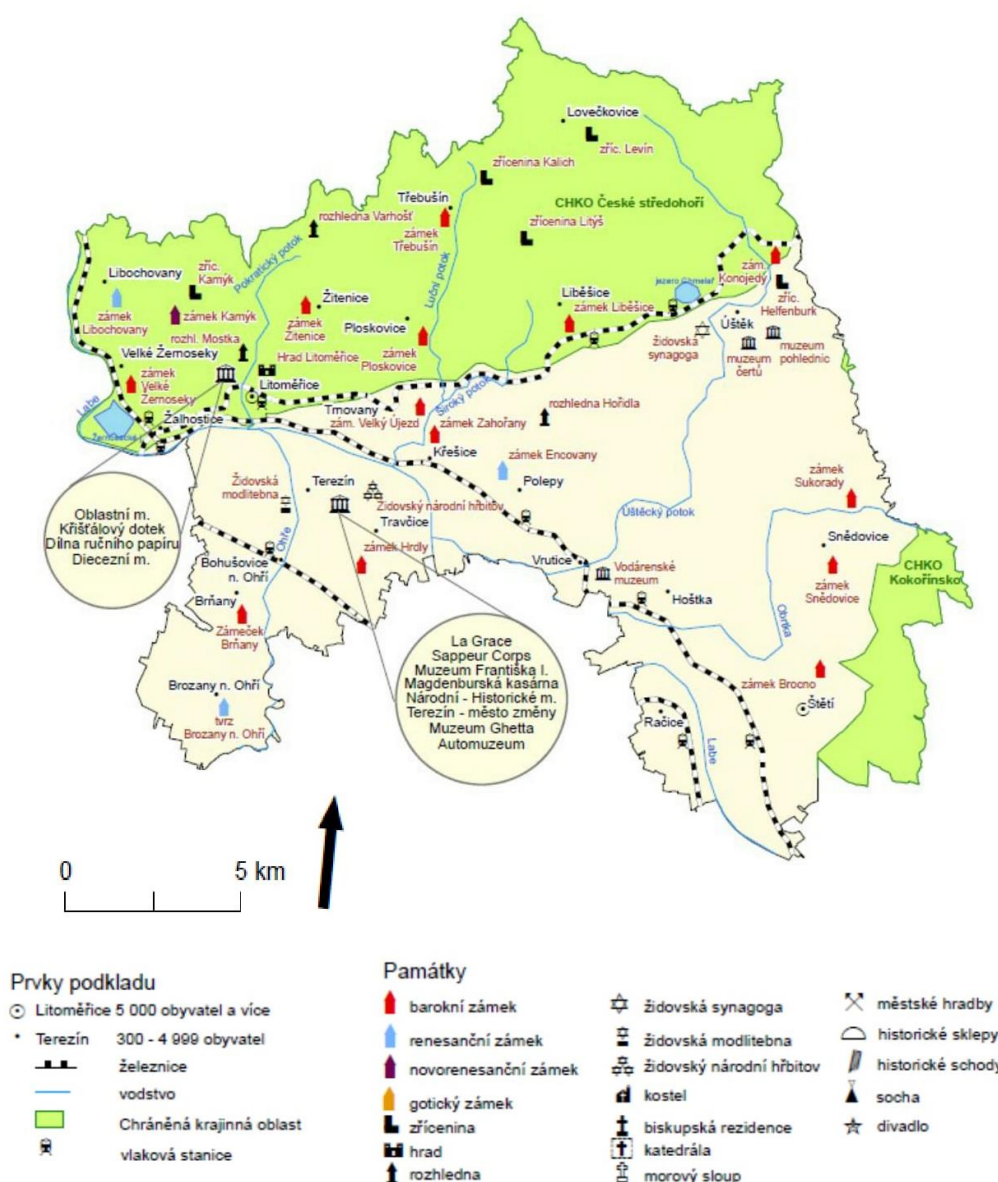
Příloha č. 1: Mapa turistických cílů v ORP Litoměřice v roce 2017

Příloha č. 2: Zájmové oblasti v Litoměřicích a okolí

Příloha č. 3: Dva vybrané vyplněné pracovní listy žáků z realizované exkurze

Příloha č. 1: Mapa turistických cílů v ORP Litoměřice v roce 2017

TURISTICKÉ CÍLE V ORP LITOMĚŘICE V ROCE 2017

Alena JANOUŠKOVÁ: Liberec 2017
 Použitý software ArcMap 10.3; ArcCR500
 ČUZK 2016 Registr územní identifikace adres a nemovitostí.
 Formát VFR. Vydáno 31.1.2016 [vid. 1.4.2017] Dostupné z: <http://goo.gl/RhVAXg>
 Litoměřice 2014. Památky. [online] [vid. 1.5.2017] Dostupné z: <https://www.litomerice.cz/mesto/pamatky>
 Obr 1 Litoměřice. AUTOR NEZNAMÝ. [online] [vid. 1.5.2017] Dostupné z: <http://goo.gl/Y89mu>
 Mapy.cz. Mapy.cz. [online] [vid. 2.5.2017] Dostupné z: <http://goo.gl/23dh8l>
 Map Data 2017 Google. Snazší Mapy [online] [vid. 2.5.2017] Dostupné z: <http://goo.gl/24SyH0>

Příloha č. 2: Zájmové oblasti v Litoměřicích a okolí

Názvy a zdroje obrázků:

1. Litoměřice, Mírové náměstí (Zdroj: *Litoměřice* [online]. [vid. 3. 2. 2018]. Dostupné z: <https://www.litomerice.cz/>)
2. Radobýl (Zdroj: *Turistický atlas* [online]. [vid. 4. 2. 2018]. Dostupné z: https://turistickyatlas.cz/vse/misto/11469_radobyl.html)
3. Lužní les v Brozanech nad Ohří (Zdroj: *Brozany nad Ohří* [online]. [vid. 5. 2. 2018]. Dostupné z: lurl.cz/At8FE)
4. Zámek Ploskovice (Zdroj: *Zámek Ploskovice* [online]. [vid. 4. 2. 2018]. Dostupné z: <https://www.zamek-ploskovice.cz/cs>)
5. Zámek Libochovice (Zdroj: *Zámek Libochovice* [online]. [vid. 3. 2. 2018]. Dostupné z: https://turistickyatlas.cz/vse/misto/11653_zamek-libochovice.html)
6. Větruše (Zdroj: *Turistika* [online]. [vid. 5. 2. 2018]. Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/vyletni-zamecek-vetruse/detail>)
7. Hora Říp (Zdroj: *Czregion* [online]. Aktualizováno: 2. 2. 2017 [vid. 4. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.czregion.cz/hora-rip-symbol-ceske-narodni-historie>)

**Příloha č. 3: Dva vybrané vyplněné pracovní listy žáků
z realizované exkurze**

PRACOVNÍ LIST – MĚSTO, VESNICE

Jméno: Ryšáková Štěpána ročník 6.

datum: 16.3.2018

STANOVIŠTĚ 1: Cesta do Litoměřic

1. Víš, že Brozany nad Ohří není ani vesnice ani město? Jedná se o městys. Pečlivě poslouchej výklad a napiš vlastními slovy, co je to městys.

MĚSTYS = něco mezi městem a vesnicí

2. Napiš názvy obcí, kterými jsme autobusem projížděli. Do závorky napiš, zda se jedná o vesnici nebo o město.

Brozany (vesnice), Brozany (vesnice),
Bohusovice n.O. (město), Jetekín (město),
Litoměřice (město)

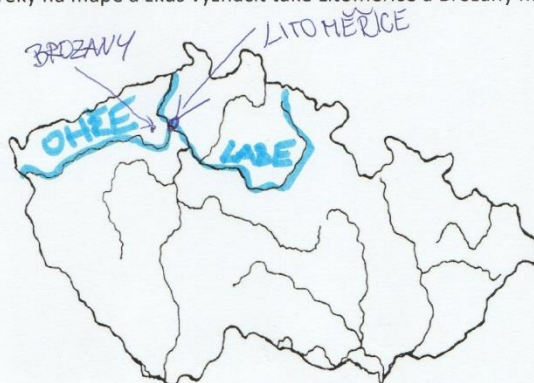
3. Spoj pojmy se správnou definicí na základě toho, co ses naučil/a v posledních hodinách zeměpisu

sídlo	—	místo, ve kterém žijeme, každý si toto místo může představit jinak, patří sem náš dům, rodiče a další, je to však i město či vesnice.
domov	—	každé obydlené místo na Zemi
obec	—	nejnižší jednotka sídelního členění

4. Na které řece leží Litoměřice? Sabe

Na které řece leží Brozany nad Ohří? Ohře

Vyznač řeky na mapě a zkus vyznačit také Litoměřice a Brozany nad Ohří.

STANOVIŠTĚ 2: Mírové náměstí

1. Pod fotografie napiš jména těchto významných budov, které jsi mohl pozorovat na Mírovém náměstí.

Obrázek 1

Kalich

Obrázek 2

Salva Guardia

Obrázek 3

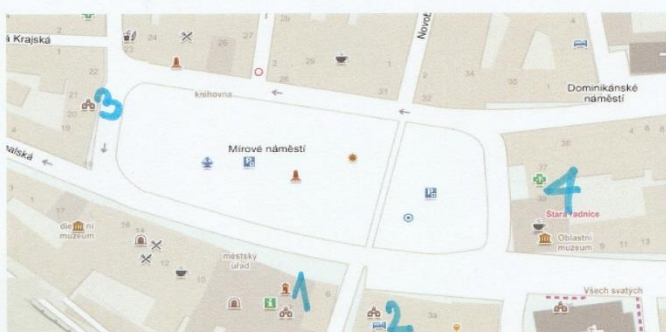
dům u Pelí panen

Obrázek 4

stará radnice

2. Do mapy zakresli křížkem, kde se jednotlivé významné budovy z předchozího cvičení nacházejí a rozliš je číslem.

STANOVIŠTĚ 3: Dům Kalich

1. Doplň text na základě informací, které uslyšíš při prohlídce Domu Kalich.

Dům Kalich s vyhlídkovou věží byl postaven v 16. století pro měšťanskou rodinu Mrásků, italským stavitelem jménem Amro Ball. Věž má tvar kalichu, která připomíná dlouholetou vinařskou tradici a je symbolem města. V domě má dnes sídlo obecní úřad a

infocentrum z této věže je dobrý výhled na celé centrum města, dále
například na Litoměřice.

STANOVIŠTĚ 4: Rozchod na Mírovém náměstí

1. Jaké další turistické cíle v Litoměřicích znáš nebo o kterých ses dozvěděl v informačním centru? Zkus nakreslit mentální mapu, která by sloužila jako turistická trasa a obsahovala by tebou vybrané turistické cíle, které ty považuješ za zajímavé. Nezapomeň vyznačit důležité body, linie a plochy, díky kterým se může turista zorientovat.

2. Zvyšování obyvatel žijících ve městech se nazývá urbanizace (odpověď najdeš v tajence)

1.

C	E	N	T	R					
U	M	A	P	R	A	H	A	U	M

2.

P	R	A	H	A
---	---	---	---	---

3.

R	A	D	O	B	Y	L
---	---	---	---	---	---	---

4.

M	A	C	H	A
---	---	---	---	---

5.

V	I	N	N	E		R	E	V	Y
---	---	---	---	---	--	---	---	---	---

6.

L	I	T	O	M	Ě	R	I	C	E
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

7.

T	E	R	E	Z	I	N
---	---	---	---	---	---	---

8.

H	A	V	E	L
---	---	---	---	---

9.

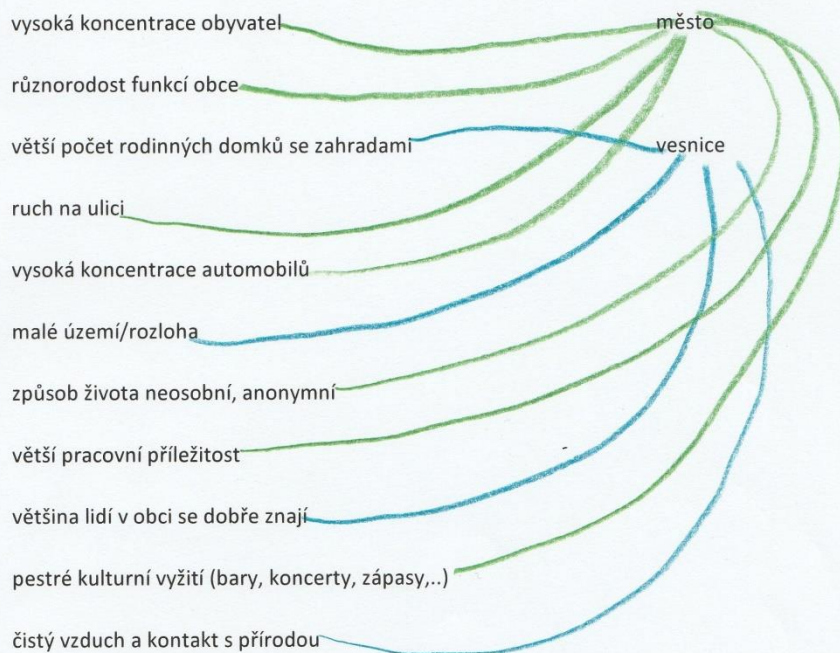
O	B	E	C
---	---	---	---

10.

L	A	B	E
---	---	---	---

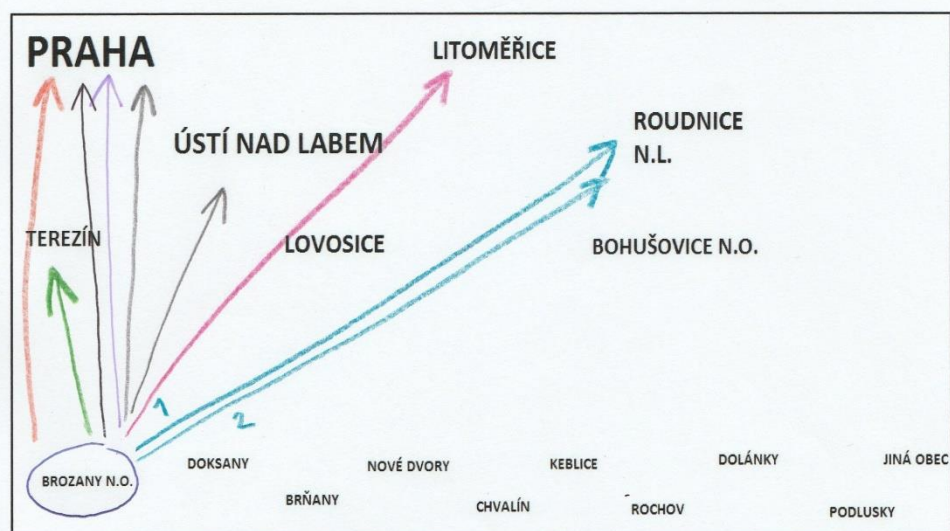
1. Střed města a
2. Hlavní město České republiky b
3. Vrch, nacházející se nedaleko Litoměřic c
4. Příjmení známého českého básníka, který v Litoměřicích působil d
5. Litoměřice a její okolí je významné zemědělské centrum. Velikou tradici zde má především e
pěstování _____ a následná výroba vína.
6. Město, kam jsme se dnes vydali na exkurzi, se nazývá f
7. Název obce nacházející se nedaleko Litoměřic, kde býval koncentrační tábor g
8. Příjmení bývalého českého prezidenta, po kterém je pojmenován jeden z parků v Litoměřicích h
9. Nejnižší jednotka sídelního členění i
10. Řeka, která protéká městem Litoměřice j

3. Jsou dané pojmy charakteristické pro město nebo pro vesnici. Spoj.

4. a) v seznamu zakroužkuj všechny služby, které se v obci, ve které bydlíš, nacházejí
 b) v tabulce pod seznamem služeb zakroužkuj tu obec, ve které bydlíš
 c) pokud některá ze seznamu služeb v tvé obci není, vyznač šipkou do tabulky (rozlišenou barevně podle dané služby) do jaké obce za danou službou ty nebo tvoje rodina dojíždí

obecní úřad	velké obchodní centrum 2
škola	divadlo
pošta	kadeřnictví
police	ZOO
obchod s potravinami	letišťe
supermarket 1	univerzita

5. Napiš krátkou esej o tom, zda bys chtěl bydlet na vesnici nebo ve městě a proč.

Bydli'm v Brozanech.
Moc se mi tu líbí,
protože můžu chodit do
přírody na procházku.
Můžu se koupat v řece.
Babička bydlela ve ~~Brozanech~~
městě a kdm musím dávat
pozor na auta. Mám ráda
obec ve které bydeim. Je to
spíš malá vesnice, ale ne úplně
je to město. Na vesnici je
krásně. můžu se mít
velkou zahradu a pěstovat
ovoce a zeleninu.

Čas na diskusi! Chtěl bys raději bydlet na vesnici nebo ve městě? Proč? Kde by chtěli bydlet tví spolužáci? Souhlasíš s jejich argumenty, proč chtějí bydlet právě tam? Diskutuj se spolužáky svůj názor.

PRACOVNÍ LIST – MĚSTO, VESNICE

Jméno: Tomáš Valák ročník 6.

datum: 16.3.2018

STANOVIŠTĚ 1: Cesta do Litoměřic

1. Víš, že Brozany nad Ohří není ani vesnice ani město? Jedná se o městys. Pečlivě poslouchej výklad a napiš vlastními slovy, co je to městys.

MĚSTYS = *malá funkce města, ale je malá
jako vesnice.*

2. Napiš názvy obcí, kterými jsme autobusem projížděli. Do závorky napiš, zda se jedná o vesnici nebo o město.

Brozany (v) Brnany (v) Behušovice (m)
Terčín (m) Litoměřice (m)

3. Spoj pojmy se správnou definicí na základě toho, co ses naučil/a v posledních hodinách zeměpisu

sídlo — místo, ve kterém žijeme, každý si toto místo může představit jinak, patří sem náš dům, rodiče a další, je to však i město či vesnice.

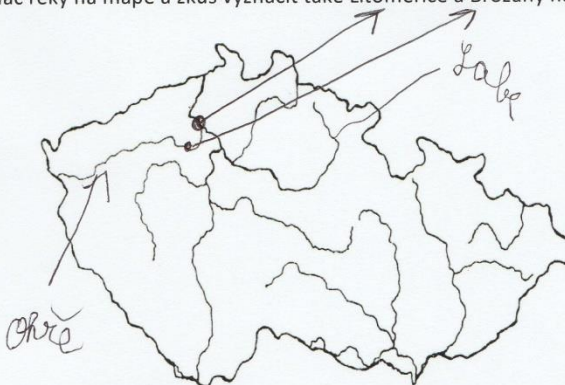
domov — každé obydlené místo na Zemi

obec — nejnižší jednotka sídelního členění

4. Na které řece leží Litoměřice? Ohře

Na které řece leží Brozany nad Ohří? Labe

Vyznač řeky na mapě a zkus vyznačit také Litoměřice a Brozany nad Ohří.

STANOVIŠTĚ 2: Mírové náměstí

1. Pod fotografie napiš jména těchto významných budov, které jsi mohl pozorovat na Mírovém náměstí.

Obrázek 1

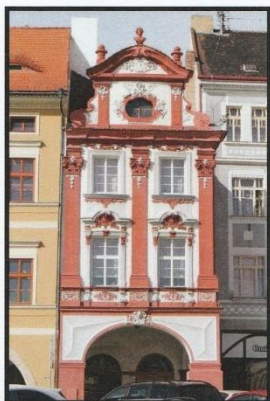
dům Halick

Obrázek 2

dům u černého
pila

Obrázek 3

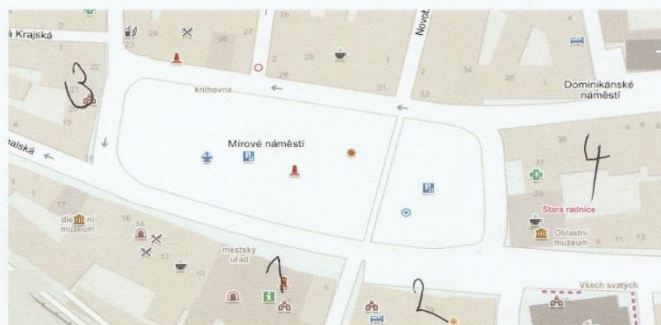
dům u pěti smyslů

Obrázek 4

stará radnice

2. Do mapy zakresli křížkem, kde se jednotlivé významné budovy z předchozího cvičení nacházejí a rozliš je číslem.

STANOVIŠTĚ 3: Dům Kalich

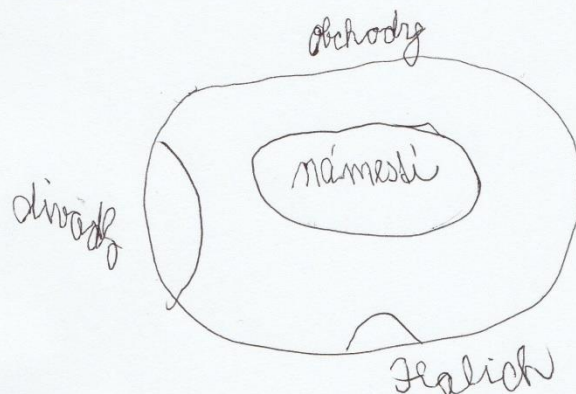
1. Doplň text na základě informací, které uslyšíš při prohlídce Domu Kalich.

Dům Kalich s vyhlídkovou věží byl postaven v 15. století pro měšťanskou rodinu Wáškovi, italským stavitelem jménem Andrea Palladio. Věž má tvar kalicha, která připomíná dlouholetou vinařskou tradici a je symbolem města. V domě má dnes sídlo muzeum a

informační centrum. Z této věže je dobrý výhled na celé centrum města, dále například na _____.

STANOVIŠTĚ 4: Rozchod na Mírovém náměstí

1. Jaké další turistické cíle v Litoměřicích znáš nebo o kterých ses dozvěděl v informačním centru? Zkus nakreslit mentální mapu, která by sloužila jako turistická trasa a obsahovala by tebou vybrané turistické cíle, které ty považuješ za zajímavé. Nezapomeň vyznačit důležité body, linie a plochy, díky kterým se může turista zorientovat.

2. Zvyšování obyvatel žijících ve městech se nazývá URBANIZACE (odpověď najdeš v tajence)

1.	C	E	N	T	R	U	M								
					2.	P	R	A	H	A					
3.	R	A	D	O	B	Y	L								
4.	M	A	C	H	A										
5.	V	I	N	N	E			R	E	V	Y				
					6.	L	I	T	O	M	Ě	R	I	C	E
7.	T	E	R	E	Z	I	M								
					8.	H	A	V	E	L					
9.	O	B	E	C											
10.	L	A	B	E											

1. Střed města
2. Hlavní město České republiky
3. Vrch, nacházející se nedaleko Litoměřic
4. Příjmení známého českého básníka, který v Litoměřicích působil
5. Litoměřice a její okolí je významné zemědělské centrum. Velikou tradici zde má především pěstování _____ a následná výroba vína.
6. Město, kam jsme se dnes vydali na exkurzi, se nazývá _____
7. Název obce nacházející se nedaleko Litoměřic, kde býval koncentrační tábor
8. Příjmení bývalého českého prezidenta, po kterém je pojmenován jeden z parků v Litoměřicích
9. Nejnížší jednotka sídelního členění
10. Řeka, která protéká městem Litoměřice

3. Jsou dané pojmy charakteristické pro město nebo pro vesnici. Spoj.

vysoká koncentrace obyvatel

město

různorodost funkcí obce

větší počet rodinných domků se zahradami

vesnice

ruch na ulici

vysoká koncentrace automobilů

malé území/rozloha

způsob života neosobní, anonymní

větší pracovní příležitost

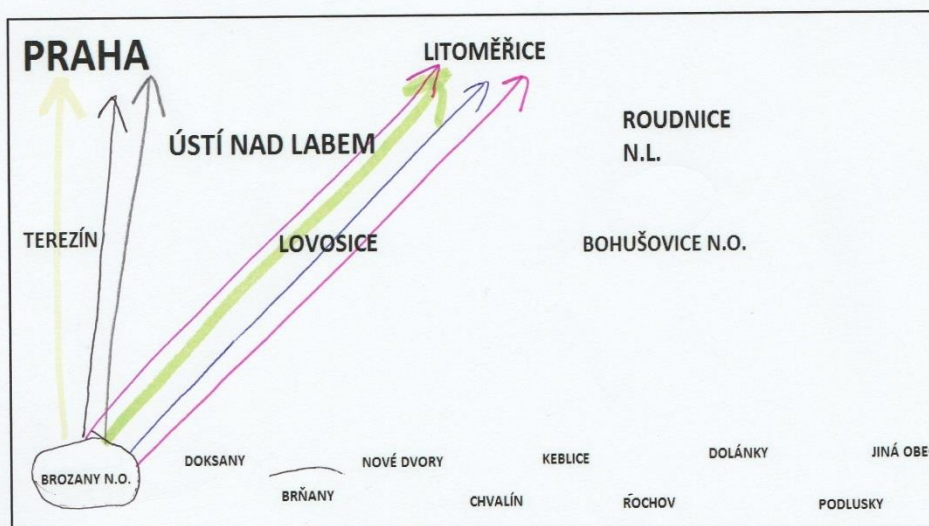
většina lidí v obci se dobře znají

pestré kulturní vyžití (bary, koncerty, zápasy,...)

čistý vzduch a kontakt s přírodou

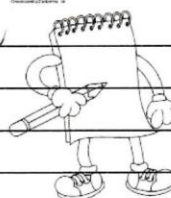
4. a) v seznamu zakroužkuj všechny služby, které se v obci, ve které bydlíš, nacházejí
 b) v tabulce pod seznamem služeb zakroužkuj tu obec, ve které bydlíš
 c) pokud některá ze seznamu služeb v tvé obci není, vyznač šipkou do tabulky (rozlišenou barevně podle dané služby) do jaké obce za danou službou ty nebo tvoje rodina dojíždí

obecní úřad	velké obchodní centrum
škola	divadlo
pošta	kadeřnictví
policie	ZOO
obchod s potravinami	letišťe
supermarket	univerzita

5. Napiš krátkou esej o tom, zda bys chtěl bydlet na vesnici nebo ve městě a proč.

Rád bych bydlel ve vesnici
městě protože kam je víc
možností kam odpočinout jít.
Ve městě je hodně obchodů
s různými věcmi, když
bych bydlel ve městě tak
nemusím stále za něčím
dojíždět. Ve městě se funt něco děje.
na vesnici je nuda. On
ještě až někdo velký chtěl by
bydlet ve velkém městě
kde v New Yorku.

Čas na diskusi! Chtěl bys raději bydlet na vesnici nebo ve městě? Proč? Kde by chtěli bydlet tví spolužáci? Souhlasíš s jejich argumenty, proč chtějí bydlet právě tam? Diskutuj se spolužáky svůj názor.